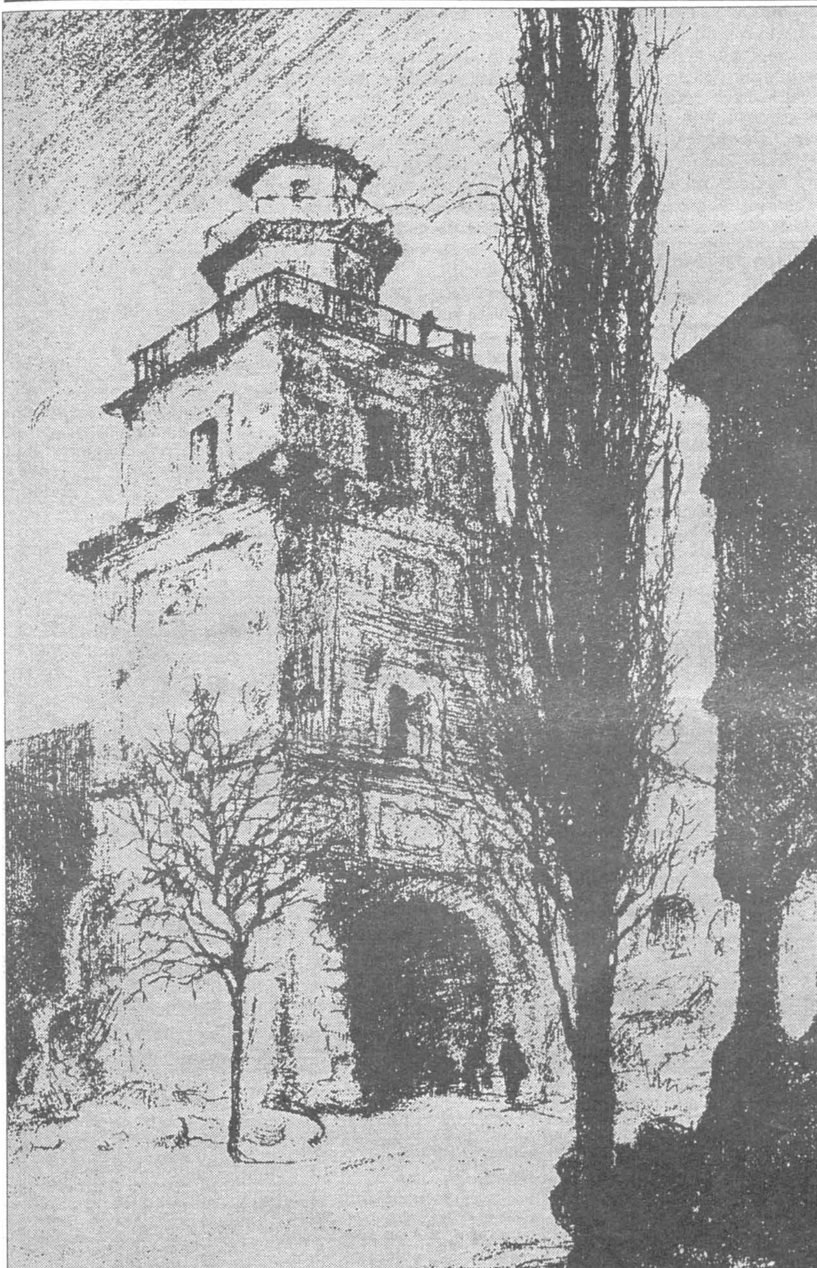
REVISTĂ FONDATĂ LA 1880 DE Alexandru Macedonski

Literatorul

Anul III Nr. 40 (109) 8-15 oct. 1993

Redactor şef MARIN SORESCU

BIBLIOTECA MUNICIPALĂ „M. SADOVEANU" Inventar Nr.

Turnul Colţei

POEME FĂRĂ STĂPÂN de Mircea Ciobanu

INSERT PLAY BACK, proză de Stelian Tănase

PROFESIUNEA DE SCRIITOR de Eugen Simion

STAREA LITERATURII, dialog cu Ion Stratan de Nicolae Iliescu

130 DE ANI DE ROMAN ROMÂNESC, eseuri de Mircea Popa şi Ion Pecie

SINE IRA ET STUDIO de Dumitru Micu

Mai semnează: Mihai Drăgănescu, Al. Piru, Lucian Chişu, Ion Cocora, Radu Băieşu, Cornel Radu Constantinescu

Fănuş NEAGU

ADEVĂRURILE NOPŢII, LA UN JUBILEU ŞI CEVA

Ce mâhnire galbenă ninge-n frunza care vrea să cadă? Sunt la Brăila şi privesc malul dinspre baltă al Dunării. Aznoapte am isprăvit de citit ultimul roman al lui Buzura şi, privind plopii şi negura vânătă de pe Munţii Măcinului, tot aud vorbele unei bătrâne din carte: „... să nu fii îngrijorat, viaţa a fost astfel făcută şi orânduită încât să te oblige să aştepţi cu plăcere moartea... Nu trebuie să-ţi pară rău de nimic". Aici, la Dunăre, unde timpul te pretinde întreg şi oamenii nu-i dăruiesc decât rareori altceva decât visul, mă gândesc că prozatorii ardeleni sunt bogaţi neavând noapte. De la Rebreanu încoace, care e geniul tutelar şi trandafirul dogmei, ei, cu foarte rare excepţii, lucrează numai noaptea, pentru ei ziua e un Bărăgan inepuizabil în decepţii – Bărăganul cel fără de vină! – pe care e bine să-l traversezi dormind, e piatra Balcanilor în care clocesc zgomote anarhice, alături de pericada romantică a grâului (bună de alintat copiii şi de astâmpărat înfometaţii) şi-n care stau la pândă demonii desfătării lor subţiri.

Gusti Buzura şi toţi prozatorii de frunte ai Ardealului sunt ca arborele de tisă, acoperă cu mult prea multă umbră tot pământul peste care-au fost născuţi să se întindă, nelăsând să crească sub ramurile lor măcar un fir de iarbă gâlgâind cuvântări de poveste. Când îl văd pe Buzura (el mă vede mai puţin, silit de ambiţii calde şi de conjuncturi ţesute cu fier rece), devin robul unui neîndemânatic surâs, surâsul vag ezoteric al prozatorului muntean ferm încredinţat că romancierii din Transilvania sunt nişte râuri crepusculare. Zic *Gusti Buzura* şi înţeleg mistica unei durabilităţi ce ţine de altă matcă decât aceea a câmpiei, mai dură şi parcă totuşi mai vulnerabilă. Născut în Maramureş (poartă mereu sub ochelari şi sub pleoapele vesele Munţii Gutâi), fiu al unui topitor de plumb, fost, după absolvirea liceului, ajutor de artificier într-o mină (şi acum se mai pricepe să care fitilul), apoi educator la o şcoală minieră, apoi student la medicină şi doctor care n-a profesat niciodată, *Gusti* a încercat în tinereţe să modeleze şi lutul. A vrut să fie sculptor, dar a ieşit de sub mâinile lui altă muzică. Prin urmare, dealurile lui, totdeauna mai lunecoase decât câmpia (amintiţi-vă de cel de la Malul cu flori), trăiesc înfipte în alte structuri ale destinului geologic. De aici, cu siguranţă, şi fraza lui mai colţuroasă şi mai aglomerată, abruptă şi mereu nesătulă de-a încorpora şase adevăruri în loc de unul, cu fruntea lipită de perete şi mai puţin de fereastră, bună de despicat lemne, ca să scoţi din ele lumină vie, dar niciodată sau aproape niciodată bună de pus la rană. *Pe Gusti Buzura* chiar şi duşmanii lui cei mai înverşunaţi, care spun că nu-l pot citi până la capăt, nu se hazardează să-l declare sperjur. Ar fi prea mult? prea puţin? Ar fi, oricum, alăturea cu drumul. Eu care cred că domnia prozei muntene (va mai dura probabil un mileniu) e ambiguitate, iar domnia prozei ardelene e cercetare, dublată cum ar spune neamţul Bergengruen de credinţa că toate lucrurile se compun dintr-un miez divin şi-un înveliş pământesc, sunt convins că odaia unde lucrează Buzura stă sub steaua lui Dostoievski, jucată în palme de-un Leonida Andreev sau Rebreanu.

El cunoaşte până-n dunga zorilor adevărurile nopţii: scriem pentru a nu ne sinucide şi trăim spre a ne stăpâni ura şi spre a ne încuraja aripile, indiferent că mai fiecare zboară spre alte depărtări, ca şi ploaia ce-a început în clipa asta să cadă peste Brăila – o ploaie, *Gusti*, care spală mâinile, creşte pâinea şi pângăreşte mediocritatea ce sapă tranşee în jurul morilor cu grâu aurit. ■

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

CALENDAR

Festivalul "Ion Băieşu"

Între 11 şi 17 octombrie, va avea loc la Buzău Festivalul de teatru scurt „Ion Băieşu". În cadrul festivalului se vor acorda premii pentru cei care au câştigat concursul de literatură dramatică, precum şi pentru câştigătorii concursului de interpretare. În zilele de 16–17 octombrie se va desfăşura seminarul de dramaturgie şi teatrologie consacrat vieţii şi operei lui Ion Băieşu.

Vor participa personalităţi ale vieţii literare şi artistice din toată ţara.

BREVIAR

Festivalul "Costache Conachi"

Prima ediţie a Festivalului naţional de poezie „Costache Conachi" a avut loc la sfârşitul lui septembrie, din iniţiativa unui grup de intelectuali tecuceni, sub patronajul Inspectoratului pentru cultură al judeţului *Galaţi*, Primăriei municipiului *Tecuci* şi Casei de cultură din localitate, cu sprijinul Ministerului Culturii. Slujba de pomenire din lăcaşul bisericesc ctitorit de Conachi în vatra satului *Ţigăneşti* a fost oficiată de un sobor de preoţi în frunte cu Prea Sfinţitul *Cassian Gălăţeanu* – episcop vicar al Episcopiei Dunării de Jos. La sesiunea de comunicări ştiinţifice inclusă în program au luat cuvântul profesorii *Nicu C. Vârgolici, Ion T. Sion, Nicolae Chiscop* şi *Ionel Necula* – acesta din urmă fiind principalul animator al festivalului, precum şi cercetătorii *Dumitru Grama* şi *Claudia Slutu* din Chişinău. Profilat la rându-i cu grijă, concursul de poezie pentru tinerii debutanţi din cadrul festivalului a beneficiat de spiritul de selecţie al unui juriu prezidat de poetul *Gheorghe Tomozei*, ca membri figurând *Sergiu Adam, Lucian Vasiliu, Ion Proca* din Chişinău şi alţii. Trofeul festivalului şi Premiul de 50.000 al Ministerului Culturii au fost dobândite de *Ion Gheorghe-Tei* din Bucureşti, cu o selecţie de rondeluri, care sperăm să vadă şi lumina tiparului. (Vlad Andrei ORHEIANU).

BIBLIOGRAFIE

- Zoe Dumitrescu Buşulenga, *Ştefan Luchian*, Editura Arta Grafică, Bucureşti, 1993 (Colecţia „Arta pe înţelesul copiilor"), 40 p., 1000 lei.
- Dan Grigorescu, *Theodor Pallady*, Editura Arta Grafică, Bucureşti, 1993 (Colecţia „Arta pe înţelesul copiilor"), 40 p., 1000 lei.
- Valeriu Râpeanu, *N. Iorga, Mircea Eliade, Nae Ionescu*, Editura Arta Grafică, Bucureşti, 1993, 248 p., 700 lei.
- Mihai Zamfir, *Acasă*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1992.
- Alexandru Papilian, *Ex*, Editura Fundaţiei Culturale Române, Bucureşti, 1993
- Andrei Corbea, *Ego alter, alter ego*, Editura Omnia, Bucureşti, 1993, 218 p., 798 lei.
- Eugeniu Stavri, *Camaiad cu ostatecul*, Editura Festina, Bucureşti, 91 p.
- Ion Andreiţă, *Misterul Fluviului Galben*, Editura André, Bucureşti, 1993 (Colecţia „Călător la un capăt de lume"), 228 p., 469 lei.

TUR DE ORIZONT

„Ne tragem de la Râm, dar unii se trag de la râmă"

LITERATURA ŞI ARTA, cu subtitlul „săptămânal al Uniunii Scriitorilor din Moldova" – despre care am mai scris la această rubrică – este acum „cea mai citită publicaţie din Basarabia – mă sculam în zori ca s-o mai găsesc la chioşc", ne spune un student de la Chişinău revenit după vacanţă la Academia din Bucureşti. Explicaţia interesului în creştere al cititorilor o aflăm în ultimele apariţii ale suratei noastre de peste Prut. Revista a redevenit o redută de apărare a limbii române şi nu numai a limbii, în faţa unor ameninţări resuscitate. Titrând cu primul vers din cea dintâi strofă a „Glossei" – „Multe trec pe dinainte" – şi subtitrând scurt „Cenzorii", Vasile Leviţchi relatează, în numărul 37 crt. din LITERATURA ŞI ARTA, că redactorii unui program de concert „tipărit la Chişinău în zilele noastre, în cel de al doilea stat românesc, cum se spune pe aici cu jumătate de gură şi tot mai rar, au trunchiat titlul lucrării lui George Enescu, au omis cuvântul *Română*, lăsând doar *Rapsodia nr. 2*". Pe prima pagină a numărului următor al revistei, Ion Ţurcanu publică începutul unui studiu intitulat „Ce înseamnă pentru Republica Moldova nerecunoaşterea etimonului *român*",iar în pagina a doua, Mihai Cimpoi, preşedintele Uniunii Scriitorilor, declară într-un interviu: „Aş putea răspunde prompt şi laconic cu fulminantul adagiu eminescian: «Suntem români şi punctum»(...) dacă nu ne-am da seama perfect de bine că «moldovenismul», «limba moldovenească» sunt pentru toţi atacanţii – de la TELEVIZIUNE, TINERETUL MOLDOVEI, DREPTATEA etc. – un paravan sub care se ascund încercările monstruoase de a ne înfeuda unui nou imperiu şi unei «independenţe culturale basarabene», ceea ce este o absurditate. (...) De fapt, românii (moldovenii) se trag de la Râm, numai că unii se trag de la râmă". Iată şi câteva versuri tipărite în fruntea aceluiaşi număr al revistei de Grigore Vieru, sub titlul sardonic „Îmbrăţişarea firescului": „Ai ochii plini de urdori –/ Cum vrei să ne întreci?/ Deşi mereu/ Îi cureţi/ Ca ţeava unui pistol,/ Chiar crezi că ne poţi/ Doborî?!"

Bucureşti, str. Olteni nr. 3, în timpul demolării

Un fabricant de catran a cuvântat la Muzeul Literaturii

Vietăţi de felul celei invocate de Mihai Cimpoi, în interviul pomenit în nota anterioară, există şi dincoace de Prut. Redând mai sus versurile lui Grigore Vieru din LITERATURA ŞI ARTA, n-am putut să nu ne reamintim calomniile cu care-l împroşca nu de mult Gheorghe Grigurcu în ROMÂNIA LITERARĂ din Bucureşti, taxându-l drept „slujitor al prezidentului Snegur", „într-o companie a slăbiciunilor pro–prezidenţiale" ş.a.m.d. Amintirea ne-a fost stimulată şi de cea mai recentă ispravă a criticului literar, citat uneori favorabil de noi la această rubrică, dar pe care nu ştim ce impuls îl metamorfozează intempestiv în vietatea metaforizată de confratele basarabean. Ultima întruchipare contra–naturii a dlui Gheorghe Grigurcu s-a produs la un simpozion de la Muzeul Literaturii şi a fost popularizată cu prisosinţă participativă în ROMÂNIA LIBERĂ, de astă dată, prin pana unei anume Livia Manian–Stoenescu. Coroborând relatarea din numărul 1063 al acestei „Românii..." cu fragmentele dintr-o stenogramă reprodusă în ADEVĂRUL LITERAR ŞI ARTISTIC nr. 186, nu ne dăm seama care performanţă e mai mare: reaua credinţă de atâtea ori probată de cel ce scria foarte recent că istoria literaturii române e „sluţită în veac" şi „mânjită cu catran" de Arghezi, Sadoveanu, Călinescu şi Preda sau ignoranţa tembelă a ziaristei care poartă calomnia până la aberaţie: „domnul Gheorghe Grigurcu a remarcat nostalgia criticii realist–socialiste, grupată astăzi la *Literatorul*, care-şi continuă acuzaţiile de «tendenţionism lovinescian». Fidelitatea publicaţiei faţă de părerile lui Tertulian şi Crohmălniceanu o aşează pe poziţia celor care l-au considerat pe Lovinescu exponentul neruşinat a trei mari puteri: Anglia, America şi Franţa." Bravos şi la mai mare, Livia, că de Gheorghe n-are rost să mai vorbim!

O „reorientare a centrului spiritual al culturii româneşti"?

Numărul 10 (3/1993) din seria nouă a DACIEI LITERARE – care apare la Iaşi sub direcţia de onoare a lui Alexandru Zub, în coordonarea lui Lucian Vasiliu – este o laborioasă monografie asupra prezentului cultural al Basarabiei, „a toată ţara Moldovei", asupra integrităţii culturii româneşti la orizontul celor trei sferturi de veac de la Marea Unire. Printre cele mai revelatoare pagini ni se par mărturiile lui Val Condurache şi Mircea Ivănescu despre experienţa trăită în această mare parte din ţară întinsă între Carpaţi şi Nistru, cu deschiderile cuvenite spre tot spaţiul românesc şi spre lume. Rubricile tradiţionale ale revistei – „Ferestre luminate", „Arca lui Noe", „Junimea"– ca şi grupajele „Istoria restaurării, restaurarea istoriei" sau „Exilul şi Împărăţia", adună sub atât de ingenioasele sintagme contribuţii substanţiale semnate de Mihai Cimpoi, Z. Ornea, Alexandru Andriescu, Lucia Berdan, Ştefan Avădanei, Emilian Galaicu–Păun, spre a spicui doar câteva semnături. Nu sunt evitate punctele delicate ale sincronizării întru modernitate a căutărilor literare şi a profilurilor culturale variate din spaţiul ce ne aparţine, asupra cărora se apleacă Liviu Codrin Cuţitaru, Gavril Istrate, Nicolae Cârlan, Alexandru Husar, Constantin Ciopraga – unii comentând recente apariţii la editurile din Chişinău, Iaşi şi Bucureşti. Versuri de Ioanid Romanescu, Ion Hadârcă, Vlad Neagoe şi Alexandru Corduneanu şi excelentele reproduceri ale lucrărilor grafice ale lui Th. Kiriacoff–Suruceanu, din volumul *Covor basarabean*, apărut la Iaşi în 1943, împlinesc acest număr de referinţă al DACIEI LITERARE. Să subscriem oare opiniei exprimate de Cezar Ivănescu, în dialogul său cu Cassian Maria Spiridon: „În Moldova, cred eu, începe să se reorienteze centrul spiritual al culturii româneşti – în Iaşi în mod special"?

DIAC TOMNATIC ŞI ALUMN

Literatorul

Săptămânal de literatură şi artă editat de MINISTERUL CULTURII

Anul III, nr. 40 (109) 1993

Comitetul director:
VALERIU CRISTEA
FĂNUŞ NEAGU
EUGEN SIMION
MARIN SORESCU

Redacţia:
Lucian Chişu
Ion Cocora
Nicolae Iliescu
-redactori şefi adjuncţi
Valerian Sava
- secretar general de redacţie
Radu Băieşu
Nicolae Diaconu
Andrei Grigor
- redactori
Mihai D. Popescu
- machetare şi secretariat
Vasile Blendea
- fotografie

Adresa redacţiei:
Bucureşti, Piaţa Presei Libere nr. 1, cod 71341, tel. 617.10.23; 617.60.10, int. 2243, 2248, căsuţa poştală 33-20.

Administraţia:
Direcţia Pentru Presă, Publicitate şi Tipărituri, Piaţa Presei Libere nr. 1, sector 1, Bucureşti

Anunţăm cititorii noştri că abonamentele la revista "LITERATORUL" se fac la oficiile poştale, factorii poştali şi difuzorii voluntari din întreprinderi şi instituţii

Cititorii din străinătate se pot abona prin RODIPET S.A. – PO BOX 33-57; telex: 11995 sau 11034; telefax: (40)-0-185673 Bucureşti – Piaţa Presei Libere nr. 1, România

Publicaţia este înscrisă în Catalogul de presă Rodipet la poziţia 2046. ISSN 1120-5583

Tehnoredactare computerizată

© JORDAN

Tiparul executat la PROGRESUL ROMÂNESC SA Bucureşti

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

CRONICA LITERARĂ

Eugen SIMION

Profesiunea de scriitor

Ce este scriitorul şi care este statutul lui social? Din exemplele date de cercetătorul ieşean L. Volovici în interesanta lui carte despre *apariţia scriitorului în cultura românească* şi din altele deduc că scriitorul român s-a gândit, totdeauna, într-o dublă ipostază: aceea de *profet* şi de *meşteşugar*. Heliade Rădulescu credea că Poetul este Părintele naţiunii şi că poezia poate totul: Competenţa ei se întinde de la gramatică la creaţia divină. A scrie este a întemeia, a *plasma* o spiritualitate şi a pune bazele naţiunii. *Literatura*, spune el, este *politica noastră cea mai bună*. care nu mă poate nimeni demite".

Heliade are o tipografie şi trăieşte, ca şi Anton Pann, scriind. Acesta din urmă publică numeroase prefeţe şi înştiinţări prin care solicită ajutorul bănesc al publicului. El laudă, într-un loc, pe ploieşteni pentru că, fiind oameni cu credinţă, citesc mai mult decât alţii, cultivându-şi, astfel, sufletul... Numărul acestor meşteşugari care vor să educe prin scrierile lor păturile de jos ale poporului este, la 1840, destul de mare. Între 1775–1800 numai 13 autori (citim în studiul amintit) publică scrierile lor, în timp ce între 1829–1850 în Muntenia gândească la rigorile profesiunii lui. Meşteşugarul continuă să trăiască în fanteziile profetului, profetul nu uită că poezia este un *învăţ* (termenul aparţine lui Heliade), o profesiune care îşi are legile şi statutul ei. Heliade (tot Heliade!) numără silabele versului şi fulgeră în articole când ritmul versului nu e bun. Conştiinţa lui şi a altora e că numai literatura *bună* poate să facă *bine*, să însufleţească şi să educe poporul. „O poezie care fiind bună poate să facă mare bine"... notează în jurnalul său C.A. Rosetti, cel care în *Câteva cuvinte asupra canţonetei* laudă pe poeţii–trubaduri cu aceste superbe cuvinte: ei „trecură pe pământ să mai înveselească puţin această lume bătrână, care nu putem şti sau spune de ce, cam are un fel de aplecare spre întristare"...

Lumea *cam are*, adevărat, acest fel de aplecare, însă care este rostul poetului dacă nu acela să-i dea curajul de a trăi şi de a face ceva durabil şi frumos? Poetul de la 1850 are în grad maxim conştiinţa acestei misii şi nu ezită să facă, încă o dată, de toate: să scrie o gramatică, să facă o revoluţie, să întemeieze o mitologie naţională şi să moară, cum se zice, pentru o idee...

Scrisul este un angajament total, scrisul antrenează o estetică şi o morală. A trebuit să apară

Bucureşti, Spitalul Brâncovenesc în timpul demolării

Văcăreştii, Conachi scriau pentru „trebuinţele" lor, Heliade, Grigore Alexandrescu scriu pentru trebuinţele naţiei. Şi unii şi alţii au însă o clară, înaltă conştiinţă a scrisului. A scrie este pentru ei a inventa un limbaj, adică o gramatică şi o retorică. Naşterea conştiinţei erotice duce la Conachi, de pildă, la naşterea conştiinţei lirice. Ca să seducă ochii *ibovnicei slăvite*, el seduce mai întâi (compilează, adaptează) o retorică. Nu-şi iscăleşte versurile şi nici nu este preocupat de soarta lor pentru că poetul n-are încă, la 1800–1820, sentimentul notorietăţii şi al originalităţii. Mumuleanu nu-şi pune numele pe coperta primului său volum de versuri. Alţii semnează cu iniţiale. Scrisul nu-i încă o profesiune, scrisul este o desfătare, o *trecere* şi o *petrecere*.

Nu trece însă mult timp şi scrisul devine o preocupare socială, iar scriitorul un meşteşugar cu o limpede conştiinţă profesională. „Eu sunt şi voi să fiu ceea ce sunt – scrie Heliade Rădulescu – *meseriaş*, nimeni nu mă poate scoate din *scriitor român*, din cunoştinţele mele bune rele câte am, şi din viaţa şi împregiurările mele trecute. Asta e posesia şi dregătoriile mele, din publică 61 de autori, în Moldova 32, în Transilvania 19 şi în Bucovina 5. *Autorlâcul* devine, se pare, o profesiune solicitată de mulţi, nu însă şi o profesiune rentabilă, din moment ce Heliade, care publicase un răsunător pamflet împotriva impostorilor, scrie în altă parte propoziţii amare, descurajante, despre condiţia materială a scriitorului.

Precarele mijloace nu întunecă însă imaginea celuilalt vis, mult mai profund şi mai stăruitor, al meşteşugarului: imaginea „nesaţiului" său cel mare, mitul profetismului său. Heliade nu este singurul care se consideră un profet şi un exponent al fiinţei naţionale. Considerând că darul (harul) lor vine de la cer, scriitorii de la 1848 vor să facă şi să desăvârşească totul: literatura şi statul român. Ei simt că au o misiune sacră pe pământ şi poezia (literatura) este instrumentul lor cel mai eficace. Fac politică, participă direct la declanşarea unei revoluţii, ţin discursuri înflăcărate, devin miniştri, se refugiază din faţa forţelor represive, revin, întemeiază reviste, devin directori de conştiinţă naţională. Mitul genialităţii creatorului creşte, însă mitul nu împiedică scriitorul să Maiorescu pentru a disciplina acest angajament şi a face din literatură o profesiune veghează, mai sever, de către disciplina esteticii. Credinţa (sau intuiţia, nu ştim cum să-i zicem) lui C.A.Rosetti că *„fiind bună"* o poezie *poate să facă bine*, capătă acum o modificare şi un fundament teoretic: *numai o poezie bună poate să facă bine*...

Dar ce poate *să facă* poezia? Ea nu poate, evident, să dea omului bunuri materiale. Nu-l poate feri de maladiile trupului şi ale spiritului, nu-l poate vindeca de obsesia morţii. Poate însă, vorba poetului, să mai înveselească lumea care *cam are o aplecare spre întristare*, însă nici acest fapt nu e totdeauna sigur. Poezia poate satisface, aşa cum se întâmplă în epoca lui Conachi, trebuinţele sentimentale ale individului. Dacă îndrăgostitul are dar poetic lucrul este simplu, iar dacă nu, lucrul este tot simplu pentru că îndrăgostitul poate împrumuta stihurile altuia, mai dotat. Această funcţie s-a demodat însă în epoca modernă. Poezia îşi propune alte scopuri şi poetul a căpătat alt statut.

Lăsând deoparte scopurile (complexe şi variate) să spunem un cuvânt despre statutul profesional al scriitorului. El decurge, s-a văzut, din necesitatea unei misiuni înalte, de ordin spiritual, a unei angajări sociale, patriotice, şi se bizuie pe o conştiinţă (experienţă) profesională. De aproape două sute de ani de când *scrisul* a devenit la noi, la români, o profesiune, scriitorul a luptat ca profesiunea lui să fie liberă şi respectată.

Dar ca să fie respectată, a trebuit ca el, scriitorul, să se respecte şi să respecte opera celorlalţi. Nu cunosc cazul nici unui scriitor care să fi rămas în literatură prin urile lui abjecte, înjositoare. Şi nu mai cred în nici un chip că opera veritabilă (acolo unde există) poate scuza, la infinit, omul mai prejos de talentul său.

Profesiunea de scriitor implică o exigenţă, întâi, de ordin moral. A accepta, de pildă, spiritul democraţiei şi a îmbrăţişa cauza umanismului. În acest secol în care omul a fost de multe ori umilit, înjosit, scriitorul trebuie să ia apărarea omului. Scriitorul trebuie să creadă în spiritul democraţiei pentru că numai democraţia valorilor poate împinge civilizaţia înainte.

A fi scriitor înseamnă, apoi, a primi fără suspiciune spiritul emulaţiei loiale. Scriem cărţi nu pentru „a dărâma" pe alţii, ci pentru a transmite ceva – dacă se poate – esenţial despre noi şi lumea în care trăim. Publicăm poeme, romane, eseuri nu pentru a căpăta „putere", ci pentru a lumina cu modestele noastre forţe un colţ umbrit al existenţei.

Puterea scriitorului poate veni de la opera lui. A fi citit, elogiat, contestat, urmat în ideile tale este singura şi reala răsplată a efortului dur pe care l-ai depus pentru a da un corp ideilor. Dacă opera este reuşită în raport cu premisele ei, este imposibil ca recunoaşterea să nu vină, azi sau mâine. Scriitorul care recurge la argumente extraliterare pentru a-şi face dreptate singur este, după mine, dovada unei patologice neîncrederi în puterea cărţilor lui de a convinge. Răbdarea înseamnă conştiinţa propriei valori. Marii scriitori au fost toleranţi şi au avut totdeauna răbdare. Autorii care sar în capul criticilor şi preconizează represalii împotriva lor nu accepta, în realitate, democraţia culturii şi nu respectă psihologia profesiunii în care au intrat.

A fi scriitor (parafrazez propoziţia celebră a unui gânditor) înseamnă, între altele, a admite că adversarul tău are dreptate.

198...

LOGOS

Mihai DRĂGĂNESCU

Netimp şi eternitate (IV)

Eternitatea este o realitate profundă pe care ştiinţa ar dori s-o cerceteze, iar spiritul s-o cunoască direct. Caracterul poetic al eternităţii provine din arheul primordial şi fundamental pe care ea îl posedă în netimpul ei, şi în nespaţiul ei, arheul care reprezintă sensul existenţei înţelegându-se pe sine şi menţinându-se pe sine în unitate. Deşi, ştiinţific, acest arheu este o informaţie, dar o informaţie fenomenologică sau ortosens, el se manifestă deplin numai în eternitate, într-un mod sau în moduri din care numai valori mărginaşe pot atinge fiinţa noastră şi numai dacă aceasta gândeşte înspre zorile eternităţii.

Neeternitatea este de fapt domeniul nostru de bază care ne captează aproape în întregime.

Dacă eternitatea respiră netimp şi nespaţiu, neeternitatea este cuprinsă în timp şi spaţiu. Deoarece spaţiul nu poate fi decât o formă de substanţă, neeternitatea este lumea substanţelor. Atunci nu este greu să ne imaginăm că toate substanţele din spaţiu sunt şi ele spaţiu, de fapt diferite stări ale acestuia. *Corpul unui om este şi el o stare a spaţiului* şi fără ezitare putem trece cu vederea disecarea lui în molecule sau chiar în particule elementare.

Corpul viu este o formă şi o stare a spaţiului diferită de aceea a unui corp neviu. Starea spaţiului care este corp viu se găseşte în neeternitate. Neeternitatea presupune totuşi eternitatea introdeschisă, oricât de „puţină" ar fi ea în corpul viu. Starea spaţiului care este corp neviu se găseşte în efemeritate.

Universul fără viaţă este efemer, universul cu viaţă este neetern.

Între efemeritate, neeternitate şi eternitate se găseşte şi spiritul omului.

Poate oare spiritul desprins de spaţiul său, sau numai sufletul unui spirit, să păstreze pentru sine informaţia fenomenologică pe care şi-a creat-o în viaţă? Lăsând înapoi efemerul spaţiu propriu, s-ar putea ca uitat şi nesusţinut de alte spirite, în stare neeternă sau eternă, el să dispară informaţional. Acest spirit devine efemer şi sufletul lui se va contopi în oceanul nespaţial şi netemporal al eternităţii.

Dar s-ar putea să nu fie uitat, ci susţinut, şi atunci sufletul său în oceanul eternităţii să poarte în continuare din informaţia fenomenologică pe care a avut-o.

În mod similar, fie şi numai prin susţinerea oamenilor neeterni este posibil să poată fi generată o componentă a lui Dumnezeu care să nu mai fie un eveniment rar în timp, ci unul persistent. Toate acele rugi, laude, gânduri de bine emise de minţile oamenilor, în intimitatea lor sau în luminile de ceară, de argint şi de aur ale bisericilor şi templelor, creează o parte de Dumnezeu manifestat printr-un ortosens specific, informaterial, care este prezent şi stă, fizic şi informaţional, la dispoziţia fiecărei minţi umane. De aceea spuneam, în altă parte, că o parte din Dumnezeu ar putea fi a românilor. Să nu uităm că geto-dacii se credeau nemuritori, iar aceasta nu era o idee simplă, ci una complexă dacă ne gândim prin analogie la construcţiile calendaristic–astronomice de la Sarmisegetuza. În căutarea divinităţii, a existenţei profunde, acesteia i se pot descoperi multiple forme, dar aceste componente ale divinităţii nu ar fi posibile fără preexistenţa eternităţii care acceptă să fie îmbogăţită de cei neeterni. ■

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

VIAȚA CĂRȚILOR

Afinități spirituale

W. D. Snodgrass
CINCI BALADE POPULARE / FIVE FOLK BALLADS
Ed. Cartea Românească
București, 1993

Editura Cartea Românească a tipărit recent în ediție bilingvă *Cinci balade populare (Five folk ballads)*. Versiunea în limba engleză aparține unui foarte cunoscut poet american, W.D.Snodgrass (premiul Pulitzer precum și cele acordate de „National Institute of Arts", „Academy of American Poets", „Guggenheim Foundation"), extrem de interesat de matricea stilistică a folclorului românesc pe care l-a cunoscut, nevorbitor de limba română fiind, grație unei întâmplări ce merită evocată. Aflându-se în România și dornic de a ști mai multe despre români nu doar prin intermediul oficialităților culturale, Snodgrass „a plonjat", într-o bună zi, în oceanul social și, n-are importanță cum, a ajuns în fața institutului de folclor din București. A plecat de acolo „clătinându-se sub greutatea a două vrafuri de cărți și plăci, copleșit de bogăția materialelor incitante" încredințate de directorul institutului, folcloristul Mihai Pop. A audiat înregistrări ale baladelor și a intuit în fervoarea interpretativă a rapsozilor, repet fără a cunoaște limba română, dramatismul unei experiențe existențiale cum numai în marea artă se poate întâlni. Fulgerul acestei revelații l-a marcat multă vreme, înrâurindu-l artistic. „Vreme de un sfert de secol, preocuparea cu aceste balade s-a dovedit a fi o îmbogățire majoră a carierei și operei mele", afirmă poetul considerat de specialiștii literaturii americane unul dintre reprezentanții de seamă ai lirismului confesional și intimist. Observația se încadrează în acele echivalențe spirituale izvorâte dintr-o mare afinitate, stabilită de poetul american cu limba română în primul rând prin valențele eufonice ale acesteia. Descoperirea confirmă totodată teoriile folcloriștilor și a unora dintre filosofii români care au semnalat simțul estetic al limbii, numindu-l prin autoritatea lui C. Noica atât de potrivit „creație și frumos în rostirea românească". Ar fi de ajuns să amintesc, în susținerea acestui mare adevăr, că româna este singura dintre limbile romanice în care noțiunea estetică de „frumos" implică prin etimologie o atitudine artistică. *Frumos* provine din latinescul *formosus*, care la rându-i descinde din grecescul *morfi*, „formă". Așadar, în limba română, valoarea intrinsecă a cuvântului implică o scară de valori, un principiu supraordonator, „formă", însemnând totodată ordine și armonie.

Nu e de mirare că un poet de sensibilitatea lui Snodgrass a fost atât de pasional câștigat de poezia tradițională populară. El a tradus *Miorița, Meșterul Manole, Soarele și Luna, Toma Alimoș, Damean și Sâla*. Doar ultima baladă e foarte puțin cunoscută. În rest alegerea evidențiază, chiar și prin simpla enumerare, caracterul reprezentativ al selecției. Plină de interes este și „nota" din finalul volumului, adevărat laborator de creație cuprinzând observații pertinente asupra artei traducerii și chestiunilor ridicate de dificultatea transpunerilor prozodice dintr-o limbă în alta. Autorul a respectat „firea" limbii noastre, caracterul accentului, lungimea versurilor servindu-se excelent de suportul melodic al baladelor traduse, pentru a se apropia de modelul eufonic ideal. Acordul subtil dintre „noua metrică", a textului englezesc, și atmosfera baladelor e respectat cu fidelitate. Profund apropiat în sonuri și ecouri de variantele românești, textul lui W.D. Snodgrass încorporează, laolaltă cu emoția și finețea transpunerii, acea putere ascunsă care stă în noi și deasupra noastră, din baladele românești.

Importanța pe care W.D. Snodgrass o acordă epicii populare are mai mult decât semnificația unui gest stimabil. E reconfortant să constați că un mare poet american își îndreaptă atenția asupra valorilor universale ale spiritului popular românesc, că le celebrează și le face cunoscute animat de bucuria lăuntrică de a împărtăși confraților aceste comori, în timp ce unii dintre scriitorii autohtoni nu știu cum să mai imite experiențele de ultimă oră, reclamate de spiritul veacului, în realitate facile și trecătoare capricii de ... modă.

Lucian CHIȘU

Inițiere în pictură

Dan Grigorescu
THEODOR PALLADY
Editura Arta Grafică
București, 1993

Ca o confirmare a premiului atribuit în acest an la Târgul de carte estivală de la Neptun de către Ministerul Culturii editurii Arta Grafică, pentru realizările deosebite în domeniul cărții pentru copii, este apariția micromonografiei „Theodor Pallady", aparținând criticului de artă și profesorului Dan Grigorescu. În colecția inaugurată cu acest prilej și intitulată „Arta pe înțelesul copiilor", volumul de numai 40 de pagini, realizat în condiții grafice de excepție, urmărește familiarizarea celor mai mici cititori cu viața și opera unuia dintre cei mai importanți pictori români, care obișnuia să spună despre sine: „Nu sunt modern, sunt din toate timpurile."

Lucrarea poate fi considerată o introducere în lumea mirifică a picturii prin intermediul valențelor coloristice ale cuvântului, căci pasiunea autorului pentru descifrarea tainelor literaturii și ale artelor plastice este pentru cititor un fericit prilej de educație estetică. Redactată într-un stil accesibil și atractiv, lucrarea „Theodor Pallady" realizată de profesorul Dan Grigorescu creionează tradiția culturală a familiei din care provenea pictorul, precum și ambianța în care s-a format acest reprezentant de seamă al picturii românești. Anii de ucenicie la Dresda și apoi la Paris i-au înlesnit artistului întâlniri cu personalități și fenomene culturale din cele mai diverse. Este un prilej pentru autorul cărții de a introduce pe parcursul narațiunii unele noțiuni precum acelea de „impresionism", „tehnica laviului", „natură moartă" sau „tablou de gen", noțiuni care presupun de obicei un cititor avizat. Și cu atât mai mult este de apreciat lucrarea profesorului Dan Grigorescu, cu cât fiecare dintre noțiunile menționate este explicată într-o manieră clară, accesibilă, într-o formă pe înțelesul tinerelor generații profund marcate cultural de impactul cu mass-media și de sistemul de învățământ ce nu acordă suficientă importanță cunoașterii istoriei artelor în general. Permanentele trimiteri, multiplele legături pe care autorul le face între pictură, muzică și literatură constituie un prilej de a înțelege arta lui Pallady și arhitectura ei interioară: „Unii critici au comparat pictura lui Pallady cu muzica; pentru că, asemenea muzicii, e clădită pe temeiul unor legi neînduplecate dar, când se încheie construcția, ea cântă. Marea artă a lui Pallady e aceea de a nu fi lăsat să se deslușească în nici un chip geometria pe care e clădită pictura lui, ci să îi dea privitorului putința să se bucure numai de cântecul culorilor și al liniilor ei. „Referirile pe care autorul le face la personalitatea lui Theodor Pallady sunt menite să evidențieze rolul pe care l-a avut conștința propriei vocații în cazul alegerii unei profesii de credință. „Am știut ce vreau, am răzbit toate piedicile", își va aminti mai târziu cel care prin intermediul „desenului său clar și energic a făcut ca mulți artiști și critici să-l socotească un adevărat poet al liniei, cu aceeași îndreptățire cu care i s-a spus un adevărat poet al culorii."

Luiza MARINESCU

Un roman "de tranziție"

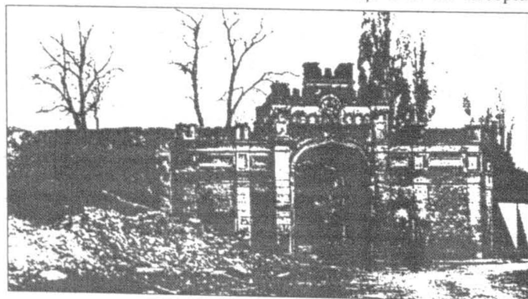
Nina Ceranu
SINGURĂTATE ÎN DOI
Editura Excelsior
Timișoara, 1993

Nimic n-ar îndreptăți, la o rapidă ochire, o paralelă între proza aspră a Ninei Ceranu (așa cum o știam) și pelteaua sentimentaloidă a narațiunilor romanțioase, în certă explozie de popularitate. Într-o vreme tulbure, care ne-a aruncat în „jungla tranziției", romanul sentimental – afirma Jayne Ann Krentz, unul din starurile acestei literaturi – pledează pentru „literatura supraviețuirii". Chiar dacă mai-sus-citata afirmație viza un alt context (America sexistă și militant-feministă, îmbrățișând antietnocentrismul) ea poate fi lesne transferată la noi, oferind o primă explicație nu doar pentru invazia sub-literaturii „de tarabă" ci și pentru intenția forfotitoare de a o achiziționa.

Dar să nu stăruim în astfel de considerații (oricum, aproximative) privind sociologia recepției. Ne întoarcem, deci, la Nina Ceranu, o prozatoare bine așezată într-un topos, oferind acum, prin *Singurătate în doi* (sub un titlu, să recunoaștem, și comercial și uzat) nu o idilă somnoroasă ci o autoscopie nemiloasă. Fiindcă autoarea pune sub lupă „un segment din viață". Iar protagonista, orfelina Eda Schwartz, până va ajunge la acea *hotărâre mare* își narează propria existență în care mijește dragostea; ea, deopotrivă, vrea să-și scrie singurătatea și să-și șteargă amintirile. Crezând în alt destin, se afundă în vis. Episoadele care se alătură visului–poveste (proiectând sperate întâlniri cu Miti Radulovici, avocatul–fantomă care îi bântuie anii tineri) se împlântă în solul ficțional. Schimbând gazdele dar păstrându-și singurătatea, Eda traversează medii felurite și situații confuze. Evadează din *căminul–temniță* și „domeniul Tipa" întrebându-se care i-ar fi fost rostul în casa directorului, doritor a se „hrăni" (platonic) din tinerețea ei.Nu e vorba însă de o relatare nudă. După cum, încredințându-se cititorului cu totală sinceritate, se adăpostește îndărătul unei ficțiuni secunde. Aceste notații „de jurnal", bine strunite în regim epic, narează un destin și dezvăluie omul intim (taciturn, în termenii lui Tournier). Mai mult, știind că în relația cu un destin inesențialul poate deveni expresiv (observația e a lui Eugen Simion) iar deficitul existențial se convertește în energie epică. Construind acest aparent hibrid romanesc, Nina Ceranu acceptă o frontieră laxă și reușește un câștig de reflexivitate. De altminteri, tiparul jurnalului nu se împacă cu epicul pur. Dar punctul forte al autoarei rămâne *oralitatea*. Chiar dacă în dialoguri se strecoară câteva stridențe și „oltenismele" sunt în exces, chiar dacă neglijențele nu lipsesc și unele cuvinte („închearbă", de pildă) sunt folosite cu îndărătnicie, Nina Ceranu confirmă și se anunță, pe multe pagini din ultima ei carte, o prozatoare puternică. O prozatoare care „citește" lumea prin lentila feminității, cu fine antene psihologice și care e interesată de oscilațiile sufletelor vulnerate.

Ca să fim drepți, nici nu interesează câtă autobiografie încape în rama narațiunii. Nina Ceranu se mișcă într-o lume pe care o cunoaște bine, chiar dacă fundalul social se dezvăluie estompat. Fără apetit teoretizant, fără a face din roman o hermeneutică sui–generis, fără a respecta gheto-ul sexului (ca dovadă, alternanța unghiurilor), Nina Ceranu s-a apropiat de „lecția scriiturii". Prea–plinul existențial e drenat însă și lumile „de jos", explorate cu minuție și har, se răsfrâng în oglinzile unei sensibilități care nu acceptă tranzacția. Ca *jurnal mimat*, siropos pe alocuri, „Singurătate în doi" pare a fi o carte de tranziție; căutarea continuă dar solidul talent al autoarei e o garanție.

Adrian Dinu RACHIERU

București, poarta din Dealul Arsenalului în timpul demolării

Peregrinul sau Peisajul convertit

Mircea Micu
SINGUR ÎN MONGOLIA
Editura Globus
București, 1993

Recenta carte a lui Mircea Micu este o romanțare poetică, lirică a unei lumi sălbatice în geografia ei, dar cu oameni având sufletul larg ca imensa stepă. Mongolia este văzută de scriitor din unghiuri și perspective diverse. Peisajul apare, în acest fel, multidimensional. În linii sigure, el conturează o lume fascinantă, mirifică deși stranie, cu munți selenari, ruginiți sau cu un deșert imens de iarbă, punctat de iurtele tradiționale. Mircea Micu este un „explorator" de factură specială, descoperind, acolo unde ochiul obișnuit nu este în stare să perceapă, o lume de legendă și mit, priveliști pe care apoi le convertește și fixează în imagini unice. Tehnica în care este concepută și scrisă această carte amintește de arta filmică, oferind imagini caleidoscopice pline de culoare, în care vizualul este agrementat cu afectivul; rând pe rând, prin fața cititorului se perindă momentele pregătitoare, zborul cu avionul (dezagreabil pentru scriitorul înfricoșat de un traseu atât de lung), „*lamaseriile*" (templele budiste), hergheliile de cai, obiceiurile, tradițiile și credințele ancestrale ale locuitorilor acestor ținuturi, relatarea unei tulburătoare povești de dragoste a haiducului ce-și plânge iubita peregrinând din iurtă-n iurtă și cântând la tradiționalul „*morunhor*" (instrument cu coarde) – ca un veritabil Orfeu mongol. Pe parcurs, aflăm ce este *cumânsul*, vodca „Archi" și boțul cu carne, deosebit de delicios, după cum ne asigură scriitorul.

Peisajul – Mircea Micu poate fi considerat un maestru *al descrierii acestuia* – apare ca un laitmotiv al compoziției sale kinetice, în mișcare: Podișul înalt, Deșertul Gobi, zona celor 7 lacuri ca un „colier de argint" albăstrui, pe care „plutesc în somnolență regală sute de lebede cu ciocuri de rubin", apoi stepa cu iarba înaltă foșnind ca o mare vălurită, deasupra căreia cerul îți dă senzația proximității.

Peisajul se animă căpătând rezonanțe stranii sub vraja legendei, în care amintirea vestitului Han prinde contururi parcă materiale: „o dată pe an, toamna, când iarba stepei începe să se ofilească, sunând metalic sub vânturile reci venite dinspre Nord, dacă e noapte cu lună plină, lună care nici nu răsare, nici nu apune, ci stă neclintită în tăria cerului, ca o stea fixă, un cal alb se arată spărgând cu strălucirea-i fosforescentă negura nopții. E vestitorul sufletului Marelui Han..."

Filtrat prin ochiul și inima poetului Mircea Micu, peisajul mongol s-a convertit în artă.

I. MIHUȚ

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Mircea CIOBANU

Poeme fără stăpân

*
* *

Vara s-a dus,
vorbele care la munte s-au zis
se-aud acuma la şes,
miriştea fumegă –
frunza cade bătrână,
trece un veac până când vântul
o află şi-o toacă
mărunt într-un colţ de terasă.

Aici voi rămâne, am spus-o mereu.
Spun iarăşi: Aici voi rămâne. De-aici,
se vede mai bine
măcelul cu furci şi topoare,
soarele roşu-al zaverei
se-aude mai bine urlând
când se stinge pe ape.

*
* *

Păsări cu zborul sălbatic
se-aud pe deasupra
gării pustii;
umbra lor iute
cade-n fântâna de-alături şi iese
abia în oglinda
mostiştei verzi din apus.

Păsări din veacul trecut vin să-şi lase
şirul de ouă pe ape,
la voia-ntâmplării:
ele nuntesc în văzduh,
ele dorm în văzduh
moartea lor se petrece-n văzduh –
alelùia!

Voi, păsări,
rugămu-ne vouă,
când veţi trece în celălalt veac
lăsaţi-vă oasele mici şi subţiri
pe umerii fiilor noştri,
fiţi blânde şi-nduratoare
cu ei.

Amiaza neagră

Miezul căldurii şi-al zilei se-ntunecă
până la negru.
Cât fluturarea unui zăbranic
pe dinaintea privirii durează
clipa de beznă –

acum se aude păunul ţipând
în grădina pustie;
acum cade omul
înjunghiat lângă zid
şi nimeni nu-l vede; străinul
rămâne pe-afară orbit de-ntuneric.

Cel care-aleargă pe străzile albe ca
varul sunt eu.

Cronica vântului

Ieri, în amurg,
vântul bătea de la nord –
azi nu mai ştiu dincotro; girueta
tremură-n loc, încordată,
cum tremură limba
celui ce-şi uită cuvântul.

Astfel trece şi vara,
trec şi fructele ei,
lumea însăşi se coace;
roşul se face mai galben ca foaia de
ceară –
pasărea graur
pică sătulă pe mirişti.

Departe, pe maluri de lacuri,
recele vânt umflă pânze, sfărâmă
pontoane,
aici, pe sub plopii
bătrâni şi puhavi nu mai are
nimic, pentru nimeni, de spus.

*
* *

Ce trebuia să se-ntâmple
se-ntâmplă acum: cade noaptea,
casa Mariei se umple treptat
de-ntuneric –
uşa altul o-nchide,
altul strecoară sub piatra tăinuitoare
cheile casei,
altul se uită mâhnit peste umăr şi vede
cum iarba
astupă cărarea.

În casă
firul de praf rătăceşte pe-un rest de
oglindă.
Ani la rând au vorbit despre firul de
praf;
despre el, într-o zi, va veni să ne spună
cuvinte înalte un om de pe
cealaltă lume.

Până atunci, despre firul de praf care
tulbură
liniştea casei
spun doar atât: că alunecă, parcă de
sine, pe-un rest de oglindă.

Cât despre sufletul cui a plecat,
spun că se-apleacă încet peste marginea
cănii cu apă –
apa, din pricina lui, se retrage cu
spaimă pe fundul
cănii, adânc.

*
* *

Plantele blânde le vezi de departe
sălbăticindu-se;
ridici la-ntâmplare privirea spre câmp
şi jalea te prinde –
ce pierdere, spui,
ce zile de mare necaz,

însă plantele blânde se fac şi mai
blânde,
colţii le cad,
ghearele tari li se-nmoaie
părul cel aspru şi des, care creşte-n
răspărul
posacelor vânturi – le cade,
spinul acela câinesc, trandafir altădată
umblă de-o vreme pe ape –
azi înfrunzeşte,
azi îl acoperă, albe, sudorile morţii:

vrei să-l ridici şi să-l numeri
de foile lui
şi el îţi adoarme în palmă, oftând;
de ziua-nfloririi îşi dă răsuflarea din
urmă.

Cântec de pe pământ

Copilul visează urât,
ţipă în somn, nu se poate trezi.
Afară ninge nehotărât.
În curând va fi zi.

Trezeşte-te! strig, dar cuvintele mele
n-ajung până-n temniţa lui;
de-acolo, doar vocea i se aude –
şi uşa nu pot s-o descui.

Cine i-a pus nu se ştie
palma pe gură, genunchiul în piept.
Fiule, ajută-mă din visul acesta
să mă deştept,

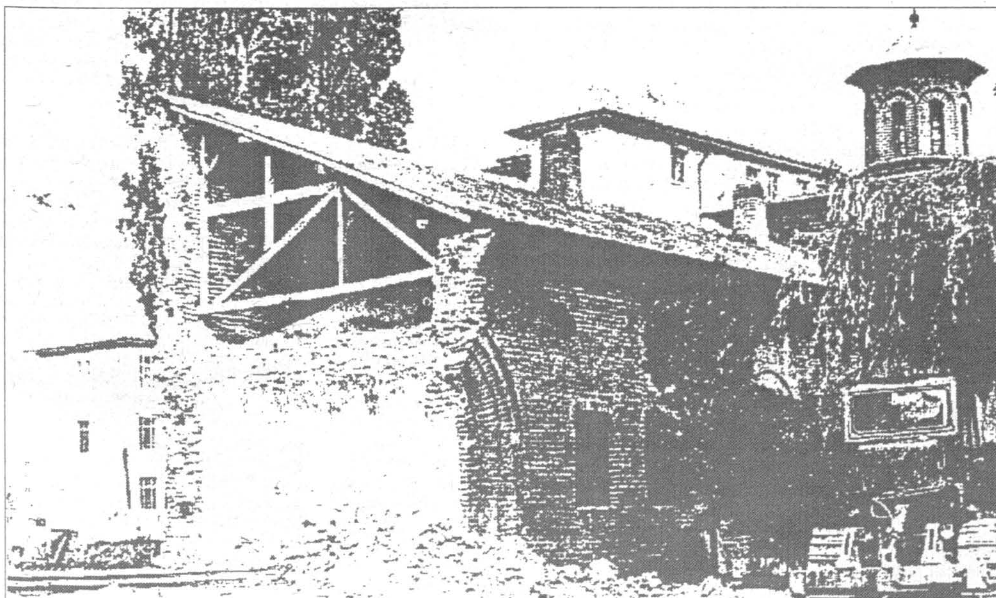
căci iarăşi se face pe lume
iarnă şi iarăşi văzduhul e gri –
te rog ca pe Domnul, iubeşte-mă
mai mult decât te pot eu iubi.

*
* *

Au vorbit, au vorbit despre lucruri,
au vorbit până când
a rămas locul gol. Şi era
pe aproape o scenă
Goală acum e şi scena.

Actorii şi-au strâns tot avutul,
din tobele lor au ieşit
silabe mocnite.
Leul bătrân şi maimuţa fecioară
s-au dus
în căruţa cu gratii.

Spune-le tu, dacă trebuie,
unde-au plecat.
Noi, pe urmă, vom da lămuriri.
Ruşine nu ne va fi.
Oricum suntem goi,
cuvinte puţine oricum ne-au rămas.

Mânăstirea Antim în timpul demolării

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

„Monştrii Bucureştilor"

Au trecut, iată, 130 de ani de la apariţia romanului lui Nicolae Filimon *Ciocoii vechi şi noi* (1863), prin care romanul românesc a fost deplin şi temeinic întemeiat. Aşa cum arăta Eugen Lovinescu într-un frumos articol *Cinquantenarul romanului românesc*, scris în 1913, la 50 de ani de la apariţia cărţii, Filimon realiza la 1863 nu numai „primul roman de observaţie" din literatura noastră, dar reuşea să surprindă totodată trăsăturile unui erou ce se va impune în chip pregnant în literatura noastră, punând bazele unei tradiţii şi a unui erou predilect: „parvenitul naţional". Toţi cei care au încercat să facă roman după el, au rămas atinşi, într-un chip sau altul, de farmecul pitoresc al personajului ca şi de datele unei tematici social–politice de mare audienţă în societatea românească a vremii: aversiunea faţă de fanariotism (turcocraţie) şi lunga perioadă de asuprire străină. Cele două teme se împletesc şi se susţin în chip armonios în structura arhitectonică a romanului, lăsând loc la dezvoltări personale pentru fiecare dintre ele. Antifanariotismul, cum arăta Al. Ciorănescu într-un articol din 1974, devine „un procedeu literar" în perioada de renaştere naţională care a urmat la noi după domnia lui Cuza, tendinţă ilustrată foarte puternic şi de literatura anilor de care vorbim. Căci mentalul colectiv al epocii era pregătit să absoarbă şi să se identifice cu setul de semnificaţii puse în valoare de Dinu Păturică, dar şi de Andronache Tuzluc şi Chera Duduca, receptaţi în aceeaşi măsură ca esenţiali pentru o epocă definitiv încheiată, cea a fanariotismului şi a ciocoismului autohton. O dovedeşte faptul că N.D.Popescu, un specialist al „haiducăriei naţionale", se gândea să realizeze o amplă frescă a epocii de care vorbim sub largul titlu de *Epoca derbedeilor şi a apelipsiţilor (disperaţilor) precum şi evenimentele care au urmat după dânsa (1792–1808)*, în timp ce o altă scriitoare de epocă, Constanţa Dunca–Schiau, proiecta o suită de romane cu titlul *O familie din Bucureşti. Iezuiţii României*, prin care voia să ilustreze literar aceeaşi epocă a parvenitismului ciocoiesc, temă continuată şi de Grandea, într-un roman mult gustat de Caragiale, *Vlăsia sau ciocoii noi* (1876). Replici sau continuări la romanul lui Filimon sunt şi altele în epocă, dacă ar fi să amintim doar cazul poligrafului Teochar Alexi de la Braşov, care şi-a însuşit pur şi simplu subiectul într-un roman intitulat *Ciocoii*, publicat în „Noua Bibliotecă Română" la 1882, apoi încorporându-l într-un fel de roman fluviu, de la revoluţia din 1821 la domnia lui Carol I, sub titlul *Beiu, Vodă, Domn* (1882) ceea ce ilustrează nu numai puterea de fascinaţie a romanului lui Filimon, ci şi perenitatea temei în sine.

Filimon a pus în circulaţie, aşa cum spuneam, şi o altă temă la fel de seducătoare, antifanariotismul. Această temă a fost ilustrată de asemenea în chip abundent în epocă, prin punerea în circulaţie de către romancieri a unor personaje străine odioase, în special greci sau turci, dar câteodată şi evrei, ilustrând acea categorie alogenă de la care vin toate relele naţiei (idee dusă mai departe până în sămănătorism). V.A. Urechia este primul care intuieşte eficienţa temei în *Logofătul Baptiste Veleli* (1855), urmat apoi de Pantazi Ghica în *Marele vistier Cândescu* (1873), de Constanţa Dunca-Schiau, Al. Pelimon, Panait Macri sau T. Alexi. Panait Macri devine specialist în conturarea unor astfel de personaje diabolice, rapace şi pline de cruzime, precum fanariotul Vutria din *Sugrumarea Teodorei, copila domnului din Bucureşti* (1886), sau sceleratul grec Scarvulius, care nu ocoleşte crima pentru a reuşi (*Scarvulius sau crima din Brăila*, 1884). Majoritatea acestor romane au făcut obiectul unor cercetări speciale, fie din partea lui Teodor Vârgolici în *Începuturile romanului românesc*, fie din partea craioveanului Marian Barbu, într-o lucrare avizată intitulată *Romanul de mistere în literatura română*. Iată însă că un roman care se înscrie pe aceeaşi linie deschisă de N. Filimon în direcţia criticării fanariotismului şi străinismului periculos le-a scăpat cu totul celor doi autori şi se impune a fi luat în discuţie, pentru încercarea de a duce mai departe tematica sugerată de Filimon. E vorba de romanul *Monştrii Bucureştilor*, apărut în două volume (cărţi), în 1888, sub semnătura lui *I.P. Valerianu*.

Cine este acest I.P. Valerianu nu prea am reuşit să aflăm, deşi am epuizat toate sursele bibliografice ce ne-au stat la îndemână, cu toate că, după cum se recomandă el, ar fi trebuit să-l găsim menţionat undeva, pe baza fişei bibliografice ce şi-o confecţionează în notele de la sfârşitul volumului. Potrivit acestora, ar fi colaborat la ziarele *Naţionalul*, *Sentinela* şi *Reforma*, ar fi tradus *Cain* de Lord Byron şi *Confesiunea unui om de inimă* de Alfred de Musset şi ar mai fi scris alte două romane, rămase inedite, *Cartea de aur a românilor*, roman istoric, şi *Istoria lui Satan*, roman filosofic, pe care îşi propune să le publice în fascicule începând cu luna aprilie 1889. Cum ele n-au văzut lumina tiparului rămâne să-i judecăm activitatea literară în funcţie de acest unic roman apărut, *Monştrii Bucureştilor*. Acesta figurează ca apărut la Bucureşti, avându-l ca „editore" pe M. Petrescu, deşi tipărirea propriu-zisă s-a făcut la Tipografia Alexi de la Braşov, cum ne indică notaţia de la sfârşit de pe pagina ultimă, 418, şi cum se poate deduce şi din ortografia greoaie, etimologizantă. Avem în faţă, aşadar, un roman destul de întins, proiectat în două volume (de fapt două „cărţi"), care au apărut împreună într-un singur volum în 1888.

De ce este interesant pentru noi să semnalăm acest roman? Mai întâi pentru că a apărut în deceniul cu cea mai bogată producţie de romane, după cum arată într-o statistică Paul Cornea, deceniul 9 al secolului trecut (1880–1890), când s-au tradus şi foarte multe romane de senzaţie, iar romanul nostru ilustrează tocmai o fidelă frecventare a tuturor acestor modele ale romanului de mistere, ceea ce duce la o exacerbare a procedeelor etalate. Firul acţiunii se diversifică şi se ramifică de mai multe ori, parcă autorul ezitând pe ce cale s-o apuce în faţa bogăţiei de procedee şi modalităţi de rezolvare epică pe care le are la îndemână (W.Scott, Jules Verne etc). Nu este lipsit de interes să semnalăm nici tentaţia pentru clişeul balzacian care apare în *incipit*, uşor de dedus din preocuparea pentru stabilirea exactă a locului şi timpului acţiunii, cu acea precizie maniacală devenită tipică. „Peste această gură de rai treceau dar, în ziua de întâi mai a anului 1860, între orele nouă şi zece dimineaţa, cei doi juni continuându-şi drumul de la cătunul Trifeşti la schitul de maice N..., ce se zărea înaintea lor şi care e scobit între stânci în vârful unui munte." etc.

Tot în acest prim capitol, intitulat *O zi de întâi mai*, se stabilesc liniile directoare ale cărţii, recte motivaţia ideologică a comportamentului personajelor, motivaţie care rezidă în elogiul forţelor naţionale unite şi respingerea „străinismului". În discuţia care are loc între cei doi tineri, Radu Noapteş expune aceste păreri prietenului său, văzând în invidie şi luptele interne, cauza principală care „ne divizează şi slăbeşte naţia", ducând la decadenţa noastră.

Romanul stă deci sub semnul denunţării „adevăratului pericol naţional" ce ar consta în „înmulţirea elementelor străine printre noi", ceea ce cartea se va sili să demonstreze pe tot parcursul ei. Unul dintre cei doi tineri, poetul Paul Ziliştеanu, va cădea victimă unei intrigi amoroase, pusă la cale de către curtezana Zulma Fericeanu, făcându-l să-şi piardă averea şi viaţa. Prietenul său, Radu Noapteş, se va consacra descoperirii adevăratelor cauze ale morţii sale, fapt care va da romanului o anume tentă poliţist–detectivistă, sporind aura lui de senzaţional. El va descoperi că în spatele acţiunii de ruinare fizică şi materială a celor mai alese vlăstare ale boierimii pământene se afla o adevărată bandă organizată de hoţi şi escroci internaţionali, condusă cu abilitate de egumenul grec al unei mănăstiri închinate de la noi, Silvestru Miridopulos, care în complicitate cu amanta sa Aristea, se foloseşte de farmecele cu totul ieşite din comun ale tinerei Zulma Fericeanu, zisă şi „Femeia Demon", spre a pune mâna pe averile acestora. Cei mai mulţi dintre ei nu rezistă loviturii, sinucigându-se sau călugărindu-se. Una dintre victime este călugărul Victor Vădulescu, al cărui jurnal intim intră în posesia vărului său căpitanul Athanasie Rămulescu, iar de la acesta la Noapteş, care află de aici, ca şi din jurnalul Zulmei, toate fărădelegile puse la cale de banda cu pricina. O societate secretă, numită „Condeiul", se constituie ad-hoc, pentru a lupta împotriva crimelor comise de banda egumenului grec, Noapteş jucând aici rolul principal al „raisoneurului". Intră în graţiile Zulmei, devine amantul şi prietenul ei, pentru ca, din interior, să prindă cât mai bine mecanismele şi trucurile cu care opera banda, epuizând întreaga gamă de procedee a romanului de senzaţie şi aventuri, în care se recunosc unele reminiscenţe din Jules Verne. Finalul ne plasează în apropierea romanului ştiinţifico–fantastic, într-o încercare de revigorare a romanului de mistere prin hibridarea lui cu cel fantastic. La una din şedinţele societăţii „Condeiul", la care urmează să se facă lectura jurnalului Zulmei (numit „Confesiunea unei curtezane"), îşi fac apariţia câţiva oameni mascaţi, care se prezintă în felul următor:

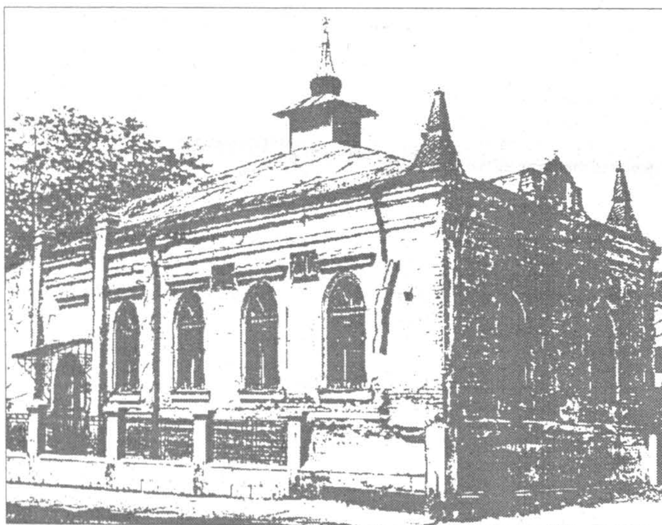
„— Suntem cele trei cămăşi roşii, cu care se investesc cei însărcinaţi cu executarea ordinelor implacabililor, care formează una din cele trei secţiuni ale societăţii celor neînvinşi, ai cărei căpetenii sunt cei trei înţelepţi ai marelui Orient, supranumiţi *incomparabilii justiţiari* (un fel de *incoruptibili*, am spune noi), pentru că au dreptul şi datoria de a pedepsi pe toţi aceia pe care un simulacru de justiţie, cum este aceea ce-şi exercită acţiunea văzută în societate, nu poate, sau nu voieşte a-i lovi, răspunse cu un glas vibrător colosul, şi ne-am introdus în această incintă cu dreptul cu care moartea se introduce în lume!" Aceste personaje misterioase poartă cu ele adevărate arme moderne, care ucid fără zgomot şi dau semnale din instrumente microscopice. Armele lor emană gaze colorate sau unde care ţin la distanţă pe agresori, „producând mii de săgeţi de foc ce se încrucişau şi izbeau pereţii stingându-se cu zgomot". Sunt, cu alte cuvinte, purtătorii de cuvânt ai unei alte lumi, anunţând pe alt plan primele manifestări ale romanului ştiinţifico–fantastic de la noi.

Romanul dispune de o acţiune extrem de complicată şi diversificată. Nu lipseşte nici prototipul marelui boier care se ruinează, gen Andronache Tuzluc, întâlnit aici în persoana marelui vornic Scarlat Romişteanu, nici apelul la elemente de cel mai pur senzaţional: fugi, răpiri, camere misterioase, viaţă de harem, jocul baiaderelor, orgii de tip oriental şi tot felul de rafinamente erotice, căci Zulma, fiica unui boier bucureştean strămutat la Constantinopol, este căsătorită mai întâi cu un mare nabab turc. Este rezolvată astfel apetenţa de exotic şi pitoresc a publicului cititor de romane de senzaţie de la acea dată. Desele schimbări de situaţii sunt urmate şi de tot atât de dese schimbări de decor, acţiunea purtându-se când la Bucureşti şi Iaşi, când la mănăstirea Cernica de lângă Bucureşti şi schitul Ghighiu de lângă Ploieşti. Din chilia călugărului şi iatacul boieresc din ţară plonjăm în plin feeric şi spectaculos oriental, în haremurile de lux ale Constantinopolului sau în dedesubturile unor afaceri tenebroase, puse la cale de oamenii de taină ai lui Miridopulos, cum sunt Picior de Lup sau Căpăţână.

Pentru etalarea acestei complicate ţesături epice, romancierul apelează la tehnici narative dintre cele mai felurite între care amintim: motivul manuscrisului găsit, juxtapunerea de jurnale intime, documente, scrisori, naraţiuni paralele, incursiuni istorice, schimbarea unghiului de relatare etc. Astfel prima carte a romanului e intitulată *Femeia Demon* şi se constituie de fapt dintr-o succesiune de fapte şi întâmplări care sunt menite să contureze portretul acestei femei fatale, Zulma Fericeanu (*Zulma Fericeanu* e şi titlul părţii I-a). A doua carte poartă numele *Confesiunea unei curtezane* şi ea încearcă să reconstituie de fapt trecutul Zulmei şi împrejurările în care ea a fost furată şi crescută de cuplul de amanţi tenebroşi Silvestru–Aristea pentru a o folosi scopurilor lor josnice, de răzbunare. Zulma este până la un punct produsul acestei greşite educaţii, ea fiind de fapt mai mult o victimă a celor care o manipulează, decât o secătură în sine. De aceea şi Noapteş are unele ezitări cu privire la ea, jocul său demistificator urmând complicatele meandre ale ezitării între dragoste şi răzbunare.

Chiar dacă sub raport artistic romanul lui I.P.Valerianu nu se ridică peste cota obişnuită a unor astfel de produse, el merită a fi investigat sub raport naratologic pentru marea bogăţie de procedee epice la care apelează, rezumând în sine o întreagă experienţă a romanului de senzaţie autohton. Pe de altă parte, autorul încearcă să autohtonizeze genul şi să-i aducă noi îmbunătăţiri, apelând, aşa cum spuneam, la elemente ce ţin de romanul ştiinţifico–fantastic. Amintind că beneficiază de unele vignete şi ilustraţii semnate de pictorul Sava Henţia, *Monştrii Bucureştilor* aparţine acelei epoci de început a romanului românesc în care documentul de epocă (şi aici avem, după modelul lui N. Filimon, un capitol intitulat *La teatru*) se împleteşte în chip ingenios cu acela ce ţine de fantezie şi de ştiinţa utilizării mijloacelor narative, încât merită readus în actualitate, mai ales astăzi, când alţi „monştri ai Bucureştilor" se lăfăie în plină zi sub privirile noastre stupefiate şi când alte curtezane locale iau drumul Constantinopolului, ca în epoca lui Păturică, Tuzluc şi Chera Duduca.

Mircea POPA

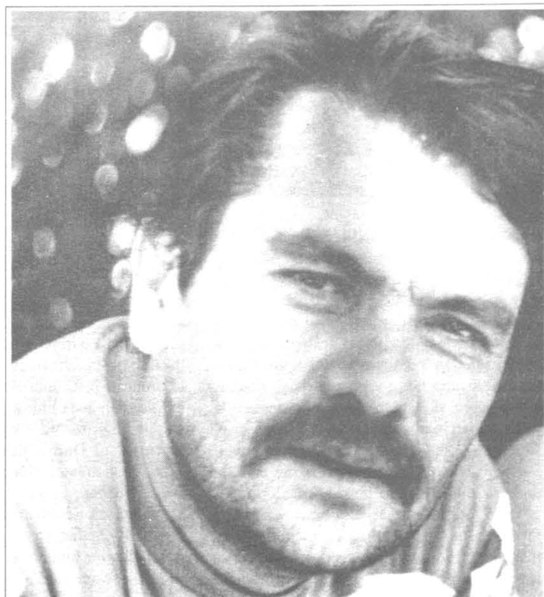

Bucureşti, „Muntele de pietate", str. Bradului – demolată în 1985

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

STAREA LITERATURII

După Ion Stratan
Poezia adevărată dă o măsură a condiţiei umane

Zodia Balanţei, 1 octombrie 1955, Ploieşti, „Aer cu diamante", *Litera*, 1982, în pregătire „Ieşirea din apă", *Cartea Românească*, 1981, „Cinci cântece pentru eroii civilizatori", *Albatros*, 1983. Predat „Les jeux des societés", la *Albin Michel*, proza „Metroul", 1977, „Lux", *Albatros*, 1992, cronică de Gabriela Omăt la „Lumină de la foc", *Cartea Românească*, 1990. Preferă: culoarea mov, peştele şi răcoritoarea „Bali", nu detestă nimic. Scrie începutul volumului „Atingere umană" după Human Touch de Bruce Springsteen.

Cuvântul nu poate fi mai puţin decât cuvântul

— Nino, crezi că mai are cineva nevoie de poezie?

— În primul rând trebuieşte autorului. **(Apasă pe „trebuieşte" şi pe telecomandă, trecând pe MTV, căci are nevoie de muzică bună ca fundal)**... şi dacă ei nu ne-ar mai vrea, noi tot îi vrem. După atâta dragoste cu Octav Desssila se poate coresponda şi intelectiv cu cititori apropiaţi nouă ca formaţie şi sensibilitate. Lumea în care trăim, în schimbare, intersectând codurile, are o poezie a ei aparte, legată de fragilitatea existenţei şi de spectacolul unei societăţi în continuă ... schimbare. Deja, anii de după decembrie 1989 ne-au arătat câte un vector al câmpului de interes literar şi, pentru că nu dorim poezie fără lector, avem semnale comune cu o clasă medie care, în cazul literaturii, se poate forma. Am scris mai mult după decembrie '89 pentru că starea de libertate propusă, cu limitele şi tribulaţiile ei, este oricum de preferat versificărilor raportului la cel de-al XIV-lea şi ultimul congres.

— Cum arată cititorul poeziei tale?

— Pot să spun numai cum citeşte, după cuvintele lui.

— „Ah, floarea trecutului dă fruct ca o oglindă spartă"... Scoate-mi din fişier optzeciştii, că tot e la modă să peregrinăm prin literatură pe promoţii şi generaţii, nu pe şcoli şi curente, ce să zic...

— Eu cred într-un spirit al poeziei care se încarnează în emiţători mai mult sau mai puţin determinaţi, care duc mai departe un tip de gândire şi sensibilitate. Să nu confundăm cezariana cu scâncetul. Generaţiile anterioare (Stănescu, Doinaş, Mircea Ivănescu, Gellu Naum) au propus genuri de discurs care refac valoric cvartetul interbelic. Pe această planetă Stănescu ar fi aerul, Doinaş ar fi teluricul, Mircea Ivănescu ondinicul, iar Gellu Naum, focul. Generaţia '70 a adus, după un val de poeţi interesanţi (Cezar Baltag, Leonid Dimov, Petre Stoica) o grupare în jurul condiţiei citadine, dublată de un livresc de bună calitate. Generaţia '80, prin obiectualism, ironie şi intertextualism, a deschis noi căi poeziei apropiind-o de plurivocitatea discursului prozei moderne şi căutând să recreeze o natură pe care discursul totalitar o fragmenta. O parte din ironia noastră a fost asociată discursurilor ironice anterioare, dar noi ne disociem de ironia care nu este o formă a libertăţii sfidând necesitatea din relaţia marxistă.

Numai cuvântul „tânăr" este tânăr

— Bătrâne, poţi să-mi descrii tinereţea ta?

— „Trecut-au anii ca nouri lungi pe şesuri". Am făcut poezie, cei din Cenaclul de Luni sau Ion Mureşan la Cluj, ori Antonesei şi Danilov la Iaşi, din milă şi teamă, cum spunea Aristotel. Nu numai universul închis al comunismului, dar şi universul închis al cuvântului ne-au trimis spre comunicare. Era apoi şi tentaţia apropierii de persoane cu aceleaşi preocupări, astfel că împreună cu Iaru şi Traian T. Coşovei am scris cât ne-au dus mintea, inima şi literatura în scunda tavernă mohorâtă. Barbar cânta femeia aceea, Elena Ceauşescu!

— Eşti un fel de amprentă a tinereţii?

— Tinereţea noastră fizică s-a evaporat, rămâne sentimentul necesităţii de a începe mereu cântecul acesta cu jumătate de gură. Nu mă gândesc că s-a dus roşeaţa din obraji, mă bucur că a dispărut roşeaţa din cuvânt faţă de unele creaţii pe care le credeam de neatins.

Mult invocata normalitate este starea de creaţie

— Te apropii de patruzeci zero şi intri în setul trei. Ce te faci acum?

—Aşez liniile de încheiere ale unui volum de inedite **(fiindcă mă uit lung la el îmi zice că n-a publicat niciodată antologii)** numit „Crimele din strada Cerului". Noi cred că am luptat nu numai împotriva sărăcirii prin materie, dar şi împotriva îndobitocirii prin ghilotina spirituală a limbii de lemn.

— Continuă să mai bată în clopotul gândirii limba de lemn?

— Ziarele noastre cele dornice de senzaţional, de la frivol până la obscen, vehiculează o nouă limbă a prefabricatelor lexicale, pregătind şi o ureche de lemn a cititorului, care-l va duce la o sapă de lemn spirituală.

— Noi refacem drumul din punctul deraierii. Mâine, cititorii vor cumpăra ziarul pentru bursă, pentru programul TV şi pentru reţetele de pus gogoşari. Tu ce zici?

— În momentul în care va apărea legea sponsorizării, jurnalele se vor diversifica. Sperăm într-o pluralizare a discursului de analiză politică şi, de ce nu, şi într-o alonjă culturală, pentru că mulţi gazetari importanţi ai noştri dispreţuiesc cultura pe care, mai mult, o văd ca pe un duşman personal.

— În cazul ăsta, ce mai înseamnă valoare?

— Valoarea înseamnă adevăr. Adevărul politicii înseamnă excluderea duplicităţii, iar adevărul artei înseamnă ceea ce ştim cu toţii că înseamnă.

Opinia publică refuză schimbarea totală

— Literatura trebuie să se ferească de politică?

— Sunt tipologii ale opţiunii politice în cazul unor poeţi precum Păunescu sau Vadim Tudor pe care eu unul nu le înţeleg. Este justificată necesitatea de a te adresa tot timpul maselor, indiferent de culoarea steagului sub care lupţi, să zic aşa? Credeam că gaura din steag a adus o brumă de ispăşire unor demagogi interesaţi, fără valoare literară, care nu pot trăi dacă nu se află la un prezidiu. Problema parlamentului nu este reînfiinţarea caselor de toleranţă, ci cât îl vom mai tolera pe Păunescu în casa comună europeană, ca reprezentant al României!

— Eşti cam pornit, mai ales că nu sunt singurii, mai sunt şi în partea cealaltă a miezului nopţii politice de pe la noi.

— Nu am nimic cu acest cuget liric, dar să nu creadă că el reprezintă România. Şi nici PSM-ul care, dacă va veni la putere, ne va *mohorî* pe toţi.

— Politicul influenţează temperamentul?

— Uneori, domnule Iliescu! Am devenit cu toţii mai tăioşi, mai aspri, mai neconcesivi. Poetul rus Voznesenski avea o poezie în care îl ruga pe un înalt demnitar din fosta conducere a fostului CC al fostului PCUS al fostei URSS să se ridice în picioare pentru un moment de reculegere în memoria operelor pe care Voznesenski nu le-a scris, pentru că a trebuit să se ocupe de politică. Perestroika este însă una, ferestruica larg deschisă este alta.

După şapte ani de absenţă a modestului meu nume din presa literară, măcar de posibilitatea de a tipări din când în când să ne putem *bucura*, dacă termenul nu este prea tare.

Ne aflăm într-un evident interval etic

— Poţi să-mi descrii, de aici, de la etajul doi, peisajul literar actual?

— Da. De la literatura insidioasă, putem trece la literatura ambiguităţii de statut estetic. Problemele sociale sunt foarte complexe şi ne întrebăm dacă poate apărea adevărul artistic într-un sistem de proprietate „impropriu" în sensul întrebării dacă el se poate zămisli şi, de asemenea, gândindu-ne la ecoul şi efectul acelui adevăr. În această pauză editorială de şapte ani am traversat o experienţă spirituală în care religiosul a ocupat un anume loc. Prin prisma acestei trăiri, o furie recuperatorie pentru un statut material mult îmbunătăţit nu m-a cuprins niciodată. Dar, în momentul în care cărţile au început să coste cât costă, în care este foarte greu de găsit ceva când postul tău de redactor cultural este ameninţat, nu cred că este obligatoriu să fii ori fost dogmatic, ori buticar, ori ziarist de scandal ca să-ţi permiţi cumpărarea câtorva cărţi. Am jucat ca sport preferat tenis, aşa cum tu ai jucat rugby, deci sporturi de disciplină şi concepţie, punând fair-play-ul la nivel de normă. Dar ar fi aberant ca tinerii scriitori, cei care nu au făcut antistalinism pe banii KGB-ului, ca Evtuşenko, să fie din nou puşi la colţ şi să li se releve inutilitatea socială, aşa cum doctrina omului nou nu lăsa nici o portiţă pentru umanism. Noi am luptat cu cenzura transcendentă, apoi cu cenzura consiliului culturii iar în privinţa cenzurii economice puterile noastre sunt măsurate. Am scris un vers violent despre egalitatea în prostie la care ne condamna comunismul şi ar fi absurd ca diferenţierea foarte clară de avere a cetăţenilor de azi să ducă la acelaşi blocaj spiritual.

— După scoarţa textelor, ai fi în stare să-mi arăţi Europa literaturii române?

— Eu am fost doar în două ţări (Republica Franceză şi Macedonia, în cea din urmă datorită poetului George Bocşa, care mi-a mediat sponsorizarea). E adevărat că am trecut prin Serbia. Nu este mai puţin adevărat că Fundaţia Royaumont – care era influenţată de revista „Action poétique", revistă de stânga – nu ştiu dacă şi când ne va publica volumele traduse în atelierul lexical de acolo, lui Al. Muşina şi mie. În momentul când „Edition EST", de care depinde „le domaine roumain" nu dă semne de simpatie vizibile, îmi rămâne să cred doar că actuala răsturnare politică din Franţa nu a cuprins şi administraţia editurii „Royaumont" unde mi s-a spus că, totuşi sunt prea de dreapta pentru CIA. Era vorba, aşa cum va reieşi din actele colocviului de la Royaumont, întâmplat în 1992, de o discuţie unde am participat asupra „vinovăţiei" stângii franceze în sensul unor contacte cu o aripă prea dură a sovietelor.

În privinţa scurtei mele şederi la Festivalul „Serile de poezie de la Struga", 1993, impresia dobândită de către mine a fost excelentă. Eforturile pe care le face Macedonia pentru continuarea unui festival unde au fost încununaţi, printre mulţi alţii, Ginsberg, Brodsky sau Montale sunt deosebit de mari. Aici se pune eterna problemă dacă într-o conjunctură politică ambiguă poate răsări un adevăr literar viabil. Oricum, poetul Dumitru M. Ion, un obişnuit al acelor meleaguri, a obţinut premiul „Cel mai frumos poem al serilor" în acest an, iar televiziunea macedoneană nu i-a ignorat pe nici unul din participanţi în recitalurile lor. Aş vrea să arăt interesul de care se bucură cultura într-o ţară ce suportă vecinătatea şi vicisitudinile unui război, şi să nădăjduiesc că parlamentarii noştri măcar pentru instrucţia copiilor lor vor mai vota şi alte legi care să sprijine cultura.

Nicolae ILIESCU

eu şi nic / iliescu

am să-mi depun viaţa la „Caritas"
pentru un mare popas

şi-am s-o iau de opt ori
precum şarpele
când se înmulţesc artele

şi pier violenţa, pornografia, corupţia
la Tine în mit.

Însutit.

3 oct. 1339

Ion STRATAN

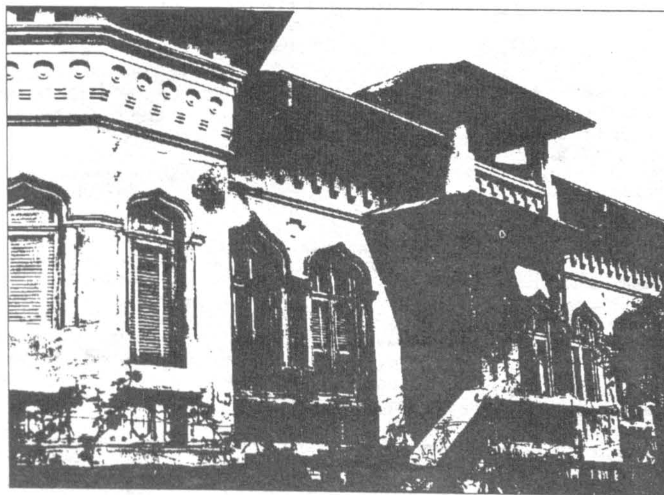
https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Stelian TĂNASE

Insert Play back

După Sfinții arhangheli Mihail și Gavril și după Sfântul Ioan Gură de Aur, Hrisostomul, și duminica a 28–a după Rusalii, începură la lăsatul secului pentru postul Crăciunului, zilele când era interzis să mănânci de dulce, aveai dezlegare doar la pește, iar duminică și sărbătorile nu făceai treabă. Despa Dragotă a opărit și vasele, cuțitele, ca să dispară grăsimea depusă la gătit în perioada precedentă. Ținea șase săptămâni, mai puțin cu una decât postul Paștelui. Dădu și pe la biserica din cartier, unde se rugă, avea o presimțire. Îl gelozea pe dom' Chiriac, îi găsise sub pernă poze cu femei goale și două zile îi lăsă sufertașul cu mâncare, îi schimbă rufăria de corp, fără să scoată o vorbă, îl pedepsea. Trăgea ușurel ușa în urma ei, ieșea în zloata de afară, vremea se urâtise al naibii. Se perindă prin fața ferestrelor cuviosul părinte Stelian, și prin colțul de pâine cuviosul Nathanael și Ioan Damaschinul huruiau undeva prin mirosul de scutece fierte și varză din vecini, prin aburii spălătoriei, că păcătoasele nu se abțineau și-ntindeau salopete și alergau pe scări în capoate, cu părul strâns, cu antebrațele roz, opărite, strigându-se una pe alta, ducând scâncind coșurile cu rufe și cârligele atârnate în șiraguri de gât. Și sfântul ierarh Nicolae i se înfățișa în vis, de-a lungul unei rețele de țevi și tuburi ce străbăteau niște coridoare întortocheate, luminate cu neoane și acoperite cu linoleum lucios, cafeniu, înconjurat de o puzderie de vietăți și mecanisme de ceasornic, chipul din tinerețe, ca-n tabloul de la isprăvirea școlii de ofițeri, Fănuș, bărba-su, cu mustața tăiată scurt, englezește, în uniforma de paradă. Se-nsera și a pornit-o pe străzi, ațipise puțin spre orele 4 după alergătura prin piață de dimineață, la Matache, au adus găini vii, și piața mirosea tare a găinați și cotcodăcitul îți împuia auzul, își strica somnul de noapte, cel hrănitor. Fingheroaica și madam Goreschi își dădeau pasiențe și Despa n-avea chef de ele. Rătăcea pe la Zece Mese, în spatele Spitalului Colțea, când o înconjură un grup de băietani s-o treacă strada, de bună seamă o credeau prea bătrână și o trecură, apoi simți un braț mai energic ce o conducea în altă direcție decât voia și o lipi de zid. Zice: Banii, hoașco! Eh, îi spusese cineva că dăduse o amnistie și goliseră în prag de an nou pușcăriile, ca să iasă bine statisticile, dar hainele ei ponosite o scoteau în afara oricărui pericol, în lumea animală cei slabi se fereau la fel de prădători. N-am, maică, sunt săracă, nici pensie... Guraaaa! Ceasul o fi rablă, dar decât nimica, dă vechitura! și o prinse de încheietură, i-o dezveli; odată câțiva cavaleri se străduiau din răsputeri să-i zărească bucata de piele, azi scofâlcită, pentru a depune din vârful buzelor un sărut. Nu port, domnule, făcea, amuzată de ideea nebună, nu-s precupeață. I-auzi, se minuna umbra aceea căreia îi mirosea gura și avea niște splendizi ochi verzi, umezi și un glas de copil, las' că vă știu, am jefuit o droaie. Ceva ghiuluri, voi ăștia mai păstrați, jerpeliți și cu aurul sub podea, oi fi vreo boieroaică de neam mare, cocoșei, resturi, bijuterii. Verigheta, cerceii! (Îi smulse capul și-i trase urechile în lumina felinarului.) Hm, nimic sfânt, de preț la femeia asta! I se obișnuise privirea cu întunericul. Vedeți, cum v-am spus, se bucură Despa, nu am mare lucru, de fapt nimic de valoare. Atunci simți o fierbințeală-n obraji, brusc, și știu, deduse, că-ncasase două palme de la huligan, nu-i venea să creadă și auzi: Na, putoare, așa se iese pe stradă pe vremea asta, fără nimic pe tine, strici aspectul orașului, halal să-ți fie! pierdu șirul, umbrele se depărtară. Era mândră că a scăpat, dacă o împingeau în gang și o făceau bucăți și-o-nmormântau în valize și valizele le aruncau în Dâmbovița? Nu suporta apa, ca pisicile, avea hidrofobie. Dincolo s-ar fi chinuit, îngrozitor, o veșnicie în apă! Căzu și cuviosul Daniil Stâlpnicul și sfântul Spiridon și sfântul Mucenic Elefterie și auzi lovituri ușoare în ușă, după miezul nopții, se visa soră de caritate într-un furgon al armatei, veghind un muribund și deodată se deschidea un luminiș și totuși cineva bătea în ușă și se sperie. Eu sunt, nevastă! răzbătu până sub pătura subțiată cu care se acoperise. Se ridică, rămase un minut în mijlocul cămăruței, cu picioarele goale, răsuci cheia și întredeschise, „voiam să te anunț să m-aștepți la gară, dar n-am avut cum", un lungan scobit, neras de trei zile, cu un sac atârnat pe umăr, „Poftește". Îl primi bine, îl servi cu ce mai avea pe pervaz, mere, niște supă rece, pe fundul unei cratițe mai găsi niște tocană. Îl privea în tăcere cum mănâncă, înghițea cu noduri, mesteca încet, fără grabă și privea ferestruica demisolului. Îl lăsă să se culce, nu schimbară decât trei–patru fraze, și-l veghe. Nu era bărbatul ei, era sigură. Îl găzdui, îl lăsă să-i zică nevastă, îl îngriji. El

București, str. Arionoaia (Dealul Spirii), demolată

pleca (cum l-o fi chemând) în zori, căuta pe cineva care-i datora bani. Dar trage-ți întâi sufletul, omule, îl apostrofă blând și-l lăsă să plece, nu fără a-i călca o cămașă și a-i cremui pantofii, făcuse Despa rost de niște haine, trebăluise pe la doamna Pârvu și la plecare o lăsase să aleagă niște vechituri, pe motiv că oricum voia să le dea, o fi creștină, face pomeni, a întrebat pentru sufletul cui. Al meu! se miră, dar nu zise nimic. Se temu că pantofii îl vor strânge, dar avu noroc, veneau bine. Un străin, pesemne că Fănuș îi dăduse adresa și un mesaj pentru ea și dânsul profita astfel, dar unde să se ducă, așa că-l lăsă să se legene în iluzia că-l accepta. Impostorul apărea seara, uneori mirosea a băutură proastă, sorbea lipăind un castron de supă, asculta la radio un post occidental ce zicea dânsul că e mai informat și adormea. Despa se-ntindea alături de corpul rece, vânăt, costeliv și adormea, mulțumită și îngrijorată pentru viitor. Încetă o vreme să-i mai ducă sufertașe de mâncare lui Chiriac, se ivise pe neașteptate o rudă cu care se certase groaznic, pentru că unchiul, pretindea ruda, fusese sechestrat, de ce o vecină să se ocupe de dumnealui (dumnealui le privea pe-amândouă și lăcrima), cu ce drept? urmărea vreun interes? Îl lăsă singur cu poveștile lui biblice, pradă a rudei, îl vor părăsi iar, sau îl vor interna la azil, întâi să-l interogheze dacă mai are bani puși deoparte. După ceva vreme dom' Chiriac o va chema prin Fingheroaica sau madam Goreschi. Totdeauna a trebuit să-și verse afecțiunea asupra cuiva.

Postul se încheia curând; perechea ei, pentru care o invidiau prietenele, domnul Dragotă, avea poftă de carne. Cred că mi-am dres stomacul. Se apucase de fotografiat, se-amestecase la o cooperativă ilegal, fără acte-n regulă, că nu-l angaja nimeni în situația lui, și începuse să câștige, aducea bani acasă. După duminica dinaintea Nașterii, a Sfinților Părinți după trup ai Domnului, cam pe marți, Despa își opri rând la coadă, frigorifica trebuia să sosească pe miercuri, după 6, a informat-o domnul măcelar, știa precis. Mai pleca, mai venea, o dată dispăru din curtea interioară în care se refugiaseră (plecă liniștită, că se-ntocmiseră liste și din trei în trei ore se făcea o strigare, cine absenta, pierdea rândul), să-i pună masa falsului Fănuș, altă dată o luase cu frig și-i adusese o pătură și-și împachetase labele picioarelor cu cârpe, cât cuprindeau ghetele ei vechi și lăbărțate de purtat și umezeală. Noaptea dădea un ger de-ți clănțăneau dinții și le împietrea fețele, nu-și mai simțeau mâinile, picioarele. Aprindeau un foc într-un cazan de gunoi. Lemnele se epuizau repede. Povesteau cum pe B., fost judecător la Curtea de Casație, bolnav de cancer la prostată, l-au ținut fără îngrijire o săptămână, uitat în holul de la intrare, cică nu erau locuri și aparținea de altă circumscripție, până n-a făcut rost de suma cerută de medicul de gardă care l-a luat în primire nu l-au suit într-un pat. Dădeau din cap, mai băteau zăpada ocnă cu tălpile, topiți în aburul ce le ieșea din plămâni. „Păi la biserică și la spital mergi fără să iei nimic în gură și cu buzunarele pline, pregătit sufletește să te lași ușurat", făcea Despa. „Ai înnebunit?!"... Așa e de când i s-a întors bărbat-so: „Cucoana Dragotă, s-a adeverit craiul de ghindă venind de la drum lung." „De un' s-a întors?" „Eh, și mata, prea..." „Din pușcărie: nu mai fi atât de discretă!" „Măcar e zdravăn? Mai poate? Hai zi! Nu te rușina! Se zice că perioadele lungi de abstinență ar prelungi..." „Mai bine rămânea acolo – făcea un glas, după o tăcere seacă – te chinui cu el. Om ești și matale. Cât e dator să-ndure cineva ca să se mântuie, să rabde în Valea Plângerii?..." „Ce zice? Ce zice? Cât durează un om?! Păi numa Dracu știe! Până-i ia mințile! Atât!" „E-adevărat că tușește și varsă sânge-n batistă?" întreabă dintr-o șubă o fetișoară vânătă – cenușie, rujată intens și fardată roz, cu mulțumire, adică e o dreptate, cineva păstrează echilibrul, numai Despa să aibă noroc și bărbat? O rușine, dacă te gândești, uzanțele cer acum, când lumea suferă, să lași desfătările. Fetișoara vânătă – gri, rujată intens, dorește să-și facă lifting, nu suportă să se privească-n oglindă datorită puzderiei de riduri și cute și guși, dar așteaptă până or debarca ai noștri. Se pare că, oricum, noi, bătrânii, nu mai apucăm, ne-am cam încheiat conturile, dar cheile raiului ne aparțin, sunt în buzunarul de la vestă, dom' Apahideanu le păstrează. „Io n-am păcătuit dinainte de reformă monetară, dragelor. Ducem o viață de sfinți: cozi la alimente, un comerț încropit cu mici obiecte de mobilier și decorații interioare, conversații, prăjituri de casă și litri de ceai. La atât se rezumă existențele noastre. Vegetăm, preaiubiților, uitarea s-a așternut definitiv peste..." Un domn le spune ultima tărășenie, o curviștină, pardon, se pare că mai noile generații au o condiție morală îndoielnică, exemplarele dubioase nu lipsesc, domnilor, explica și ceru iar iertare, pardon, o curviștină i-a făcut farmece avocatului Zaharescu, l-a costat distracția două cente pe noapte. „Înțeleg să greșești din dragoste, poate că și eu am greșit cândva, dar pentru bani?!..." și se scutură scârbită, țuguindu-și buzele albe și subțiri, acoperite de o brumă de mustață. „Matale prea faci pe sfânta?" „Și sunt!" „Ce zice? Ce zice? Mâine-s cuvioșii Pavel și Naum, am calendar!" Un fost colonel pretinde că ar mai avea niște mărunțiș dosit, dar unde dă de poama aia. „Păi cere-i adresa avocatului! A dormit la dumnealui. Cum de nu stă la rând?..." „Păi nu ești la curent, domnule președinte, s-a trezit într-o dimineață cu logodnicul indignat, l-a amenințat cu scandalul, l-au legat de un scaun și i-au luat tot!" „Dar merita, cu plăcerea te alegi din viață, că nu duci mobila și covoarele în sicriu..." „Oricum!" „Povestea se adeverește, alaltăieri intru-n farmacie să-mi iau sulfamidele, Zaharescu ieșea, mergea crăcănat și avea o alură de spion, privea printre plătcile gulerului, avusese grijă să le ridice, în toate părțile, a întârziat un sfert de ceas între uși până să iasă. Farmacistul mi-a zis îl vezi, i-a fost rușine să se plângă la un doctor, s-a ales cu o blenoragie de la o damă, dar-ar Dumnezeu să fac și eu o venerică la vârsta lui! hahaha! buuuunoooo!..." „Urât din partea dumitale, schimbă discuția o vecină, că l-ai părăsit pe săracu' dom' Chiriac!" Despa tace, rezemată de un zid, o dureau picioarele și șalele, somnul nu-i dădea pace, era-ngrijorată că „Fănuș" lipsea-n noaptea asta de acasă, poate că și-a oprit rând pe undeva, dacă nu mi l-au ridicat cumva, umblă cu niște indivizi cam suspecți, neonorabili, cu vreo

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

doi a apărut zilele trecute, nişte ochi iscoditori, râsete gâjâite, necuviincioase de oameni cu cunoştinţa încărcată, stătuseră câteva minute şi dispăruseră, fără să servească măcar un păhărel de ţuică, număraseră împreună nişte bani şi gata, mulţumim, coniţă, de găzduire. „Dă-mi-l mie, dacă nu-ţi trebuie, îi vorbeşti despre mine, sunt gospodină, ortodoxă, văduvă, am lampă de gătit, o pensioară. Îţi dau în schimb perechea mea de şoşoni austrieci şi un lampadar cu abajurul original." „Mai am un covoraş de rugăciune, frumos, vişiniu. E al tău. Îl îngrijesc eu pe domnul Chiriac!" „Ce zice? Ce zice?" „Hooo, surdo., psihimu, vând la licitaţie fosta febleţe a lu' Despa!" „Mie nu-mi trebuie drăgussă, că mi-am pierdut cornetu." „Poftim?" „Cornetu acustic!" „Ahaa" „Minţi, l-ai vândut!" o repede madam Goreschi. „Tu minţi, obraznico, dar-ar moartea-n casele alea, că nu te mai saturi de răutăţi şi intrigi, nu te mai saturi..." „Iote că aude, foanfa!" „Du-te şi tu tot într-acolo, învârtindu-te!" şi-şi ascunde capul sub glugă. Apoi îşi aprinde luleaua (îi cere Despei un chibrit) şi ascultă (amândouă) fărâmele de conversaţie.

Domnii se arată dezamăgiţi de-ntorsătura evenimentelor caraibiene, au pierdut în finalul vieţii şi carierelor lor, frumuseţe de spectacol, ceva palpitant şi irepetabil, senzaţii tari ce i-ar mai fi dezmorţit puţin. Apocalipsul nu se va produce-n acest secol. Mendelsohn Sae care a avut o papetărie ţinea morţiş să fie printre ultimii care văd lumea şi voiajaseră pe apele ei cu jivinele, să nu aibă urmaşi, să trăiască pe viu potopul, ultimul episod e cel mai senzaţional, dar uite că serialul se lungeşte nepermis. „E-o porcărie, monşer, ascultă ce-ţi spun, Dumnezeu e bolşevic cu cotizaţia la zi!" zicea cineva dindărătul unui basc prins cu un fular în jurul bărbiei, în vreme ce-şi întindea palmele deasupra focului ce ardea în cazanul de tablă I.S.B. Fostul majordom la Curtea regală, G.D., în prezent îndeplinind onorabil funcţia de adjunct pe lângă lăptarul Ionescu, omul cel mai respectat din cartier, înjură birjăreşte pe yankei. Iar s-au lăsat prostiţi! Mizerabili diplomaţi, negociatori infecţi, Europa, terra incognita, e prea departe, o altă planetă spre care se gândesc să lanseze un satelit artificial să obţină informaţii, „brrr". Tranzacţionează proprietăţi care nu le mai aparţin, vând imobile naţionalizate, întocmesc referate şi memorii şi le distrug în aceeaşi seară ca să nu fie prinşi, se străduiesc să pară în viaţă. „Dragul meu, nu te lua în serios. Mai bine zi dacă sunt speranţe să vină carne!" „Păi, dacă nici speranţa n-ar mai fi..." Discuţiile se aprindeau, unul prinsese la B.B.C. ştirea că, în sfârşit, nu-şi amintea exact şi reproduse aproximativ declaraţia lui Hruşciov din octombrie: Acţiunile SUA sunt pur banditism sau, dacă preferaţi, nebuniile unui imperialism degenerat. D-aia, riposta ritos fostul comisar de poliţie, slugă vândută cu nostalgii burgheze, asigurările repetate, publice şi particulare, date de Kremlin s-au dovedit a nu corespunde cu realitatea. O sfidare adusă bunei–credinţe a popoarelor. Se amintea „vă exprim regretul meu că aceste evenimente au provocat înrăutăţirea relaţiilor noastre" (J.F.Kennedy). „Pe-nţelesul tuturor, I'm sorry." Se amintea despre introducerea pe lista embargoului a petrolului şi lubrefianţilor, despre agravarea periculoasă cu fiece minut, cum aşteptau încordaţi, cu sufletul la gură, unul de-al lor, Dl, fost consilier al câtorva consorţii anglo–române făcuse un infarct pe 21 octombrie a.c.; zboruri de noapte, rachete luminoase, creşterea treptată a presiunii, strategie globală, interesele superputerilor trec prin toate meridianele, vând două fotolii Aubusson! Alea?! Alea sunt copii ordinare făcute la atelierul lui Dumitrescu din Pasajul Vilagros, hai sictir cu insinuările, moştenire de familie, eşti victima propagandei, te manipulează ăştia la radio, joi concertul opus 6 în si bemol major Andante allegro, secundo Larghetto şi Allegro moderato, de Haendel. Două tipuri de propagandă fac şcoală, unul modelat pe seducţie şi libido, stârnirea poftelor, satisfacerea lor, de natură freudiană, şi unul modelat de reflexele condiţionate, adică repetiţie pentru întărirea legăturilor între neuroni, dresarea şi stimularea unui anumit tip de cerinţe, împuţinarea reflexelor, în esenţă pavlovian. Despa, Diţa şi Frau Fingher începură să cânte îngânat, uşurel, nazal, să dănţuiască fericit, să se legene cu ochii închişi, abia luminate de focul mocnit. Li se zăreau, înverzite, falsificate, hainele groase peticite, chipurile şovăielnice, prelungi proiectate pe zidul alb, fără ferestre.

Ziua mai intrau într-o biserică, nu prea convinşi, bifează-mă şi pe mine pe listă; se întorceau să-şi ocupe rândul. Se trăgeau din stradă în gangul întunecos şi umed. Lipiţi de vitrine, subţiaţi ca să nu mai acopere trotuarul alunecos cu huidumele lor şi scaunele pliante şi lăzile de fructe luate de la aprozar şi cutiile de ambalaj din tablă (bomboane, măsline în ulei...), cu prezenţa lor cenuşie, în aşteptarea încordată şi deznădăjduită. Oh, nu aşteptau numai sosirea mărfii de la abator într-o dubă frigorifică de zece tone. Aşteptau o minune, se pregăteau s-o înfăptuiască. Ei înşişi pe deasupra nămeţilor încarnau pe sfinţii Mihail şi Gavril, pe cuvioşii părinţi Stelian şi Onufrie, pe Daniil Stâlpnicul şi sfântul mucenic Elefterie, pe Zoe, Sebastian, Modest şi Spiridon, pe sfântul Nicolae, abia întorşi de acasă, unde au sorbit un ceai neîndulcit, citind ceva presă veche căpătată gratis la chioşcul înzăpezit din colţ în schimbul curăţirii trotuarului. Cu privirile lor, şterse îndărătul ochelarilor de vedere (lentile fumurii, sparte, alburii, rame grosolane prinse cu elastic...), cu degetele de la picioare degerate, vinete şi unghiile tumefiate, negre, chinuind pielea de încălţămintea aspră. Cu gâturile descărnate şi prelungi, bâţâindu-se deasupra umerilor înguşti şi căzuţi. Cu dinţii galbeni, înnegriţi de tutun, horcăind, aţipind pentru un ceas chiar acolo-n stradă, rezemaţi de pereţi, vârâţi unii-ntr-alţii şi vieţuind paşnici din rămăşiţele instinctelor, încălzindu-se cu căldura emanată de corpurile lor din care sufletele se preparau să-şi facă bagajele pentru a le părăsi în grabă. Îşi laudă parcă înveseliţi artritele, menopauzele, intervenţiile chirurgicale suportate cu stoicism, îşi arată pentru a fi crezuţi cicatricile, cusăturile, semnele vechi. Fac reclamă fostelor iubiri. Se freacă de aerul mat şi solemn. Strada friguroasă, înghiţindu-i ca un coridor devastat de mobilier de epocă, fărâmat şi scos la reformă, şi plante luxuriante de seră. Fac cu mâna unui şofer guraliv ce-i apostrofează din cabina unui camion, cerându-le să-l împingă, hai, simpaticilor, şi dânşii îşi părăsesc temători locaşele săpate în zăpadă pentru a-l ajuta pe nefericitul împotmolit să dispară la capătul coridorului, acoperindu-i cu fumul şi mirosul iute al gazelor de eşapament. Luminoasă zi, un soare alburiu prăfos acoperă zidurile de un puf dens, auriu şi lipseşte obiectele de umbra lor firească.

Despa Dragotă nu-l găseşte în cămăruţa ei pe falsul Fănuş, venise să se mai frece puţin de elemenţii caloriferului, să mănânce nişte pâine, stând pe la cozi, nu gătise nimic. Se simte ameninţată, ceva vag, dar extrem de prezent, apoi o uşurare vremelnică. Află dintr-un bilet, depus între calele din glastră, că nu se mai întoarce, este o femeie extraordinară, pleacă în provincie, şi Despa, mută, încearcă să plângă, dar nu reuşeşte. Ascultă încordată huruitul liftului, domnul caloriferist meştereşte la troliu, nişte copii trag o sanie şi vociferează pentru că administratorul le interzice... Se lasă moale pe canapea, aşa încotoşmănată, cu ruptura aia de palton, cu geanta atârnată de braţ, cu şoşonii în picioare, priveşte oarbă tavanul hăcuit de igrasia neagră–verzuie, becul otrăvit, sticlos, închide pleoapele. N-are unde să se ducă, îşi aranjează o secundă chipul în ciobul afumat agăţat de cuier. Se întoarce grăbită în jalea de afară, o aşteaptă în gang robotind harnice, întreţinând focul, Frau Fingher, Diţa Goreschi, vrăjitoarele ei de nepreţuit, împreună cu care împarte agonia asta, bufonă şi morbidă. Şi domnul Ionescu, un supleant (felcerul B. i-a ţinut loc pe timpul nopţii, dânsul noaptea se odihneşte vegheat de noră, să zicem, cu urechea lipită de radio, umblă cu degetele lui subţiri şi albe pe scală după informaţii), şi fostul proprietar al papetăriei din Negustori şi bunul donator de sânge şi tebecistul şi Ema Ioanid şi avocatul Zaharescu, prezenţă/absenţe cu care împarte puţinul ce a mai rămas de împărţit. Ieşind din imobil, of, grea e uşa, tre' s-o împingi, zăreşte pe femeia de la ultimul etaj, de-a dispărut o vreme şi o credeau moartă sau fugită cu un amant. O femeie fericită, îşi zice oprindu-se o clipă s-o salute, sunt atât de tineri, când să se bucure de viaţă dacă nu acum? Trecu mai departe escaladând o grămadă tasată de mizerii şi zăpadă şi frunze uscate.

Ce zăbovise atât, se bucurau emiţând sunete guturale, parşive, sfătoase, ca şi cum ar fi înviat. Mai trăgeau un pocheraş. Frau Fingher juca în rând cu domnii, pe beţe de chibrit, şi oferea ca miză averi tocate de-o juma de secol, împrumuturi de la Casa de ajutor ce nu le acorda nimeni, se obligau să-şi prezinte tot felul de inşi influenţi ori foşti, mai împrumutau bani cu camătă, reţineau rând cuiva contra cost, făceau conversaţie vânzătorilor ce picoteau cu coatele pe tejghelele învelite-n faianţă, şi unui miliţian ce-şi făcea plictisit rondul. Eh, nimic politic! Să se ducă liniştit la treburile lui oficiale, dom' sectorist... şi arăta cu capul spre frigiderele cât şifonierul din măcelărie, amestecând în tonul bălos oferta de a-i împărtăşi din devotament ştiri, dacă nu cumva -f-unu din cei înşiraţi pe trotuar cârteşte, instigă, lezează prin bârfeli prosteşti autorităţile şi adaugă promisiunea de a-i opri rând când o veni marfa, miliţianul refuza politicos. Săracu, ţi-o fi frig matale în mantaua asta, îl plângeau dânşii ca pe un copil bolnav, şi-i încredinţau benevol fostele paltoane de stofă, gulerele, căciulile îmblănite, şubele, în ochii lor încă bune de purtat, făloase şi elegante. Sergentul refuza politicos, protocolar şi curtenitor, ar fi mulţumit pe cel mai conservator păstrător al etichetei, demn şi burghez, şi-şi promitea sieşi ca la rondul următor să facă un popas îndelungat în gang, deocamdată dispărea trei clădiri mai încolo (îi ţinea sub observaţie) intra la Zarea, bodegă ieftină, să-şi usuce uniforma şi oasele la soba cu păcură, să-nfulece nişte tochitură, să bea nişte mastică şi să capete informaţii despre câteva din figurile astea amabile şi preafericite, cumsecădenia întruchipată, biete ascunzişuri ale tuturor gândurilor rele: lăcomia pântecului, iubirea de bănişor, preacurvia şi întristarea, mânia şi lenea, slava deşartă, mândria. Bănuieşte că-l urăsc şi le e teamă de tablele alea de pe umeri şi porthartul de pe şold. Rămâneau şi se declanşa iar o ninsoare veche veche, aceeaşi spoială şi zeamă lungă ce-i înghesuia vremelnic în curtea interioară întunecoasă şi într-un târziu porneau în căutare de lemne şi cărbuni pentru focul din cazan. Se strigau subţiaţi, rătăciţi, hohoteau în depărtare ca din vis. Desimea şi repeziciunea fulgilor le tăiau vederea, iar ei umpleau cartierul cu chicotelile, fricile, duminicile lor serbede, cu mirosul de putrefact şi stătut, orbecăiau odihnitori prin mecanismele albe ce ticăiau uşurel, aprinzând lanterne cu bateriile pe consumate, îşi semnalizau, se loveau ca orbeţii de ziduri, alunecau pe trotuar, coborau în pivniţe, ordonau ssst şobolanilor umbrelor vocilor fără purtător ssst se lăsau răsuciţi împachetaţi purtaţi prin aer de viscol, priveau prin ferestrele luminate, ciocăneau leneş cu degetele lor încârligate, cioturoase, doreau să le transmită dinăuntru, nu se-nţelegea prea bine, un mesaj, mirau familiştii strânşi în preajma televizoarelor, îmbăiaţi în lumina vânătă a tuburilor catodice, ei înşişi nişte spectre duse; dumnealor cocoţaţi pe o rafală până la etajul patru cerşind insistent să li se deschidă pentru a-şi dezmorţi oasele şi a cere găzduire. Patrulau aproape leşinaţi, ameţiţi prin mirosurile de carbid şi cauciuc incendiat, de vomismente şi brad, de carmangerie şi vin fiert. Poposeau pe o streaşină ruginită, aprindeau scurt lanterna, se pierdeau prin fumurile înecăcioase, se prăbuşeau în tunelurile lifturilor, fără să-şi frângă oasele, se opreau ameţiţi sub un felinar, buni şi îngăduitori, înmulţind şi împărţind, adunând şi scăzând victorioşi, sărbătoreşti.

Pe luni nişte tovarăşi coborând din maşina frigorifică (şoferul, însoţitorul delegat, un ajutor şi o femeie agăţată pe drum) găsiră în gangul măcelăriei nişte corpuri neînsufleţite, se-nzăpeziseră, ninsoarea blocase ieşirile din gang. Se aflau printre dânşii Hrisostomul şi cuvioşii Onufrie şi Ioan Damaschinul, dom' Chiriac şi sfântul ierarh Nicolae, Frau Fingher, Diţa Goreschi şi Despa Dragotă, apostolul Andrei, sfântul părinte Naum, nu lipsea nimeni de pe listă.

Bucureşti, str. Lăzureanu, demolată în anul 1984

Fragment din romanul „Play back", scris între 1978 şi 1983. Oprit să apară de editura Cartea Românească şi de cenzură între anii 1983 şi 1987, romanul e în curs de apariţie la editura Fundaţia Culturală Română.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Mit şi simbol în „Ciocoii vechi şi noi"

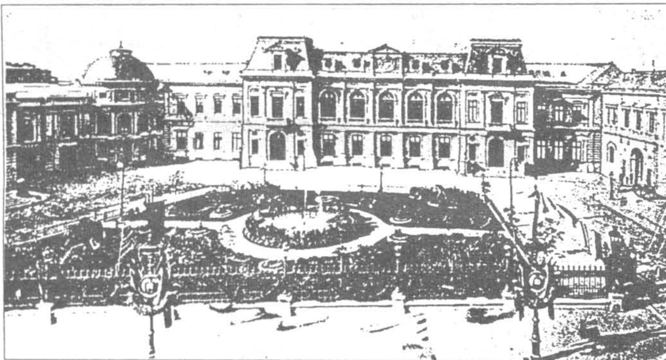
Personajele lui Nicolae Filimon sunt apăsate de engrama căderii. Este motivul pentru care ele caută să se sustragă fatalităţii, să-şi făurească un destin în afara şi în contra paradigmelor. Scenariul mitic le este perfect cunoscut, le slujeşte de exemplu, îi încurcă dar îi şi stimulează. Pildele se cer actualizate dar şi depăşite. Lumea bucureşteană din primele două decenii ale veacului trecut este un spaţiu şi un mediu propice mimării şi restructurării paradigmelor. Să urmărim destinul câtorva ciocoi „vechi".

Junele Andronache Tuzluc abia venit din Fanar „ştia din încercare că raiul ceresc şi pământesc nu se poate deschide decât prin femei; de aceea îşi îndreptase toate bateriile intrigilor sale în contra femeilor doamnei şi mai cu seamă ale domniţei Ralu, fiica preaiubită a domnitorului Caragea". Prin intrigi, linguşire şi servicii de Mercur, fanariotul urcă rapid treptele ierarhiei sociale „prin protecţie de fuste" dobândind o avere uriaşă dar şi rangul de mare postelnic. Puterea, luxul, desfătările trupeşti sunt pentru el dovada că se înălţase chiar în rai.

Kera Duduca este o demnă urmaşă a Evei. O ştim şi din scena în care postelnicul prepuielnic şi furios o acuză de relaţii ilicite cu pătimaşul calemgiu, vizitator nocturn în grădina desfătărilor. Strânsă cu uşa, Duduca simulează inocenţa, varsă „lacrimi mincinoase" nu pregetă să jure pe icoana fecioarei şi, în criză de argumente, leşină. Teatru bun să risipească bănuielile postelnicului: „Iscusita femeie rămase în această stare de letargie prefăcută până când văzu pe postelnicul plângând ca un copil şi cerându-i iertare că a bănuit un moment virtutea ei; apoi se prefăcu că se deşteaptă din leşin şi, prin această ingenioasă manevră, nepoata Evei izbuti a mânca din pomul vieţii fără a pierde raiul ca străbuna sa". Inexactitatea notaţiei este scuzabilă. Eva a mâncat din pomul cunoştinţei, la pomul vieţii păzit de heruvimi cu sabie de foc nemaivând timp să ajungă. Or poate că Duduca a izbutit mai mult decât străbuna ei...

Parvenitismul lui Păturică de care s-a făcut atâta caz ar trebui citit ca o încercare disperată a unui pământean de a imita scenarii consacrate, de a aduce la zi situaţii arhetipale. Ambiţiosul tânăr purtând la brâu „nişte călimări colosale de alamă", aşa cum ne este el înfăţişat la începutul romanului, este pregătit să re-scrie paginii fundamentale din literatura şi istoria lumii şi să reînnoiască mitologia. Iată-l pe acest Argus jubilând după scena în care imprudentul Tuzluc îi încredinţează delicata misie de a o supraveghea pe cocheta Duduca: „Ce fericire, ce preţuită fericire!... Aceasta este o cheie cu care cineva deschide chiar porţile raiului... Şi de ce nu?... Eva a scos pe Adam din rai ca să dea prilej altei femei a i-l deschide mai în urmă. O femeie a făcut pe greci, dupe cum zic cărţile, să se bată zece ani de-a rândul. Favoritele din harem ţin în mână soarta împărăţiei turceşti; chiar aici, la noi, vedem pe domniţă întorcând curtea şi ţara întreagă după plăcerea ei şi, dacă ea a făcut pe stăpânul meu din ciohodar postelnic mare şi cămăraş, de ce oare Duduca să nu facă din mine un om puternic, fericit?... Pildele nu ne lipsesc". Logică infailibilă. Pildele există ca să fie imitate. Mai limpede chiar decât Andronache Tuzluc şi decât Kera Duduca, Dinu Păturică ştie (din cărţi) că destinul său trebuie să spele omenirea de păcatul ancestral. Mitul trebuie citit *à rebours:* femeia l-a scos pe om din rai şi tot ea trebuie să-l ajute la redobândirea lui, eroarea mitică poate fi îndreptată aici pe pământ. Intrarea în rândul boierilor din protipendadă, bogăţia, puterea echivalează pentru aceşti „străluciţi luceferi ai vicielor" cu accesul în paradisul terestru, căutat cu orice mijloace. Ipsilanti îl instalase pe Păturică în funcţia de mare ispravnic peste judeţele Prahova şi Scăeni, Craiova era pregătită să îl primească pe marele caimacam, Kera Duduca îi dăruise copilaşi. Ce fericire, ce amăgitoare fericire... Recompus cu atâta migală, scenariul este, iarăşi, ratat. Fericitul Păturică pierde raiul, ajungând în infernul de la Telega.

S-a scris că finalul romanului este ratat, că ambiţiosul Păturică era un tip făcut să triumfe, că prăbuşirea lui Andronache Tuzluc este neverosimilă, că Gheorghe era prea prost – e de părere Nicolae Iorga – pentru a merita onorurile din final: „Tuzluc nu era om să cadă într-o asemenea stare după a lui nenorocire. Aceşti fanarioţi erau nişte oameni de fier, totdeauna gata a se scula în picioare iarăşi". Iorga aduce argumente de natură istorică, sociologică, necum de natură estetică. Convins că lecturează o operă realistă, el ignoră cu desăvârşire deschiderea simbolică. *Ciocoii vechi şi noi* nu este, domnilor, o oglindă purtată de-a lungul unui drum, ci una plimbată în interiorul unei biblioteci. Înainte de a reflecta în ochii noştri băltoacele formate de Podul Mogoşoaiei şi în mahalalele apropiate sau azurul cerului, cât există el în casa şi în familia marelui ban C., oglinda reflectă în ochii noştri tomurile din biblioteca postelnicului, relaţiile lor cu Păturică şi alţi cititori. Romanul este gândit şi structurat mitic şi simbolic, referinţele livreşti – pregnante – nefiind un balast. Aş avansa ideea – pe care o voi susţine-o, probabil, într-o viitoare carte despre opera lui Nicolae Filimon – că Păturică nu putea triumfa câtă vreme în acest roman–fabulă (*Ce naşte din pisică şoarici mănâncă*) el este şarpele; triumfă junele Gheorghe, aşa prost cum îi pare lui Nicolae Iorga, deoarece el poartă numele sfântului care a scăpat o fecioară din ghearele balaurului. Omonimul său din roman o salvează şi el pe juna Maria, fiica banului C., din mrejele unui desfrânat periculos: Andronache Tuzluc. Nunta lui Gheorghe cu Maria are loc „La 23 apriliu, anul 1825", dată când locuitorii Bucureştilor „serbau ziua sfântului Gheorghe, vechiul patron al României". La aceeaşi dată, Chir Costea, Tuzluc şi Păturică au pierdut deja raiul lumesc. Bogasierul este ţintuit de urechi în locuri publice marcate de numele şi puterea sfântului Gheorghe: „Această procesiune sângeroasă trecu mai întâi prin faţa Sf. George cel Nou, de acolo intră în uliţa Şelarilor şi, ieşind pe la Curtea cea Veche, merse spre Sf. George cel Vechi". Pe acest traseu consacrat trec, tot acum, „două procesiuni mortuare" ducând trupurile defuncţilor Andronache Tuzluc şi Constantin Păturică pe ultimul drum.

Bucureşti, Palatul regal înainte de incendiul din 1927

„Dinu Păturică e un monstru, însă unul exemplar, credibil şi excesiv, realist şi simbolic. *Ciocoii* e, înainte de orice, un roman paradigmatic, o ilustrare". Rândurile acestea, foarte juste, aparţin lui Nicolae Manolescu (*Arca lui Noe, eseu despre romanul românesc*, vol.I). Capitolul dedicat lui Filimon se numeşte *Roata norocului.* Scrisoarea lui Păturică adresată tatălui său conţine fraza speculată de critic: „Am oprit roata norocului; n-am să mă mai tem de nimic". Comentariul lui Nicolae Manolescu sună astfel: „E o metaforă potrivită pentru ce se întâmplă în roman: în adevăr, roata norocului se învârteşte un timp în profitul ambiţiosului tânăr; apoi, deodată, parcă stă pe loc şi se urneşte în sens contrar. O vreme toate îi ies lui Păturică de minune: cucereşte bunăvoinţa lui Tuzluc şi inima Cherei Duduca; moşiile postelnicului trec, una câte una, în mâinile lui; proiectele cele mai ambiţioase i se realizează fără greş. Ca să explicăm această ascensiune vertiginoasă, nu ne rămâne decât să invocăm noţiunea de şansă. După cum o neşansă la fel de mare poate să explice căderea nu mai puţin vertiginoasă a personajului. De data aceasta nimic nu-i mai reuşeşte lui Păturică: prietenii îl părăsesc, ţăranii se răscoală, domnitorul care-l proteja se schimbă. Fatalitatea cea mai implacabilă acţionează din umbră". Destinul personajului este înţeles cât se poate de bine ceea ce înseamnă că exegeza filimoniană face un pas decisiv; înainte, desigur.

Se ştie, însă, că zeiţa Fortuna era imaginată învârtind roata norocului, împărţită în opt părţi corespunzătoare stărilor prin care trece omul: *umilire, răbdare, pace, bogăţie, trufie, nelinişte, războire, sărăcie.* Ascensiunea şi căderea nu trebuie explicate prin noţiunile de şansă şi neşansă, ci prin noţiunea de Soartă. Virgiliu îi explică lui Dante subtilul ei mecanism:

„de-aceea-n timp ce urcă un popor,/ tânjeşte altul, după-al soartei dat/ ce-ascuns ne e, ca şarpele-n răzor./ Nu-i poate stampotrivă-al vostru sfat./ Ea judecă, aşază şi-mplineşte,/ ca îngerii pe-al lor, al ei regat./ Din a schimba în veci nu se opreşte:/ gonită-i de nevoie şi-i firesc/ că-n goana ei tot pe-alţii noroceşte./ Aceasta-i Soarta contra cui cârtesc/ cei cari s-o laude s-ar cădea; dar vamă/ ei nu-i plătesc şi-n veci o ponegresc./ Ci ea n-aude şi nu-i ia în seamă:/ învârte roata-n rând cu cei ce-s primi,/ ferice pururi, fără griji sau teamă". (Dante Alighieri, *Infernul, Cântecul VII,* trad. Eta Boeriu).

Aşadar, roata norocului nu poate fi dată înapoi, ea urmându-şi nesmintit drumul prin cele opt faze. Dinu Păturică a trecut prin toate cele opt stări: umilire, răbdare, pace, bogăţie, trufie, nelinişte, războire, sărăcie. Este atât de limpede acest lucru în roman. Nu poate opri roata pe loc; se bucură doar de fazele ei favorabile, fără să ştie că implacabilul mecanism „în veci nu se opreşte", că îi joacă un renghi pregătindu-se să-i norocească pe alţii, cum ar fi Gheorghe care a dobândit râvnita căimăcănie a Craiovei. Nicolae Manolescu mai scrie: „O divinitate favorabilă întoarce, ca pe un ceasornic, roata norocului lui Dinu Păturică; până în clipa în care personajul însuşi crede a fi acela care-şi stăpâneşte soarta; şi atunci aceeaşi mână nevăzută împinge uşor roata înspre cealaltă parte". Şi: „Roata norocului iubeşte extremele". Mâna nevăzută, am impresia, nu face altceva decât să vegheze ca inşi de teapa lui Păturică să nu deregleze mecanismul oprind roata pe loc. Iar extremele „iubite" sunt vecine: umilire–sărăcie.

Acelaşi Nicolae Manolescu îşi extindea observaţia la alte personaje: „Norocul şi nenorocul se amestecă şi în destinul Cherei Duduca ori a lui Andronache Tuzluc". Perfect adevărat, cu amendamentul că destinul lor trece prin aceleaşi opt stări înscrise pe roata norocului. Şi ei au cunoscut umilinţa, bogăţia, apoi, în final, sărăcia. Sfârşitul le este asemănător: Andronache Tuzluc se trezeşte în sărăcie lucie urmată de nebunie şi moarte; în loc să ajungă caimacam al Craiovei, Păturică sfârşeşte la ocnă; neastâmpărată nepoată a Evei, cocheta Duducă, este înecată în Dunăre din ordinul cadiului. Altfel zis, Adam, Eva şi Şarpele au fost definitiv izgoniţi din grădina Edenului. Mitul nu poate fi modificat de parveniţi ambiţioşi, ingenioşi, lipsiţi de scrupule; nu poate fi repovestit nici măcar de către fanarioţi de fier... Mântuirea eroului nu este posibilă în afara vieţii morale. Scelaraţii din roman sunt, în intenţia autorului, nişte damnaţi romantici. Mahalaua unde zace postelnicul, ocna părăsită de la Telega şi Dunărea sunt în roman spaţii ale căderii, brâuri ale Infernului.

Nu am pomenit întâmplător *Divina Comedie*; opera lui Dante, neamintită în biblioteca postelnicului, figura în aceea a lui Filimon însuşi. Ocna de la Telega îi apare ca un Infern dantesc: „În fine, dacă faimosul vers al lui Dante: «*Lasciate ogni speranza voi ch'entrate*» s-ar fi putut scrie undeva, negreşit că acel loc nu ar fi putut să fie decât pe porţile ocnei părăsite, căci oricine intra acolo îşi pierdea speranţa de a mai ieşi viu vreodată". Autorul dezvoltă insolita referinţă: în ocna–infern Păturică are „oribile alucinaţiuni", suferă de o „sete infernală" şi este chinuit de stafii: „Luaţi de lângă mine pe aceste femei schiloade, căci mânele lor cele uscate şi sângele ce varsă din guri mă îngheaţă de frică!" Este aici încă o ironie a Soartei: cel care visa să redobândească paradisul slujindu-se de femei se vede în iad torturat de închipuiri de femei.

Să intrăm, cât ni se îngăduie, pe această *poartă* în roman păstrându-ne *speranza.* Am parcurs intrigat „Schema rezumativă a *Infernului*" lui Dante şi m-am gândit unde va fi fost orânduit Păturică. Ar avea loc în mai multe Cercuri şi Văi: la lacomi, la violenţii împotriva artei, la seducători, la delapidatori, la ipocriţi, la hoţi, la sfătuitorii de rele, la dezbinători, la falsificatori. Va fi fost trimis în Cercul 9, cel mai rău al Infernului. Zona întâi: trădătorii rudelor (*Caina*, de la Cain); zona a doua: trădătorii patriei (*Antenora*, de la Antenor); zona a patra: trădătorii binefăcătorilor (*Giudecca*, de la Iuda). Aici este pedepsit Lucifer, „voievodul negru-al tristelor destine...", cel care îi mestecă în cele trei guri pe Iuda, Brutus şi Cassius...

Ion PECIE

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ISTORIE LITERARĂ

Al. PIRU

Reeditarea lui G. Călinescu (IX)

După Delavrancea intră la *Micul Romantism provincial și rustic* I.Al. Brătescu-Voinești care e provincial și rustic, dar aproape deloc romantic, ci așa cum îl recomandase Maiorescu, junimist din a doua generație, clasic. Dar nu discutăm viziunea lui Călinescu, excelentă în analiză și iarăși neîntrecută până azi, ci modul de întocmire a celei de a doua ediții revăzute. Pot să spun că aici adaugă o scurtă expunere a piesei *Sorana* și o biografie referitoare la ultimii ani ai scriitorului cu ieșirile la adresa vechilor prieteni (Mihail Sadoveanu). De fapt era prețuit, deși, vorba lui Arghezi, *Puiul* său nu e *Iliada*. Adausul a rămas până în 1982 inedit. Nu și tot ce urmează la scriitorii din acest capitol în continuare, începând cu I.A. Basarabescu (vezi în S.C.I.L.F.). A folosit *Biografia familiei* după mamă de generalul Boteanu tipărită la Bârlad în 1927, piesă rară, pagini dintr-un caiet de școală și testamentul. Portretul lui Coșbuc a rămas, de asemenea, cel mai rezonabil din câte avem până azi, anulând pe cel dinainte al lui Gherea. Se adaugă unele date biografice, relațiuni în legătură cu traducerea *Divinei Commedia*, însemnările traducătorului din care însă nu au rămas doar câteva pagini, ci un lung studiu în două părți (400 pagini) *Tavola tonda* și *La gente sotto larve*, publicată ulterior de Alexandru Balaci. De asemenea s-a publicat și *Odiseea* cunoscută lui G. Călinescu în manuscris. Orice s-ar spune și Coșbuc era un clasic, dovadă că a tradus *Eneida* și *Georgicele* lui Virgiliu în hexametri.

Alți scriitori între 1890–1900 este un capitol care a putut să apară neglijabil altor istorici literari. Nu numai că a menținut scriitorii în ediția a doua, dar la fiecare G. Călinescu a venit cu completare în S.C.I.L.F., 1961, nr. 3. La Veronica Micle citim acum că era greco-catolică și purta și numele de Ana, dar se pun toate scrierile despre ea ale lui Octav Minar cu multe falsuri. La Gheorghe din Moldova se citează o compunere juvenilă în scrisori, *Orgea*, fără explicații și o colecție de zicători românești. Despre Artur Stavri: a avut un frate, poet și el, mort într-un incendiu, o soră numită Șmalț și doi copii neligitimi cu Elena Oblovica Sevastos, o fată și un băiat: Mihail Sevastos. Ioan S. Nenițescu, doctor în filozofie de la Leipzig, citise ca și Eminescu, poeziile lui Th. Körner, *Liră și spadă, Patria mea*, dar poate și *Vânătoarea sălbatică a lui Lützow* pusă pe muzică de Weber, pentru că, numit la un moment dat prefect de Tulcea, vâna pe socialiști. Ion Gorun (Alexandru Hodoș), descendent ca prozator din Slavici, era fiul lui Iosif Hodoș și avea frați și surori cu nume romane: Enea, Laetitia, Sabin, Brutus, Ulpius și Nerva. Un fiu al său cu Constanța Hodoș (născută Tălășescu) se va numi și el Traian, iar o fiică: Victoria. De fapt, Constanța fusese măritată întâi cu nepotul lui Slavici, Ion Rusu Șirianu și avusese cu el o fată tot Letiția și un băiat. Din bibliografia lui N. Rădulescu-Niger, mult îmbogățită acum i se omite romanul *Bietul Tudorel*. Să fie din cauză că în 1953 a apărut *Bietul Ioanide* în care Tudorel e fiul lui Ioanide? Rădulescu-Niger a trăit 83 de ani (mort în 1944). Date biografice precise noi cu detalii la bibliografie despre familie, precum și însemnări noi despre piesele de pe atunci se află în ediția revăzută și la Haralamb G. Lecca, frate cu genealogistul Octav Lecca. La Radu D. Rosetti (1874–1964) se face precizarea că era fiul lui Dimitrie Rosetti-Max care nu s-a născut în 1880 cum citim în capitolul despre el, cu șase ani mai târziu decât fiul său, ci în 1850. În volum este o greșeală de tipar, o curiozitate, fiindcă fiul este prezentat înaintea tatălui. Pentru cine nu știa, Călinescu informează acum că Th. Speranția e numele latinizat al lui Nădejde care era văr cu frații Nădejde, Ion și Gheorghe, că Petru Dulfu, mai mare cu 13 ani decât Coșbuc, a trăit 97 de ani, că D. Teleor e un poet imitat mai târziu de Matei I. Caragiale, cultivat de altfel și colaborator și al tatălui, I.L., că doctorul O. Carp, pe numele adevărat G. Proca, era mai mare cu 8 ani decât Șt. O. Iosif și a fost profesor de higienă la Facultatea de Medicină din Iași și de patologie generală la București, murind la 76 de ani. Era prețuit ca și Ioan N. Roman, printre socialiști. Corespondentul în proză a lui Petre Dulfu, acesta ardelean, este olteanul N.D. Popescu, autor de literatură picarescă (istorii cu haiduci), maestrul începuturilor lui Sadoveanu, citit în viteză și de G. Călinescu care ne oferă și o lungă bibliografie. A citit și adăugat date la autorii de teatru până la 1900, pe generalul de intendență G. Bengescu-Dabija, D.R. Rosetti-Max, trecut aici, Gr. Ventura, căsătorit a doua oară cu sora pictorului N. Vermont, brăilean, ca și Ion C. Bacalbașa, acesta mai mare cu 2 ani ca Anton Bacalbașa (numele înseamnă staroste de băcani). Lecția lui G. Călinescu a fost măcar în parte ascultată. În 1891 a apărut o culegere amplă din opera lui D. Teleor: *Sonete patriarhale, Scene și Portrete*.

Recenzăm mai departe capitolul *Tendință Națională. Momentul 1901. Noul Mecanism. Analiza fenomenului etnic* păstrat și în ediția nouă revăzută, nici el fără mici completări în text sau la bibliografie. Este vorba de epoca revistei *Semănătorul* la început dirijată de A. Vlahuță și George Coșbuc, apoi de Iorga, un comitet compus din Anghel, Iosif, Sadoveanu și Sandu Aldea, mai departe de Aurel C. Popovici, în fine de Ion Scurtu. Îndeosebi direcția lui Iorga l-a nemulțumit pe E. Lovinescu care, nevăzând copacii din cauza pădurii, scriitorii adevărați din cauza mediocrităților, a osândit în bloc literatura de aici și din publicațiile anexe care a dat totuși pe Goga, Sadoveanu, Al. Davilla și Iorga însuși, de n-ar fi să-i cităm decât pe aceștia. Nu credem că după regruparea forțelor se mai poate vorbi în primul deceniu al secolului XX de un cimitir al literaturii române. Cantitatea mai mică de adaosuri în acest capitol se datorește tratării lui exhaustive încă din 1941. La Iosif se adaugă multe date biografice în legătură cu familia, anii de școală și de serviciu, lecturi, drama căsniciei cu Natalia Negru și apoi a despărțirii de ea, boala și moartea la 38 de ani (S.C.I.L.F. 1953). Și la Goga sunt date noi despre familie, părinți, frați, surori, detalii despre casa părintească, pe care a vizitat-o (S.C.I.L.F. 1961, nr. 3). Portretul lui Goga rămâne inimitabil. În ediția nouă pune la bibliografie cartea lui Vasile Netea, *De la Petru Maior la Octavian Goga* din 1944, n-a citit însă și studiul lui Ovidiu Papadima din 1942. O carte adevărată despre Goga după Călinescu nu s-a scris încă. Portretul lui Nicolae Iorga din *Istoria literaturii române* ediția din 1941 sporit în ediția nouă cu exemple din *Supt trei regi* și la bibliografie cu articolul lui D.I. Atanasiu *Cum a murit Nicolae Iorga* din *Tribuna românească* (29 noiembrie 1946) nu a fost apreciat de Șerban Cioculescu. Portretul lui, scrie el, „e o viziune șarjă, teratologică, de pamfletar și de poet". Un portret făcut de Șerban Cioculescu însuși e însă aproape o reproducere a celui al lui G. Călinescu cu o anecdotă în plus. Ca de obicei, vorbind, Iorga fixa pe cineva din sală ca și când i s-ar fi adresat, neevitând să-l întrebe, dacă-l înfrunta cu privirea: Cum te cheamă pe dumneata? – Radu mă cheamă! – i-ar fi răspuns studentul, ridicându-se și ieșind grăbit din sală. Călinescu nu confundă opera marelui istoric Iorga cu aceea a unui scriitor.

Tot ce a scris mai autentic și mai stabil Sadoveanu între cele două războaie este prefigurat din primele peste 20 de cărți dinainte, deși marele creator al adevăratei literaturi semănătoriste de relevare a fondului specific național s-a născut acum. Evident, opera este urmărită mai departe până la data când cartea a apărut. La acest scriitor în ediția nouă nu se face nici o schimbare. Se spune doar că *Frații Jderi* e o trilogie (al treilea volum a apărut în 1942). În continuare, Călinescu a mai scris și despre alte cărți de Sadoveanu, dar în istorie n-a mers mai departe. Citează la bibliografie articole ale sale din *Contemporanul* 1960 și 1961. Din tot ce s-a scris în continuare despre Sadoveanu (peste 10 cărți) de reținut este doar eseul *Utopia cărții* de Nicolae Manolescu.

Date noi se află la Emil Gârleanu (S.C.I.L.F. 1954 și 1961, nr. 3), mai bine prizat ca de obicei, C. Sandu-Aldea (1961, nr. 3), nuvelist având ca temă proprie suspiciunea, de asemenea, reconsiderat. Despre Agârbiceanu a făcut un articol nou în *Contemporanul* din 7 martie 1958, nu mult deosebit față de cel vechi. Nimic nou la Ioan Paul, Vasile Pop, Chiru Nanov, Ioan Adam, dar câte ceva de Romulus Cioflec (romanul *Boierul*, încă nepublicat, apărut mai târziu după moartea autorului), N. Dunăreanu mort în 1973 de 92 de ani, după ce publicase culegerea *Frumoasa Paulină*), M.I. Chirițescu, prozator despre grânari, asasinat în 1946 la 65 de ani, Ion Ciocârlan care, Călinescu nu știa, a trăit până în 1942 și a publicat și două romane, *Du-te dor* și *Tainele munților* (1940). G. Călinescu nu avea o părere bună despre Chendi și în ediția nouă a păstrat propoziția că în latura pozitivă Chendi „nu are nici cea mai mică intuiție a poeziei macedonskiene". I se dau acum toate datele biografice apărute mai întâi în *S.C.I.L.F.*, 1961, nr. 2. Despre Maria Cunțan care visa o legătură cu Chendi se păstrează caracterizarea că azi e ca poetă inactuală și simplistă. Era cu 9 ani mai mare decât Chendi și i-a supraviețuit 22 de ani. Afară de asta romanțele ei circulă încă și sunt unii care le gustă și azi. I s-a cerut și reeditarea.

Titu Maiorescu și G. Călinescu au apreciat pe Victor Vlad Delamarina, reeditat și monografiat de D. Vatamaniuc (teza sa de doctorat a fost susținută cu G. Călinescu). Adaugă ceva și despre acest scriitor bănățean (*S.C.I.L.F.*, 1961, 2).

Nu s-a adăugat nimic la cele două subcapitole finale *Umorul dialectal* (Victor Vlad Delamarina, G. Gârda, A.P. Bănuț) și *Culturalizarea Bucovinei* (Mihai Teliman, Em. Grigorovitza, C. Stamati-Ciurea), doar ceva la Victor Vlad Delamarina, care, între timp, a făcut și obiectul unei monografii și Constantin de Stamati-Ciurea, care era fiul lui Costache Stamati (*S.C.I.L.F.*, 1961, nr. 2). Nuși Tulliu, trecut la bibliografie, profesor la Chișinău, era de origine aromân. A publicat: *Poezii*, București, 1907, *File rupte din viața aromânilor* (Chișinău, 1919). A trăit între 1872–1941. (Vezi Hristu Cândroveanu, *Antologie lirică aromână*. București, 1975). ■

FOTOTECA LITERATORUL

Marin Preda în familie. Fotografie de Vasile Blendea

Anuare muzeale județene

Literatură documentară rezervată prezentării cu spirit critic a patrimoniului cultural național, anuarele editate de muzeele țării constituie contribuții științifice utile de punere în evidență a tezaurului spiritual aflat în colecțiile și muzeele de stat ale României. Fiecare anuar în discuție, în afară de textele propriu-zise, conține un summum de ilustrații/fotografii, planșe, hărți, bibliografii și alte instrumente ale unui aparat critic care completează lucrările publicate, fie că au amprenta ineditului absolut, fie că au fost prezentate anterior în vreo sesiune de comunicări științifice. Lucrările sunt însoțite de rezumate în limbi de circulație internațională.

Sponsorii, tirajele și prețul exemplarelor sunt confidențiale, iar cât privește onorariul autorilor, lipsește cu desăvârșire. Pentru început vom vorbi despre...

Istros, VI,/Editor:/Muzeul Brăilei. Brăila, 1992./Colegiul de redacție: Ionel Cândea și Valeriu Sîrbu. 446 p., 36 titluri/.

Anuarul este structurat în patru secțiuni (Arheologie și istorie veche; Istorie medie, modernă și contemporană; Istoria culturii și civilizației; Note, discuții, activități muzeale), cuprinzând studii de caz, descrieri și constatări arheologice, contribuții științifice și literare privitoare la anume perioade istorice, personalități, opere, vestigii, obiceiuri și ritualuri, concentrate îndeosebi asupra arealului Brăilei și Călărașilor, dar extinse și la cel al Râmnicului Vâlcii ori Harghitei, pentru că s-au înscris tematic în preocupările propuse de redactorii volumului. Aceștia sunt prezenți cu mai multe contribuții: *Repertoriul documentelor de cancelarie a ctitoriei lui Matei Basarab de la Măxineni (1637–1768); Un document de limbă și tipar românesc la Brăila; Valori bibliofile din patrimoniul cultural național* – semnate de Ionel Cândea și, respectiv, *Un atelier de prelucrare a podoabelor de bronz descoperit în „dava" de la Grădiștea; O descoperire aparținând culturii Coslogeni de la Dedulești*, ale lui Valeriu Sîrbu, care mai este coautor la altele două, alături de Elvira Ciocea și Paul Damian. Deosebite, ca epuizare a surselor documentare, sunt lucrările datorate lui Paul Păltănea, *Cărți străine din sec. XIX cu știri despre Brăila în colecțiile Bibliotecii „V.A. Urechia" din Galați*, și Lucian Chișu, *Poetica lui Dumitru Caracostea*, bazate pe informații bibliografice extinse și cu observații critice originale.

Mircea COLOȘENCO

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

TEATRU

O falsă problemă: teatralitatea pieselor lui Fănuş Neagu (II)

Dacă teatralitatea înseamnă, şi aceasta înseamnă în esenţă, disponibilităţile unui text pentru a deveni spectacol, atunci Fănuş Neagu este cel mai teatral scriitor din literatura română contemporană. Paradoxal vorbind, nu numai piesele sale, ci tot ceea ce a scris şi scrie, de la roman la povestire, de la portretele de prieteni la cronicile sportive, de la fraza fastuoasă la simpla dedicaţie pe o filă de carte, constituie un teribil spectacol al imaginaţiei şi cuvintelor. De aceea, a-i acuza piesele de lipsă de teatralitate mi se pare o aberaţie şi nimic altceva. Termenii în care se pune, de exemplu, problema teatralităţii în legătură cu *Casa de la miezul nopţii* nu diferă de cei pe care ar putea să-i îndreptăţească orice text de teatru modern. Dar se mai întreabă cineva astăzi dacă un text ca *Aşteptându-l pe Godot* este sau nu teatral? Speculaţii sunt posibile pe temă, nu însă pentru a i se refuza teatralitatea, ci din nevoia de a se recunoaşte că există multiple forme de teatralitate. Altfel se înfăţişează în *Macbeth* de Shakespeare şi altfel în *Macbeth* de Eugen Ionescu. Altfel în *A treia ţeapă* şi altfel în *Matca* chiar dacă în ambele cazuri autorul e Marin Sorescu.

În *Casa de la miezul nopţii* (titlu mult mai adecvat substanţei magice a piesei ca *Paiaţa vine la miezul nopţii,* adoptat de Naţionalul din Bucureşti) apare cu evidenţă faptul, încă de la lectură, că nu e mai puţin spectaculoasă sau mai puţin aptă de a fi transpusă în scenă decât *Scoica de lemn* şi *Echipa de zgomote.* Dimpotrivă, şi aici se continuă strălucit aventura teatrală a lui Fănuş Neagu. Subiectul şochează prin originalitate, prin exces de fantezie, prin profunzimea şi imprevizibilul reacţiilor psihologice; întâmplările sunt fabuloase, personajele de asemenea, atmosfera şi tensiunea sunt poetice, însuşi timpul în care se desfăşoară acţiunea stă sub semnul unei simbolistici a imaginarului, a straniului. În această privinţă, o apropiere de *Visul unei nopţi de vară* e deplin justificată. În special prin starea de vis şi halucinaţie la care iubirea, ca sursă de energie ce încorporează în ea întreagă teatralitate a intrigii, conferind totodată motivaţie şi plauzibilitate fantasticului în planul realului, ridică fiecare personaj. În fine, prima parte a „fantasmelor" tragice închipuite de Fănuş Neagu are ca spaţiu temporal „Noaptea de Sânziene" (ea însăşi o noapte a fantasmelor în credinţa populară, „când se toarce fir subţire pentru Maica Domnului şi fir de spânzurătoare pentru Diavol" sau călăreţii apar pe Munţii Măcinului „să pândească ivirea flăcărilor pe comori"), iar a doua, „Noaptea de Anul Nou" (şi ea, la rândul ei, o noapte de vrajă, în care „văpaia simţurilor" şi „vâltoarea patimilor" ating paroxismul, determinând, în cele din urmă, un personaj ca Ina să recurgă la un act–limită). În ceea ce priveşte cuvintele, care până şi la nivelul scriiturii oferă un spectacol fascinant, ele nu sunt defel întâmplătoare, o simplă avalanşă de vorbe, ci exprimă mentalităţi şi trăiri particulare, o încărcătură interioară distinctă, cum şi revelaţia că „cine nu se înfăşoară în cuvinte cu două înţelesuri, mai bine nu se năştea", „întrucât pe scena lumii nimic nu este la îndemâna nimănui, în afară de cuvinte", cuvintele sunt calea spre „adevărul unic", deci şi spre ceea ce e abisal în fiinţa umană, prin „ele se rupe, se împleteşte şi mai cu seamă se sfâşie Speranţa".

În perimetrul celor două nopţi, aşa dar, se leagă şi dezleagă iubiri, se deconspiră laşităţi, suspiciuni disimulate, învinuiri, se înscenează lovituri de teatru (apariţia puşcăriaşelor e una dintre ele) care amplifică, indiferent dacă li se acordă sau nu credibilitate, misterul discursului dramatic, făcându-l în permanenţă exploziv, mocnind de forţe primare, instinctuale, între care sexualitatea, mult exacerbată de abstinenţa nălucilor în haine vărgate, nu e nicidecum de neglijat. Ca şi în *Visul unei nopţi de vară,* în piesa lui Fănuş Neagu tema în jurul căreia se concentrează „ostilităţile" e iubirea, o iubire însă ce atunci când cântă cocoşul de trei ori sfârşeşte, joc sau capcană?, printr-o sinucidere. Un avertisment puternic, neaşteptat, pentru conştiinţele adormite.

Cum se vede, *Casa de la miezul nopţii* e o piesă complexă, departe de a se dezvălui integral într-un singur spectacol. Are pitoresc şi poezie, nebunie, multă literatură, dar şi profunzimi şi ambiguităţi provocatoare şi acel teribil mister blagian de care am amintit, revărsat cu enormă voluptate din imaginaţia atât de impetuoasă a lui Fănuş Neagu. Straturile de semnificaţii şi posibilităţile de receptare ale lecturii regizorale, deci şi modalităţile de a se descoperi teatralitatea, sunt multiple. Dacă un regizor scapă misterul, fabulosul, onirismul, adică tot ceea ce iese din convenţional, din tiparele unei lecturi comode, de suprafaţă, riscă, poate să rişte, o versiune scenică de rutină, cu accent pe poveste: desigur, foarte tentantă şi aceasta, acaparatoare pentru spectatori, de ascultat cu sufletul la gură. În spectacolul lui George Motoi, negreşit cu mult mai multe merite faţă de câte i-au fost atribuite de unii critici, povestea a avut limpezime şi fior. Regizorul–actor a contat pe o teatralitate de tip epic, dar şi pe o epicizare a personajelor, dinamizând acţiunea prin actor şi asigurându-i orizontalitate. Dan Alecsandrescu, în schimb, în spectacolul regizat pe scena Teatrului Naţional din Timişoara, în prima jumătate mai ales, a fost atras de poetica cuvintelor, de frumuseţea replicilor, optând pentru o teatralitate de tip poetic, de supralicitare a livrescului, retoricii. Abia în actul doi se produce o mişcare din interior a dramaticului: acţiunea devine alertă, tensiunea creşte, imaginile de subtilă poezie, admirabil punctate şi de frumosul decor al Emiliei Jivanov, dobândesc pondere, iar „povestea", cel puţin coerenţă şi transparenţă. Interpretarea actoricească – în general sobră, cu prestaţii corecte din partea tuturor interpreţilor, de la Irene Flamann– Cătălina (totuşi, pe alocuri liniară, fără aură), Traian Buzoianu, Vladimir Jurăscu (un Taliverde bizar ca psihologie şi reacţii), Armand Calotă (exaltat, cu patos, dar şi cu puritatea tinereţii în George) la Mihaela Murgu, Ana Serghie Ionescu, Mălina Petre şi Alina Secuianu, care întruchipează ipostazele a patru din cele cinci puşcăriaşe – poartă şi ea într-o anume măsură amprenta unei concepţii cu miză pe o literaturizare excesivă. Există însă şi un „spărgător" (o „spărgătoare", mai bine zis) de „grevă". Cu adevărat încântătoare e Luminiţa Stoianovici în Ina. Cucereşte prin pregnanţa detaliilor, prin firesc, prin farmec, prin spontaneitate şi sinceritate, prin misterul şi inefabilul dureros ce-l conferă personajului.

După cele două montări de care a beneficiat până acum, *Casa de la miezul nopţii,* deşi nu a fost valorificată decât pe unele dintre coordonatele ei, a demonstrat că are teatralitate cu carul. Ceea ce o îndreptăţeşte, ca şi pe *Scoica de lemn* şi *Echipa de zgomote,* de altfel, să facă parte din repertoriul permanent al teatrului românesc. Se aşteaptă regizori fără teamă de dificultăţi şi etichete.

Ion COCORA

Teofil Vâlcu

Ne-a părăsit prematur, la şaizeci şi doi de ani, Teofil Vâlcu, actor de marcă, dintre cei născuţi şi nu făcuţi, deopotrivă de forţă şi sensibilitate, interpret în teatru a peste două sute de personaje, iar în film şi pe micul ecran a cel puţin cincisprezece. Neasemuitul Teo, delicatul Teo, prieten şi artist mult drag sufletului meu, mă convingea, ori de câte ori poposeam în „dulcele târg al Ieşilor", că trăieşte şi se dăruie cât un oraş întreg. În ipostază de prieten era plin de afecţiune, atent, generos, gata să facă orice pentru a te simţi bine, pentru a simţi bucuria de a-i fi oaspete, pentru a vibra la poezia de taină a unor întâmplări din vremuri de odinioară. În ipostază de actor era de ajuns să-l vezi pe scenă, să-l auzi rostind o replică, să-i urmăreşti un gest, că şi aveai revelaţia actorului de excepţie, de har şi înalt profesionalism, firesc, original fără ostentaţie, capabil să fascineze spectatorul.

Moldovean de origine, Teofil Vâlcu s-a format la şcoala de teatru clujeană, în anii '50, ani în care va avea ca profesori pe Ştefan Braborescu şi Maria Cupcea. De la un mare actor şi de la o mare actriţă, pe care am avut norocul şi eu să-i cunosc, a învăţat să nu braveze, ci să muncească până la istovire, cu modestie, pentru a descoperi căi de acces către miracolul artei teatrale. A fost un actor „de modă veche", identificat cu scena, actor de accepţiune clasică, lipsit de orgolii deşarte, cu cult al profesiei, cum şi al celor ce o slujesc. De aceea, în interviuri ori conversaţii prieteneşti, nu pierdea niciodată prilejul să elogieze pe „vechii maeştri", să-şi exprime satisfacţia de a fi avut şansa să joace în „Casa lui Alecsandri" în distribuţii „ameţitoare". În aceste distribuţii, desigur, prestaţiile sale au avut întotdeauna un puternic relief, nimic nu a lăsat la voia întâmplării, totul a gândit şi asimilat până la cel mai neînsemnat detaliu, cu seriozitate, cu inteligenţă, dar mai ales cu autenticitate proprie marilor creatori. Astfel, la rândul lui, Teofil Vâlcu a devenit, pentru generaţiile tinere, un nume în distribuţii „ameţitoare". De asemenea, în film a fost un actor de o factură particulară, inconfundabil, cu osebire în personajele istorice. Rolul Ştefan cel Mare din serialul *Muşatinii* i-a adus o binemeritată notorietate. A fost, după Calboreanu, cel mai personal interpret al celebrului domnitor, reuşind să-i asigure, prin jocul său sobru, riguros, fără excese de patetism, o deschidere modernă, o aură de personaj shakespearean, iluminat de tragic fior existenţial.

În rolul lui Ştefan cel Mare

Doamne, şi, iată, deşi mi se părea un bărbat predestinat senectuţii, Teofil Vâlcu va fi de acum amintirea personajelor pe care le-a interpretat în patru decenii de „viaţă în teatru". Când am aflat vestea trecerii sale în nefiinţă am rămas năucit. Îl ştiam, e drept, suferind, ştiam că de mai mult timp boala îl împiedică să mai apară pe scena Naţionalului ieşean, că ultimul său rol, Oedip, a reprezentat un rol de două ori dramatic: o dată prin destinul personajului interpretat şi a doua oară prin destinul actorului care şi-a pierdut vederea. Dar mai ştiam, e la fel de adevărat, că nu se dă bătut, că se luptă cu destinul cu bărbăţia şi demnitatea pe care le-a dovedit în tot ceea ce a făptuit. Nu mă aşteptam în nici un caz să plâng atât de repede dispariţia scumpului de Teo. În clipa când scriu aceste rânduri nu mă mângâie nici credinţa că el va fi dintre cei peste care nu se va aşterne uitarea. De fapt, totuşi mă mângâie ceva: gândul că s-a dus doar să sărute mâna lui Ştefan cel Mare. Oare cum a fost primit de Măria Sa?

I. C.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ARTE PLASTICE

Cariatide aflate în vacanţă

După numărul de albume ce i-au fost consacrate ori şi le-a consacrat singur, Vasile Grigore pare să fie un artist atent la impactul operei sale cu contemporaneitatea, dacă nu chiar la posteritatea lui. Cunoscându-l mai bine, nu cred că lucrurile stau chiar aşa, fiindcă mecanismele acestei implicări publice nu par articulate nici din abile strategii ale momentului, nici din orgolii absolute, provocând timpul.

Poate mai limpede decât în alte cazuri, Vasile Grigore ne dezvăluie cu ultimul său volum: „Desen şi culoare – Însemnări despre artă“, apărut la Editura şi Imprimeria ARTA GRAFICĂ, în condiţii de excepţie, adevăratul motiv al „activităţii sale editoriale“. Şi anume: fascinaţia faţă de alte domenii ale creaţiei şi faţă de corespondenţele acestora, tot aşa cum în pictură, pe planul intim al formei de expresie care l-a consacrat, potenţează subtil vizualul prin melodic, pictura prin armonie muzicală.

Acest ultim album ar putea fi o amplă expoziţie de grafică (desene în cărbune, creion sau tuş), demonstrând nu numai capacitatea de sinteză a liniei, ci şi infinitele ei posibilităţi de a invoca atmosfera, culoarea, starea de graţie simbolică ale unui motiv, transcris spontan, cu acuzată forţă de apariţie, topind într-o imagine simplă şi cordială distanţele uriaşe dintre observaţie şi interpretare. Vasile Grigore se arată aici ca *desenator,* demonstrând în acelaşi timp virtuţile desenului de a fi şi altceva decât considerăm îndeobşte că este.

Mai observăm că, în această ultimă intreprindere artistică, desprinde una din temele constante ale picturii sale: nudul, în favoarea esteticii căruia pledează acum, eliberat de cvasi–restricţiile trecutei pudibonderii oficiale. Prin această „temă“ se apropie de elini şi de clasici (nudul un ideal de frumuseţe), în viziunea moderniştilor însă, într-o notă şăgalnică, profund antiacademică, ba chiar raportat la alte creaţii, destul de senzuală. Fireşte, cu un simţ deosebit al echilibrului, care îl şi fereşte de vulgaritate. Într-un anume fel, s-ar putea spune că nudurile lui sunt cariatide aflate în vacanţă, răsturnate pe orizontala

nisipului, în apropierea mării, plasament prin care ar vrea parcă să le extragă contingentului şi să le permită intrarea în baia de lumină a poeziei.

Albumul este acompaniat de însemnări despre artă (bilingv, română, engleză), spre a explica o sumă de opţiuni estetice, stilistice, restrângeri la motive „cheie“. Pentru gustul meu, multe din aceste însemnări au caracter de generalitate (blocând accesul către o secţiune mai autentică şi aplicată asupra sistemului de gândire al artistului, asupra „alter ego-ului“ său teoretic), rămânând tributare unei mentalităţi tradiţionale, în ciuda expresiei plastice vii, personale, libere de orice constrângere programatică. Faţă de unele aserţiuni poţi avea chiar rezerve („Talentul este cauza creaţiei artistice“). Descoperi însă în aceste notaţii lucruri scăpărătoare, care invită la gravă meditaţie. Referindu-se la un alt motiv al picturii lui, poate că al picturii în genere, Vasile Grigore scrie: „Arlechinul ascunde o lume ce nu vrea să se vadă aşa cum este fiindcă ea ar fi altfel imposibil de trăit“. Mai departe sugerează o lectură a Arlechinului şi Colombinei, ca pereche primordială, un Adam şi o Evă, care ne însoţeşte protector. Ba şi îndrăzneşte să vadă în Arlechin „esenţa artei“, care se împlineşte surâzător, „printr-un sacrificiu inimaginabil“.

Noul album al lui Vasile Grigore despre Vasile Grigore îşi merită locul în bibliotecile noastre. Într-o lume agitată, pragmatică şi dură, răsfoirea lui ne redă aplecarea către ludic, culoare, ne relativizează, prin subţire ironie, prejudecăţile. Pe vreme ploioasă, albumul lui poate fi o oră de soare şi binevenită căldură.

Profunzimea autodidacţilor

Editura Meridiane ne propune un nou titlu în prestigioasa sa colecţie „Biblioteca de artă“, seria „Teoria şi filosofia artei“ – „Scrieri despre artă“ a lui Konrad Fiedler. Fiedler a fost, se ştie, un autodidact, dar un autodidact profund, din rasa marilor seniori care au sfârşit prin a-şi cuceri un loc binemeritat în istoria esteticii. Consideraţiile sale, uneori şocante chiar în epocă, dar şi astăzi (o pildă, „goticul este una dintre cele mai ciudate erori ale arhitecturii“), îşi păstrează intact caracterul hazardat, strict personal, alături de dimensiunea perenă.

Gândirea lui Konrad Fiedler e vitalistă („trăiristă“ am zice noi, folosind un concept interbelic), în care pot fi decelate reflexe kantiene, ca şi ale altor filosofi ai vizualităţii pure. În primul rând Fiedler, în definiţia pe care o dă operei, exclude frumosul, ba chiar inducţiile realităţii în favoarea expresivităţii semnificante a imaginii vizuale, respinge înserierea istorică (deci a stilurilor, curentelor etc.), în beneficiul singularităţii geniale, care ar putea să lămurească câte ceva din natura artei, prin care anticipează metodologia unui Hans Sedlmayr. „Opera de artă singulară – scria Fiedler în 1876 – este o taină imensă“. De altfel, în tot ce a scris s-a vădit extrem de zgârcit cu exemplificările, iar atunci când a apelat la ele, s-a mărginit la opere şi nume extrem de sonore.

Aşadar, l-a preocupat „excepţia“ ca normalitate, considerând lucrările subordonate unui ideal de frumuseţe, drept efecte însoţitoare inevitabile ale artei, care se plasează în zona agrementului. În acest sens el ajunge la concluzia, atât de iritantă pentru unii, că bunul gust distruge arta. El nu crede că opera se autoreproduce la sugestiile altor opere şi poate fi acceptată ca autentică în temeiul strălucirii şi originalităţii formale. Adevăratul talent „este privilegiul rar al unor indivizi cu un psihic deosebit de bine organizat, de a se afla, prin sensibilitatea lor, în nemijlocită apropiere de natură; pentru ei raportul cu lucrurile nu se bazează pe efecte izolate ale acestora, ci pe cuprinderea existenţei înseşi, cu obiectivările ei, încă înainte ca acest sentiment al totalităţii să se fi dizolvat în sentimente particulare. Este aici o bucurie provocată de existenţa vie a lucrurilor, care stă cu totul dincolo de frumos şi urât“.

Din această perspectivă sunt admirate şi creaţiile antologice ale trecutului, ca vechea arhitectură greacă, în care vede claritatea unei conştiinţe (şi a unei trăiri) transpuse cu „maximă energie a expresiei“, calitatea unei spiritualităţi capabile să se releve şi să-şi păstreze intactă autonomia, în forme concrete materiale. Altfel spus, el „citeşte“ o asemenea realizare ca forţă spirituală vie, servită impecabil, de piatră şi principii constructive armonice.

Konrad Fiedler consideră înţelegerea artei drept un act artistic individual, imposibil de transpus în norme şi învăţăminte. Opera, ca şi ideile sunt acceptate cu intensă fervoare sufletească şi intelectuală, ca experienţe personale oscilând între dubiu şi certitudine cu o exemplară sete de absolut. Cu toate că întâlnim esteticieni cu sisteme impunătoare şi observaţii extrem de ascuţite asupra naturii artei, Konrad Fiedler va fascina continuu prin autenticitate şi o deschidere a înţelegerii care îl fac şi astăzi modern.

Se acceptă acum că esteticile Renaşterii până la cele ale secolului trecut se află, faţă de arta actuală, în raport de incompatibilitate. Fiedler descoperă numitorul comun al oricărei forme de artă. Caracterizând pe pictorul Hans von Marées, prietenul său, inclusiv pe sine şi poate îndeletnicirea artistică dintotdeauna filosoful spunea: „Îşi apărea sieşi străin şi însingurat în mijlocul unor strădanii care nu aveau cu arta decât asemănări mai mult sau mai puţin înşelătoare: pentru el activitatea era totul; realizările nu-i slujeau drept ţel, ci însemnau doar un pas pe drumul ales“. Viziunea prin care arta este prezentă înainte de toate în om, cu „fragmentare“ divulgări într-o înfăptuire sau alta, ar putea aşeza alături, deloc abuziv, un Leonardo da Vinci şi un Beuys din vremea noastră care practică happeningul. Într-un fel, Fiedler a judecat imediatul ca eternitate a condiţiei umane şi concretul ca imponderabil.

Cornel Radu CONSTANTINESCU

TV

Scaunul catodic

Încep să se aştearnă zile vinete deasupra acoperişurilor Bucureştilor. Lumina lunii (fie fotografiată de pe estrada cutărui cămin cultural – prescurtat tot cu „cece“, ca şi repausatul consiliu al culturii, flacără sugrumată a tristei Kakanii –, fie rezemată în peluza vreunui stadion mut după turul doi al cupelor europene) se clatină ameţit, bătând cu degete de chiparos în darabana mustărilor. Şi fiindcă se despică vorba despre aşa ceva, numai în stilul paralel al lui Fănuş Neagu se poate descânta. Cuvinte-n colţul ierbii şi rotunde, ca şi la bietul Velea.

TVR s-a aflat în preajma unei deschideri cu mititei, cu poeme recitate în pernă, cu voce de reclamă la produsele Croif, cu şevalete netede, cu muşcate în fereastră, sarailii, lăutari, ziarişti, bobor. Nu am înţeles de ce atâta suspin, de ce atâtea zâmbete asudate şi n-am mai înţeles dacă dl. Ulici participă la periplu (că ăsta numai pe apă se desenează, adică periplul), deşi îl critică.

Ăsta-i complexul nostru, de permanent angajaţi ai câte unei galerii: recunoaştem rana depărtării, dar sporovăim dulce şi nepăsător despre prezenţele de pe toate meridianele. Tot astfel am împodobit bradul şi la Mogoşoaia – complex important doar prin barul elegant, dar pus cu furca, de la intrare –, tot astfel ne-am dat ochii peste cap şi am făcut pluta pe spate în faţa unei perechi de jucării stricate dintr-o fundătură a arondismentului nouăsprezece.

Oameni buni, se deschide Europa iar noi suntem doar exotici pentru dumneaei. Nu cu de-alde Sanda Vişan rezolvăm problema. Asta nici măcar ca voce de reclamă, ca o pedeapsă, nu-i bună: Nu cu de-alde I. Stoica, omul care ne „urează să credem“. În ce să credem? În E. Sândoi, de-o pildă, care i-a stat genial alături, deşi a repetat „încă o dată“. Sau cu un biet telejurnalist ce ne anunţă că „ziariştii, sprijiniţi de blindate, au cucerit urbea X“. (poate doar aşa să mai fie şi ei, sireacii, vreo putere prin stat), nu cu telejurnaliste îmbrăcate în bikini (E. Nicolaescu), nu cu prezentatoare de sâmbătă seara, care-s bune doar să ceară biletele de peron, nu cu muzică lejeră care nici nu există, din moment ce obţine nota „1“ prin cele festivaluri, nu cu folkişti ruginiţi ce-l imită, după douăzeci de ani, pe Andy Warhol (bietul V. Sterian). Trebuie degrabă despărţită suprafaţa lucioasă a apei!

Nicolae ILIESCU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

SINE IRA ET STUDIO

Dumitru MICU

Orion

Descoperindu-l (îndată după război) în *Cartea Oltului*, l-am privit pe Geo Bogza timp de peste două decenii, prin această scriere. Volumele parcurse ulterior i-au îmbogățit, firește, și i-au nuanțat mult imaginea în conștiință, dar nu i-au modificat-o esențial. Regăsind în *Cartea Oltului* rezonanțe de tonalitate biblică și citind-o în consecință ca pe o carte „inspirată" (așa cum – aflu acum, din recenzia ignorată la apariție – a citit-o și Perpessicius: cu sentimentul de a traversa un „somptuos fragment dintr-o impresionantă *Carte a Facerii* "), vedeam în autor un omolog al profeților și al tuturor celor ce, în vechime, indiferent cărei divinități se închinau, aduceau pe pământ de dincolo de eoni, reminescențe ale logosului primordial. Zadarnic își declina calitatea de vizionar, de spirit care nu trăia în absolut, ci în lumea aceasta! Zadarnic se distanța de „marii inițiați". Zadarnic scria că în epoca jurnalismului, „din munți nu mai coboară nici un Zaratustra" și că dacă ar coborî, nu el ar fi ascultat, ci „reporterul care trăiește în miezul fierbinte al faptelor, care se află în permanent contact cu viața și vorbește oamenilor despre ea". Nu puteam vedea în Geo Bogza decât un mesager al sacrului fie și păgân, un olimpian pe care, întocmai ca pe „profetul" blagian „fantoma vremii nu-l atinge". Contemplator al sferelor celeste, zugrav al unor priveliști terifiante din pământeasca Vale a plângerii, cel ce a scris *Cartea Oltului* îmi părea, irectificabil, ca un vizionar care consideră fenomenalitățile din perspectiva eternității.

La construirea acestui portret a participat, se poate spune, și scriitorul însuși în măsură hotărâtoare, prin unele dintre succintele autoportretizări și – mai ales – prin creația sa. Din ceea ce rămâne din ce a publicat. Atribuindu-și, în prefața la versiunea cehă a *Cărții Oltului* (1969), o fire „iremediabil lirică, însetată de absolut și sublim", Bogza își mărturisește totodată propensiunea înnăscută pentru contemplarea naturii:

„Ca pentru atâtea rânduri de oameni din neamul meu, natura rămâne pentru mine – chiar privită din cele mai înalte turnuri ale fanteziei – marea carte a înțelepciunii. Sub stele și pe munți, între coordonatele infinitului și ale eternității, omul se regăsește cel mai sigur pe sine însuși, putând dobândi dimensiuni și sentimente monumentale".

Contrazic această declarație pledoariile din alte texte – din deceniul al patrulea și de după 1944 – pentru angajarea civică, pentru militantism, pentru cultivarea jurnalisticii? Este ea incompatibilă cu violențele din *Poemul invectivă* și cu asumarea funcției de „paznic de far, cu sprânceana mereu încruntată"? Cu asumarea funcției de străjer care „ține socoteala oricărei corăbii/ Ieșită în larg pe mările lumii?" Doar aparent. Veștejind, în tinerețe, „literatura", estetismul, „turnul de fildeș", narcisismul, elogiind reportajul: „școală a vieții adevărate, prin care trebuie să treacă orice scriitor care vrea să fie un autor viu, „cel mai sensibil seismolog al vieții", „menit să devină unul din instrumentele temute care va ajuta la marile prefaceri ale lumii", punând, la maturitate o „distanță de netrecut", o „distanță de prăpastie fără fund", între el și toate soiurile de impostori „oricine ar fi fost să fie, oricât de sus-puși, orice rol ar fi avut, mai ales în cultură", Bogza nu a dezavuat niciodată marea literatură, creația veritabilă; a respins doar literaturismul; nu a opus niciodată, principial, scrisului artistic un autentism fotografic, și un polemism mărunt; contemplației o angajare limitativă, un militantism cu finalități imediate, pragmatice, fără orizont. „Exasperarea creatoare", afișată ca sursă a debitului scriptic și ca lozincă a scrisului ce se refuza instalării în „cartea fotoliu" și se voia negația literaturii concepute ca „bălăceală în confortabil", exasperarea aceasta nu a erupt doar împotriva unei lumi, unei țări, unei categorii oarecare", ci ca „o exasperare totală, organică. O exasperare cosmică." Sensul totalei și inepuizabilei exasperări era voința de neîncetată primenire și autoprimenire, refuzul oricărei inerții. În „revoluție permanentă", în constantă ofensivă față de tot ce le părea a fi sclerozant în lume și în ei înșiși, junii veniți în publicistica anilor treizeci din mișcarea de avangardă – și „George" Bogza, cum semna atunci, mai patetic decât toți – profesau, asemenea dadaiștilor, înainte cu peste un deceniu, o „exasperare pură", dar una ce nu rămânea pur nihilism. Vizând „tot ce există" și „tot ce nu există", exasperarea lor era implicit și „o exasperare împotriva exasperării", altfel spus o exasperare ce nu trebuia să devină un „stil", o convenție, o modă, ceva programatic. Stare autentică de spirit, ea se justifica prin necesitatea de a menține dinamica interioară, de a impulsiona permanent creativitatea. Cu alte cuvinte, implicându-se în „viața imediată" (sintagmă adoptată ca titlul al unei publicații), în materialitatea realului ambiant, în clocotul infernului cotidian, tânărul aprig scriitor nu renunța la „absolut și sublim". Expansiv ca Whitman, sumbru și neiertător, ca Lautreamont, decis, asemenea lui Rimbaud, să „schimbe viața", prin „dereglarea tuturor simțurilor", el înfiera toată stricăciunea din lumea fenomenală imediată, operând, precum în Vechiul Testament Ieremia și Ezechil, cu instrumentele absolutului și ale sublimului. Chiar *Cartea Oltului*, de altfel, este – potrivit specificării ductoriale – o „pictură dramatică și sfâșiată de mari nostalgii. Ea opune violenței și josniciei, cruzimii și urii marea frumusețe a lumii". Această carte nu e doar „biografia unui râu", ci „un tratat de demnitate umană, inspirat din frumusețea și veșnicia lumii". Celebrând imnic, extatic sau flagelând cu sarcasm, Geo Bogza își exercită mandatul da *vates*.

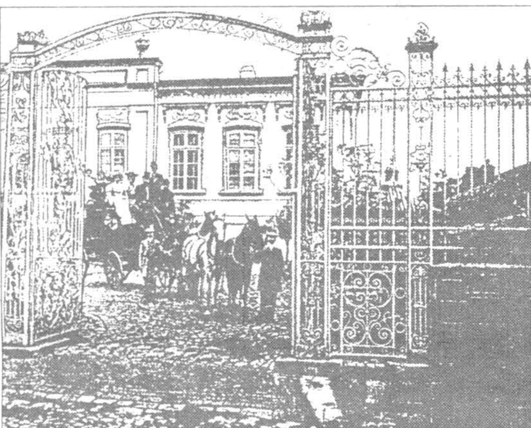
Și totuși...

La o conferință pe țară a scriitorilor s-a întâmplat să mă aflu, în sală, lângă el, la anunțarea rezultatelor votului pentru viitorul consiliu al Uniunii. Din timp, mi-a propus să notăm alternativ, spre a fi sigur că nu ne scapă nimic, numărul de voturi obținut de fiecare candidat. Aceasta, pentru ca să aflăm care era „raportul de forțe". Și am notat, ambii, cu atenție. El, cu înfrigurare. Dumneata! Eu! mă stimula și se autostimula. O asemenea frenezie electorală m-a contrariat. Nu reușeam să aduc la unison ținuta suverană (solemnă sau vehementă) a discursului bogzian cu pasiunea pentru ceva care, oricât era de important în conjunctura momentului, era, oricum, departe de a se constitui sub specia absolutului. Cu atât mai mult aveau să mă deconcerteze, după aceea, agitațiile scriitorului pe chestiuni mărunte, locale, efemere, situările sale înverșunate, demersurile pătimașe, determinate de spiritul de grup. Cu toată afirmația sa că un „lup de mare", nu concepea „ să se târască prin mlaștini, după ce se luase de piept cu cicloanele", nici „să lupte cu țânțarii, după ce pe umerii săi au poposit albatroșii", să „vâneze mărunta pleșuvă, după ce a ucis-o monștrii oceanului", autorul *Cărții Oltului* s-a cam vârât, la vârsta „înțelepciunii" în tărâțele micii lumi literare. Din fericire, implicările în certuri insignifiante, în răfuieli derizorii nu i-au afectat opera. Scrisul său a rămas curat. După *Cartea Oltului* nu a mai creat monumental, dar a scris pagini care, indiscutabil, rămân. N-a ridicat edificii, dar a făurit giuvaere. Câteva din scrierile sale din anii capitulării („contrastanți", „anii împotrivirii" interbelici) sunt tributare, evident, „măreției" false a „porților" unui „socialism" ce era mai degrabă fascism, altele (precum o seamă de texte incluse în volumul *Paznic de far*) sunt caduce prin irelevanță: nevrednice după aprecierea autorului însuși, „să figureze nici în cea mai modestă broșură". Excluzând tot ce e perimat în bibliografia literaturii bogziene, aceasta rămâne suficient de substanțială pentru a supraviețui epocii, a răzbate prin timpuri.

Timpul a și cernut, de altfel, opera „Paznicul de far" spulberând colbul, păstrând diamantele. În preajma echinocțiului, implacabilul Timp l-a eliminat pe Geo Bogza din sine, ca pe Iona chitul. Am putea spune că l-a aruncat în eternitate. L-a restituit integral propriei sale naturi. Izbăvit de învelișul trupesc, poetul marelui Orion a plecat – la propriu – în întâmpinarea celei mai fascinante constelații. Ori de câte ori, de acum înainte, vor privi spre acel „rege al constelațiilor din Septentrion" ce lunecă „peste lumi înghețate", ori de câte ori vor contempla miracolul prin care

Octombrie urcă din nou peste grădini
Înaltele-i catarge cu vârfuri de platină,
Și toată iarna, apoi, corabia de lumini
Deasupra lumii uimite se clatină,

cititorii de poezie românească se vor gândi la Geo Bogza. ■

București, casa Eliad, str. Mircea Vodă nr. 5

Metoda melancoliei

Ce pot astăzi făgădui celor ce, de m-aud,
par a asculta un strein din altă epocă
predând doctrina smereniei în vălmășag de târg;

Ce am putut făgădui cu orgoliul vârstei vulcanice,
organist al febrelor frigiene: mâine veți
bea miedul zeilor! mâine veți dănțui
sub arcade regești împodobite cu roze!

Pentru a mă trezi fiu al vremilor îndoielii,
tăgăduind ce odată numirăm înțelepciune,
negând deopotrivă matineele vizionarilor
și amurgurile logice ale fraților cerebrali;

ca să aud mereu acel murmur: încă puțin
să se-adauge la ceea ce încă nu-i:
amidon din tainițe alb ori intuiții din Hades,
ca să aud mereu acel murmur: încă un pic
să se petreacă pătimirea prin filtre...

Ce făgădui-voi de-acum după atâtea
metode, părelnice iluminări, astă seară,
dacă nu însuși presimțul, unde crângul de corzi
letargic încă îmbăiat în limfă de crisalide,
unde zace-n sământă cucuta socratică
și cu ochii scăldați în Pretimpuriu mierle
pure adastă și imobile ca urnele...

*
* *

Veni și întunecatul april. Ce cauți
duh al meu sus pe terasele
incurabililor pândind forța
Domnului în suveici de rândunici;
fața li se-alungește ca în icoanele bizantine
pe când pământul ierbos li se strecoară sub bandaje...

De ce aștepți s-auzi urne despecetluite de suflu
cu acel zgomot formal al frângerii unei fraze,
în loc să contempli, albe ca limfa socului, gleznele fetelor
și să nu mai dorești nimic?

Ori pândești în geamurile geamgiilor și în vitraliile gnostice
marele arbor al hranei scăldat în triluri și sânge
ca și când cuvântul n-ar fi născut și mâțișorii de salcie
și zbenghiul copiilor prin rămuriș...

Trupul mai turbur mi-l lași în circul elementelor
bătut de toate nevoile, scâncind
ca un babuin melancolic,
trupul mai singur ascultându-și
velele plămânilor cum vântură zgură
și ascuns în strălucirea neagră a Invizibilului din cuvânt
știi că tânguirea arzătoare pururi
lăuntricul vieții va fi; însă
doar câțiva s-o audă...

Paul GON

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

ATLAS

Acum patruzeci de ani, a murit Stalin. Dar stalinismul?

Dimtri Volkogonov este primul istoric sovietic care a avut acces la toate documentele legate de Stalin. Ca urmare, a scris o carte în care încearcă să arate chipul ascuns al dictatorului. „Nici un alt om de pe lume n-a reuşit şi nici nu va reuşi să distrugă milioane de fiinţe umane şi pentru asta să primească, în schimb, adoraţia oarbă a altor milioane de oameni", scrie Volkogonov. Revista franceză „L'Événement du Jeudi" i-a luat recent un interviu, în dorinţa de a limpezi oarecum misterul „fascinaţiei" pe care dictatorul a exercitat-o.

L'ÉVÉNEMENT DU JEUDI: Stalin a murit în 5 martie 1953. La începutul cărţii dumneavoastră, scrieţi că circumstanţele acestei morţi sunt simbolice pentru sistemul pe care-l instaurase. De ce?

DIMITRI VOLKOGONOV: Stalin crease un imperiu cu o putere uriaşă. În care totul se desfăşura conform unor planuri dinainte stabilite. Totul, cu excepţia cazului în care el ar fi căzut victimă unui atac cerebral. În timp ce agoniza, prăbuşit pe duşumeaua camerei sale, nimeni nu se afla alături de el. Alarmate de absenţa oricărui semn de viaţă, gărzile au îndrăznit, totuşi, să intre. Dar nici măcar ele nu aveau dreptul să cheme doctorii. Le trebuia un ordin personal din partea lui Beria. Ori acesta parcă dispăruse. A fost căutat mult timp până când a fost găsit. Astfel, abia după unsprezece ore, doctorii au ajuns la Stalin. Dacă ar fi sosit mai devreme, probabil că dictatorul ar mai fi trăit încă vreo câţiva ani. Ca o ironie a istoriei, acest simili–dumnezeu care, cu un singur ordin, ar fi putut deporta milioane de oameni, n-a putut primi ajutor la timp. S-a stins după o lungă şi groaznică agonie, întocmai ca aceea pe care o va cunoaşte imperiul construit de el.

— „Iar dacă Stalin e mort, în schimb, stalinismul trăieşte" scrieţi dumneavoastră. Ce înţelegeţi prin asta?

— D.V.: În momentul de faţă, primesc în jur de patruzeci de scrisori pe zi. 30% din ele provin de la conservatori, care iau în mod furibund apărarea ideologiei staliniste. Cred că în societatea noastră există un procent de 15 - 20% de oameni care consideră măreţ sistemul stalinist. „Dacă nu ne cramponăm de aspectul represiv al regimului, spun ei, tot restul acţiunilor sale sunt remarcabile." Ei nu înţeleg, sau nu vor să înţeleagă, că marile realizări în domeniul ştiinţific, economic, militar, înfăptuite sub Stalin sunt legate în mod indisolubil de sistemul de teroare pe care l-a instalat.

— Cu ocazia celei de-a şaptezeci şi cincea aniversări a revoluţiei bolşevice, în noiembrie trecut, foarte mulţi manifestanţi, printre care mulţi foarte tineri, defilau cu portrete ale lui Stalin. Credeţi că, pe măsură ce criza se adânceşte în Rusia, cultul lui Stalin va creşte în amploare?

—D.V.: Nu cred într-o întoarcere la cultul lui Stalin. În schimb, este foarte adevărat că, pe cât ne adâncim mai tare în criză, pe atâta neostaliniştii îşi măresc numărul adepţilor. Aceştia cred în viabilitatea unei societăţi totalitare şi sunt de părere că trebuie să-i ajutăm pe Kadhafi, Saddam Hussein şi pe sârbi, visând să reconstruiască imperiul sovietic. Dacă vor ajunge din nou la putere, lumea occidentală va avea din nou de-a face cu un sinistru sistem militarizat.

— Fotografiile acelea de epocă în care se văd urmele unor chipuri şterse, fac parte, probabil, din acel „adevăr filtrat" despre care vorbiţi în carte. De ce simţea Stalin nevoia să şteargă până şi amintirea chipului adversarilor săi?

— D.V.: După eliminarea acelor persoane, se dădea ordinul ca să dispară absolut toate lucrurile care ar fi amintit de existenţa lor. Pe scurt, acele persoane deveneau moarte şi din punctul de vedere al istoriei. Tatăl meu, de exemplu, a fost executat pentru că s-a găsit asupra lui o broşură a lui Bukharin. În legătură cu acest subiect, vreau să vă destăinui un secret pe care nu l-am divulgat încă nimănui. Recent, am avut acces la agenda de vizite a lui Stalin. Acolo erau consemnate toate intrările şi ieşirile persoanelor care ajungeau la el. Or, eu am descoperit că, de fiecare dată când el decidea să se debaraseze de unul dintre conducătorii partidului, se întâlnea cu acesta în prealabil. Îl poţi compara pe Stalin cu o pisică, căreia, înainte de a-şi înghiţi prada, îi place să se joace cu ea. Stalin adora să studieze comportamentul oamenilor înainte de moarte.

— „Cine, în zece sau douăzeci de ani, îşi va aduce aminte de aceşti netrebnici? Nimeni. Cine-i mai ţine minte pe boierii ucişi de Ivan cel Groaznic?" S-a adeverit această teorie a lui Stalin?

D.V.:Stalin credea că,odată eliminaţi, adversarii săi vor fi uitaţi. Şi, într-o anumită măsură, avea dreptate. Memoria umană nu poate păstra totul. Aţi putea de exemplu, să-mi enumeraţi prenumele tuturor străbunicilor dumneavoastră? Sigur, Stalin n-a avut cum să prevadă că va veni o vreme în care nenumăraţi oameni din Rusia îşi vor dedica eforturile tocmai pentru a nu se uita crimele pe care le-a comis. Eu, de exemplu, am găsit un dosar care conţine numele a 5000 de militari. Pe baza acestui document, sunt în măsură să spun exact datele când au fost arestaţi şi executaţi.

Revista „L'Événement du Jeudi" ia de asemenea interviuri nepoţilor lui Stalin.

Unul dintre ei este militar de carieră, celălalt regizor de teatru. Primul a păstrat numele bunicului său, celălalt şi l-a schimbat. Iată ce cred ei despre celebrul lor bunic:

L'ÉVÉNEMENT DU JEUDI: Ce amintiri păstraţi despre bunicul dumneavoastră?

EVGHENI JUGATCHVILI: M-am născut în 1936. Aveam abia 17 ani când a murit Stalin. El n-a purtat niciodată prea mult interes membrilor familiei sale, mi-aduc aminte doar că-l vedeam cu ocazia defilărilor din Piaţa Roşie.

— Ce sentimente vă inspira pe vremea aceea?

E.J.: Eram fascinat de el. De altfel, niciodată n-am avut despre el decât o părere foarte bună.

— Tatăl dumneavoastră, Iakov, ce credea despre el?

E.J.: Eu aveam doar 4 ani, în 1941, când a plecat pe front, aşa că n-am ştiut niciodată ce credea despre Stalin. Ceea ce pot spune, însă, e că toţi ceilalţi membri ai familiei mele au vorbit întotdeauna cu respect şi dragoste despre el. Stalin, cred că-şi iubea fiul. Când a aflat de moartea sa tragică, şi-a invitat un prieten să bea vin cu el şi să mănânce pâine, cum cere tradiţia georgiană, apoi a spus: „Nemţii l-au ucis pe fiul meu georgian". Şi a rămas tăcut toată seara.

— E adevărat că Stalin a preferat să-i lase pe nemţi să-l tortureze pe fiul său, decât să-l elibereze în schimb pe generalul von Paulus, aşa cum îi propusese Hitler?

E.J.: Stalin nu avea cum să-şi salveze astfel fiul, pentru că era vorba de un război între două mari state. Dacă ar fi acceptat târgul, asta ar fi minat moralul trupelor sale. N-am nici un reproş să-i fac din acest punct de vedere. Nu e prima oară în istoria Georgiei că un tată îşi sacrifică fiul pentru patrie.

— Care-i sentimentul pe care-l trăiţi, ştiind că bunicul dumneavoastră este răspunzător de moartea a milioane de oameni?

E.J.: Am aici un document care specifică numărul celor arestaţi şi ucişi începând din 1936. Vă pot demonstra că, între octombrie 1936 şi septembrie 1938, judecătorii civili şi militari au condamnat şi executat 30.000 de persoane. Istoricii care pretind că Stalin a ucis peste 20 de milioane de cetăţeni sovietici sunt nişte mincinoşi. Aceste persoane au fost împuşcate înainte de 1936, din ordinul conducătorilor sionişti, care ocupau 97% din posturile de conducere din guvern, la ministerul afacerilor externe şi la N.K.V.D. Ca şi în Armata Roşie. Aceştia sunt cei pe care Stalin i-a eliminat cu precădere în epurările din 1936 şi 1937. Bineînţeles, printre ei s-or fi strecurat şi nevinovaţi, dar ţara asta e atât de mare! Micile stângăcii erau inevitabile.

— Cum vă explicaţi faptul că Stalin continuă să rămână foarte popular în anumite medii ale populaţiei ruse?

E.J.: În timpul epocii staliniste, ţara noastră era o mare putere, respectată peste tot, iar toate popoarele ce formau U.R.S.S. trăiau în bună înţelegere. Produsul naţional brut creştea în fiecare an cu 20%, iar noi eram în apogeul progresului tehnologic. Dacă Stalin ar mai fi trăit, am fi depăşit Statele Unite. În plus, toate victoriile militare ale ţării noastre sunt legate de numele său. Iată de ce atâţia oameni continuă să creadă în el. .

L'EVENEMENT DU JEUDI: Ce amintiri păstraţi despre bunicul dumneavoastră?

ALEXANDER BURDONSKI: M-am născut în 1941, la începutul războiului. Stalin n-avea timp de pierdut cu nepoţii. Mi-aduc aminte că l-am văzut doar cu ocazia defilărilor militare din Piaţa Roşie. Mi-amintesc şi ziua funeraliilor sale. Mă aflam în sala unde era expus, la câţiva metri de coşciugul lui.

— Ce sentimente vă inspira Stalin, pe vremea aceea?

A.B.: Când eram copii, reprezenta pentru noi un soi de „Baba Iaga". În folclorul rusesc, „Baba Iaga" e o vrăjitoare înspăimântătoare, cu păr lung, alb şi cu dinţi de lup. Mi-era frică de el, cum îmi era şi de tatăl meu, Vasili (cel de-al doilea fiu al lui Stalin, – n.r.). Când, în 1945, părinţii mei s-au despărţit, tatăl meu n-a lăsat-o pe mama să-şi vadă copiii timp de opt ani, adică până la moartea lui Stalin.

— Ce sentimente avea Stalin faţă de Vasili, tatăl dumneavoastră?

A.B.: Nimeni nu putea şti care erau adevăratele sale sentimente. Stalin era un mister pentru toată lumea. Ceea ce ştiu, însă, e că Vasili nu corespundea deloc imaginii fiului pe care şi l-ar fi dorit Stalin.

— Adică?

A.B.: Vasili se considera un soi de D'Artagnan. Credea că tatăl său aparţinea unei familii de figuri eroice. De aceea credea că totul îi este permis. Era convins că, orice ar face, marele bărbat va răspunde de faptele sale.

— Care au fost consecinţele morţii lui Stalin asupra vieţii tatălui dumneavoastră?

A.B.: A fost arestat la douăzeci şi una de zile după moartea lui, apoi a fost condamnat la opt ani de puşcărie. După câţiva ani, doctorii i-au spus lui Hruşciov că era foarte grav bolnav. Hruşciov a cerut să-l vadă. A plâns, când l-a văzut pe Vasili şi i-a cerut iertare.

— Hruşciov a plâns?

A.B.: Da, pentru că Hruşciov îl cunoştea pe Vasili de când era copil. Nikita avea relaţii foarte strânse cu Alliouievii, familia bunicii mele pe linie paternă. Astfel, când a aflat că tatăl meu era bolnav, l-a eliberat imediat. I s-au restituit şi toate privilegiile. Un apartament, o vilă lângă Moscova, o maşină, inclusiv gradul lui de comandant de divizie. Asta se petrecea în 1961. După ieşirea din închisoare, tatăl meu a reînceput să aibă un comportament extravagant şi a fost din nou arestat. Atunci i s-a propus să trăiască într-un oraş pe care îl va alege, cu excepţia Moscovei, Leningradului şi Tbilisiului. A ales Kazanul şi a murit acolo după şase luni. Dacă a fost de moarte bună sau din alt motiv, nimeni nu ştie!

— Ce înţelegeţi prin „alt motiv"?

A.B.: Când m-am dus la funerarii, am remarcat nişte urme ciudate pe încheieturile lui şi pe obraz. U.R.S.S.–ul se bucura, pe vremea aceea, de o mare experienţă în ceea ce priveşte eliminarea persoanelor „jenante".

— Îl consideraţi pe tatăl dumneavoastră ca pe una dintre victimele lui Stalin?

A.B.: Fără îndoială. Ca şi Iakov, ca şi Svetlana, ca şi mine şi toate rudele mele.

— Ca şi dumneavoastră?

A.B.: S-o luăm din nou de la capăt. Începând cu vârsta de cinci ani, am trăit timp de opt ani lângă tatăl meu, printre oameni foarte ciudaţi, fără să-mi văd mama. Apoi a venit congresul al XX–lea. Care a fost un eveniment ce a contat foarte mult în viaţa mea. Directorul şcolii unde învăţam mi-a declarat că va trebui să mă exmatriculeze. Anumite persoane mi-au spus chiar, că voi fi arestat şi spânzurat. În calitate de regizor de teatru, exercit o meserie publică. Un exemplu: un critic de teatru celebru mi-a văzut unul dintre spectacole şi l-a întrebat pe directorul teatrului unde a găsit un regizor atât de bun. El i-a răspuns că eram nepotul lui Stalin. „Aha, asta schimbă toate datele problemei", a zis el imediat.

— De ce v-aţi schimbat numele?

A.B.: Mi l-am schimbat ca să îndepărtez bârfele. Sunt convins că un artist nu trebuie să poarte numele unui om politic.

— Cum vă explicaţi faptul că Stalin continuă să rămână atât de popular în anumite pături ale populaţiei?

A.B.: E o problemă foarte complicată. Celebritatea e celebritate, chiar dacă este una rea. Cred că există o fascinaţie pe care o exercită răul. Prevert vorbea, la un moment dat, de frumuseţea diavolului.

— Ce senzaţie vă provoacă sentimentul că sunteţi nepotul unui om care a ucis milioane de fiinţe umane?

A.B.: Am sentimentul că nu am dreptul să fac rău nimănui. Nici nu-mi pot imagina că există ceva pe lumea asta care să mă facă să simt vreo simpatie pentru Stalin. Toată viaţa mea s-a scurs sub semnul acestui nume. Eu nu pot, de exemplu, să bat cu pumnul în masă şi să urlu: „Tăceţi din gură!", pentru că sunt nepotul lui Stalin. Mi se-ntâmplă, uneori, să mai strig în timpul repetiţiilor, dar ştiu că după aceea va exista întotdeauna cineva care să şoptească: „Are un caracter infect. I se trage de la bunicăsu!" Cu toate astea, nu voi uita niciodată lucrurile pe care le-au făcut pentru mine cei care au suferit din pricina lui Stalin. De exemplu, profesoara mea de teatru. Toată familia ei fusese decimată de Stalin şi ea m-a tratat întotdeauna ca pe fiul ei, deşi ştia că sunt nepotul lui, deoarece îi plăcea sufletul meu. Ea mi-a spus într-o zi: „Stalin e Stalin, iar tu eşti tu!" Asta m-a ajutat să mă debarasez de sentimentul de culpabilitate.

În româneşte de Radu BĂIEŞU, după „L'Événement du Jeudi"

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

MERIDIANELE LIMBII ROMÂNE

Basil MUNTEANU

Fantezii panteiste

Basil Munteanu este cunoscut în literatura română în principal prin lucrarea de referinţă, apărută în 1938, la Paris: „Panorama de la littérature roumaine contemporaine", remarcabilă exegeză ce abordează cu temeritate valorile clasice româneşti în contextul literar contemporan. Abia după război i-au apărut volumele *Permanenţe franceze: De la Décartes la Girodoux* (Bucureşti 1946) şi *Constantes dialectiques en littérature et en histoire.* (Paris, 1967)

Recent, prof.dr. Eugen Lozovan, de la Universitatea din Copenhaga, şi Ruxandra Shelden, de la Universitatea din Cleveland, au publicat, în primă ediţie, poemele din tinereţe ale cercetătorului român, însoţite de o postfaţă a eruditului romanist danez de origine română, într-o carte intitulată „Ante saeclum. Fantezii panteiste". (218 p.)

Florilegiului compus din 100 poeme, care are la bază un manuscris aflat în colecţia Bibliotecii Institutului Român din Freiburg, i se adaugă traduceri realizate în 1927, 1929 din Charles Baudelaire, Horatius Flaccus, Francis Jammes, Leconte de Lisle şi Alfred de Vigny. Este meritul incontestabil al prof. Eugen Lozovan şi al colaboratoarei Ruxandra Shelden că au „exhumat" o parte din creaţia poetică a lui Basil Munteanu, „repunând astfel în circulaţie producţia literară ignorată chiar şi de cei mai apropiaţi admiratori ai maestrului". Actualmente cei doi cercetători urmează să pună în valoare volumele „Permanenţe româneşti", „Discursuri şi portrete", „Hommage à Basil Munteano", „Recherches de littérature comparée, Hélène Văcăresco et Basil Munteano – parallèlement", „Correspondance B. Munteanu", „Permanenţe franceze", ediţia a II-a.

Nicolae MAREŞ

Pace vouă

O, vino iar în nimb de tinereţe,
Cu zâmbetul tău fraged şi unic…
Luând trup de vis din taina amintirii
Răsai, ca vara roua'n vârf de spic…

O, vin Mântuitoare de durere
A negrei mele lumi, a tristei lumi
De noapte şi restrişte, vino, vino,
Pe calea celor drepte s-o îndrumi…

De-un tânăr vis agale legănată
Grăieşte pildă dulce şi cu şart:
Doar va tăcea pustiul ăstui suflet
Gemând cum geme clopotul cel spart…

Te-oi asculta, ca basmele copiii,
Şi n'am să plâng, atuncea, nici un strop,
Nu te-oi huli cu vorba şi sărutu-mi
Nu-ţi va întinde cupe de isop…

Ci-ţi voi întinde braţe cuvioase
Slăvind puterea trupului tău mic
Şi-ţi voi ieşi în drum cu osanale
Şi'nmugurite ramuri de finic…

Norodul meu de gânduri negre
Îl voi găti în strai sărbătoresc,
De-oi şterge – gingaş – dârele de lacrimi
Şi-ţi voi ieşi în drum să – te slăvesc.

Tu să-l priveşti – zâmbind vindecătoare –
Şi să te miri de lumea asta nouă,
Apoi domol şi trist să'nsemni o cruce
Şi să grăieşti ca'n basme: «Pace vouă»…

16 August 1919 Gura Teghii

Cântec nou…

Visez de-atâţia ani un cântec, altul
Decât atâtea cântece cântate
Şi nu mă'mpac cu gândul că şi-acesta
Va fi un vis şi-atât, un vis ca toate…

Un cântec nou şi simplu şi cuminte,
În care să mă văd ca'ntr'o icoană
Smerelnică icoană din altarul
În care-mi plimb eu anii – pus pe goană –

Să-l port acolo'n sfintele adâncuri
Pe-atât de mult slăvit şi drag – ca tine;
Şi plânsul meu norod de gânduri negre
În fi-ce miez de nopţi să i se'nchine…

Jertfind tămâia scumpă-a amintirii
În nopţile prelungi de'nchinăciune
Să-i cer – amant al ţării fără nume –
Prea mult cerşita veşnica minune…

18 August 1919, Gura Teghii

Femeie

Margueritei Gautier

Femeie-ai fost? frumoasă'ntre frumoase
Să te ridici din tina făr' de-legii
Şi să te-avânţi pe culmile sublime
Dispreţuind îngăduinţa «legii»?

Femeie? răsărind din vanul sbucium,
Ca o scânteie'n noaptea-adâncă-a firii,
Să fii precum n-a fost vre'odat' femeia:
Să străjui voia pătimaşă a pornirii?

Să fii femeie şi să'nduri amarul,
Nebună de'ndrăgire s'uiţi de tine,
Să vrei suprema fericire-a lui, prin chinu-ţi,
Şi să te-abată cel mai crâncen din destine?

Femeie fiind să ştii ce'nseamnă «mila»,
Şi voia-ţi să'nconvoaie îndrăgirea…
Prin «el» să suferi tu suprem dispreţul,
Să'nduri să te'ngenunchie umilirea?

Femeie şi să nu te'mbie banul,
Ci să-l jertfeşti pe'altarele iubirii,
Desfrâul cel mai hâd să piară'n zorii
Luceafărului cel mai blând al firii?

Cum a putut să dăinuie scânteia
De adevăr, în trup menit s'adoarmă
Târât pe canapele şi-n alcovuri,
Din fiece surâs făcând o armă?

Tu, cea mai sfântă din martirele credinţii,
Să svârle el în faţa ta arginţii
Ca preţ al îndrăgirii voastre – care-i mintea
Ce-ţi va cuprinde nesfârşirea suferinţii?…

Nu eşti femeie tu… tu eşti idealul
Neîntrupat vre'odată în femei:
De-ai fi în fiecare dintre ele,
Noi, n'am fi oameni noi, noi am fi zei…

…Un imn'nălţând – strălucitor de candid –
Iubirii cea mai sfântă-a ei cântare,
Şi fiindcă-a fost frumos cum nu se iartă,
S-a prăbuşit sfâşietor de'nduioşare…

Ai ascultat supremele insulte,
Te-ai prăbuşit pierdută pe parchet,
Dar ai tăcut şi nu'nţelese nimeni
Atâta jertă'n sbuciumu-ţi discret…

Atâta înţelegere-a iubirii
N'a'nsufleţit nici-când vre'o'nchipuire:
De'ncerci să prinzi te'ntunecă amarul,
Te'neacă crude lacrimi de uimire…

… În nesfârşiri de spaţiu şi de vreme
S'agit imensităţi de sori, planete…
În ururit zadarnic îşi au rostul
Şi se'nfior, de-atâta sbucium bete…

Şi iată că'n atâta aiureală,
Într'o fărâmă de ţărână muritoare,
Ţâşneşte o văpaie de iubire
Ca o supremă încercare de negare…

Şi-adânc uitându-se pe sine, tace,
Se străduie o clipă pentr'un alt şi moare…
N'a înţeles- nimenea pe lume:
A fost un «fapt divers» ca ori şi care…

«Murind prea greu lovită de alesu-ţi
— «Orbit de faţa'nşelătoare-a amăgelii –
«Ai dus cu tine-atâta gingăşie şi putere,
«O, tu, îndrăgostita de camelii»…

«Ai strălucit ca pururea fecioara
«O, pătimaşă a iubirii mercenare, …
«Tu, fiind purificată prin iubire,
«Ce scump plătişi a ta răscumpărare»…

Sbucium

De unde dorul ăsta fluşturatec,
Cu truda şi durerea lui şi casna,
C'aş lua-o, aşa, în larga lume, rasna,
Cu ochii'nchişi şi umblet de lunatec…

Şi cum de s'a iscat în suflet golul
Ce mistuie credinţi şi doruri dârje?…
C'aş lua-o, aşa, pribeag, proptit în cârje,
De unei lumi întregi i-aş da ocolul…

Departe… între cer şi între mare…
Pe-o stâncă… biciundu-mi faţa vântul,
Mi-ar smulge-atunci întinsul larg cuvântul
Şi cel dintâiu şi ultimul: iertare…

Bucureşti, mânăstirea Văcăreşti, o ultimă privire

SPORT

Sacul gol nu stă-n picioare

E vorba, desigur, despre Rapid, poziţia echipei în clasament, de şoarecii care nu găsesc nimic de ros în casa de bani, despre naivitatea domnului Pascu în ziua când a trecut Podul Grant, şi apoi despre galeria Rapidului. Pe Marcel Puşcaş nu-l pun la socoteală, fiindcă nu-l consider antrenor, ci crupier şi carierist fără noroc. I-am spus, de altminteri, şi-n alte rânduri, vorbe din Biblie: ia salcia ta şi mută-te la alt mal de gârlă, fiindcă atât cât şezuşi aici, noi plângem. Du-te, copile, cărare sprâncenată, şi nu te uita-napoi, căci n-ai să vezi o lacrimă pe obrazul lui Mircea. Galeria rapidistă, care strigă cu îngâmfare că n-a fost membră de partid – şi a fost! – nu cunoaşte mila, ci blestemul, vorba-n dungă şi insulta ordinară. La partida cu Electroputere (toţi jucătorii, fără excepţie, s-au bâlbâit ca nişte amărâte de caracude intrate-n plasă sau în hodorog), când o doamnă de la tribuna–ntâi, sătulă până peste cap de mârlăniile azvârlite-n gura mare de un tinerel isteric, i-a zis: Isprăveşte odată cu înjurăturile scârboase! „Ce răspuns credeţi că a primit?": „Auzi, fă, i-a-ntors-o derbedeul, scrie-n urice şi zapise că n-am voie?" „Lăsaţi-l, doamna Aramă, s-a amestecat un vecin de bancă, nu vedeţi că-i intelectual?" „Doamna Aramă? a rânjit tembelul. Refuz, doamnă Aramă, să-mi coclesc buzele pe trupul matale". În clipa aia, pentru că nu l-a pocnit nimeni în moalele capului, am hotărât că dacă voi mai fi întrebat vreodată: eşti rapidist? voi răspunde fără echivoc că sunt de orice naţie nemernică vrei dumneata, numai rapidist nu! Cred că nicăieri ca în Giuleşti nu înoată atâţia ţapi jupuiţi în untdelemnul măgăriilor şi al turbăciunii. Ştiu că mi se va răspunde cu mojicii de genul: ete, mă, la ăsta, l-a pălit furia şi sângele pe nări (sau) arde-l la tipsie că-l strâng dinţii-n gură şi se strâmbă la noi. Nu-mi pasă. Am făcut pentru Rapid de o mie de ori mai multe lucruri bune decât toţi scandalagii ăia la un loc. Eu am scris şi i-am lăudat şi i-am făcut legendari pe toţi marii jucători din Grant de-a lungul unei perioade de aproape patruzeci de ani, iar cel puţin jumătate dintre mocofanii ăia n-au făcut altceva decât spume la gură. Mă ia cu frig pe la subţiori şi cu dispreţ nobil prin marginea inimii, când îi văd că nu-şi şterg balele în nici-o împrejurare.

Rapidul trece prin vremuri grele, vremuri în care, vorba unui prieten, hoţ fiind te descurci prost, dar prost dacă eşti ce faci? Înainte de întâlnirile cu Inter Milano, Rapidul era o echipă de doi bani; după ce-au călcat-o în picioare Inter, Dinamo şi mai ales Electroputere, nu mai dă nimeni pe ea măcar o centimă.

Cine sunt vinovaţi de starea actuală din Giuleşti? Mircea Pascu cel blând şi naiv? Poate. Principalul vinovat este, totuşi, Marcel Puşcaş, cel plin de har ca broasca de păr, pe urmă nişte politicieni dornici de popularitate, dar cu buzunările cusute, apoi plafonarea jucătorilor (Ţâră, de pildă, e de multă vreme o buturugă uscată) şi nu în cele din urmă, galeria care, în loc să-şi vadă de mustării, pastramă de briceag, gutui, gulii, gogonele, varză roşie şi gaz în lampă, s-a instituit cu de la sine putere în procuror, judecător şi temnicer. Aud, şi nu mă miră nimic, că deseori şefii ei cer bani ca să facă gât. Dacă-i adevărat, de ce vă mai cruciţi că Rapidul s-a schimbat atât de repede într-o glumă proastă!?

Fănuş NEAGU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro